

Det norske språk- og litteraturselskap 1970.

Bjørnstjerne Bjørnson: *Bjørnsons brevveksling med danske 1864–1869*. II.

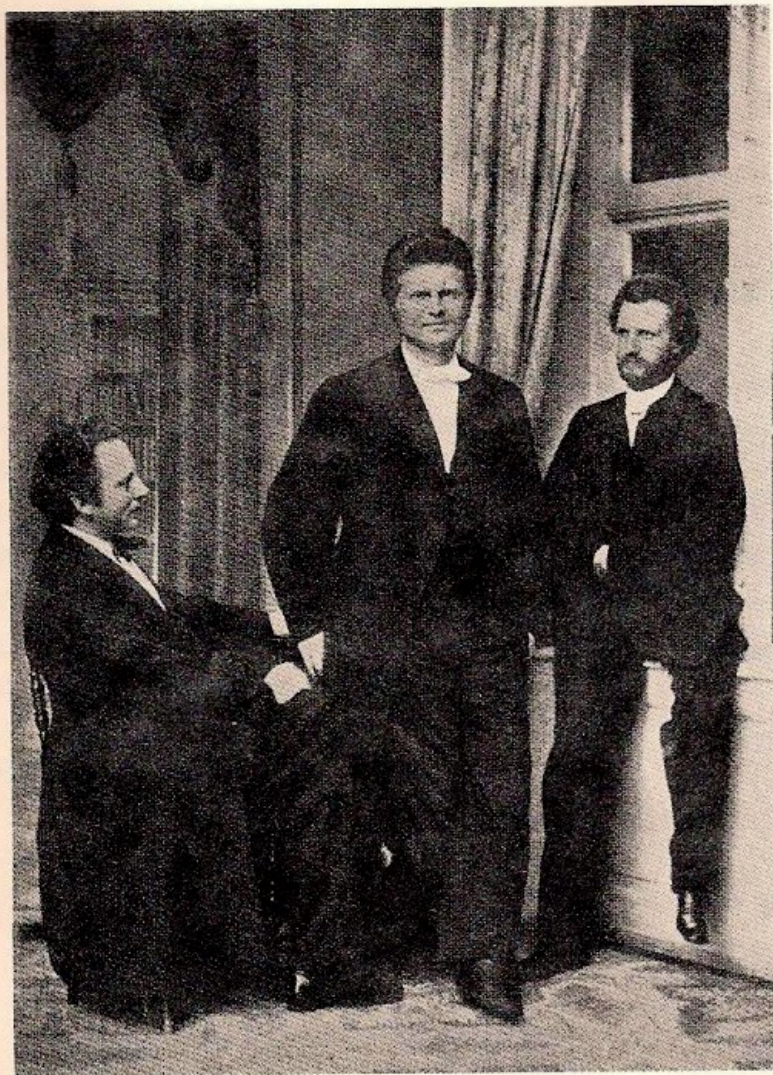
Utgave ved Øyvind Anker, Francis Bull og Torben Nielsen.

Teksten er lastet ned fra bokselskap.no

Brevveksling med danske 1864–1869

2

Bjørnstjerne Bjørnson

CLEMENS PETERSEN, BJØRNSTJERNE BJØRNSON og PHILIP WEILBACH
Fotografi. Kbh. fra 1860'erne

Til Clemens Petersen.

Kristiania, Akersgaden No. 1, 16/1 1864.

Min kjere Petersen, dette er egentlig et Forretningsbrev. Dersom jeg overtager Kristiania Theater til Høsten (det er nemlig i en saa ynkelig Forfatning, at det snart bliver Borgerpligt), vil du da een Sæson rundt bistaa mig som *Raadgiver*? Nogen egentlig Løn kan jeg ikke byde, men du kan jo bo her gratis hos mig i alle Henseender og have dit udstrakte Otium. Jeg ønskede et bestemt Udsagn af dig, Noget baade jeg og andre kunde rette mig efter. – Forsaavidt jeg overtager Ledningen, er det som uindskrænket Herre; private Sammenskud vil vistnok

musikalske Ledelse af den saavel som Theatrets hele Musik overdrager jeg Ole Bull; med Theatret bliver et Konservatorium sat i Forbindelse og mange Kræfter tilkaldte. De herværende Kunstnere maa samvirke til at skaffe os et bedre kunstnerisk Udstyr.

Forat faa fat i Theatret maa der en hel Revolution til. Jeg har associeret mig med Dunker og et Par af vore største Pengemænd; men navnlig den førstes Deltagelse maa du fortie, da han først i Repræsentanternes Forsamling skal optræde som den fuldkomne Upartiske, og hele Vægten af hans Optræden beror herpaa. Da jeg endelig engang har taget Beslutningen, tvivler jeg ikke paa Udfaldet. Det Nærværende kan jeg ikke længere taale. Direktøerne forstaa det ikke, Ibsen ler til alvorlige Forslag, han har i disse Dage ikke engang gidet se paa Indstuderingen af sit eget Stykke. – Og hermed nok om dette.

Den danske Sag er der ingen egentlig Anledning til længere at virke i, derfor har jeg vendt mig til Theatret. Du vil have seet mig være midt oppe i alle Agitationer, og jeg har naturligvis gjort mere end hvad som vises i Aviserne. Offentlig har jeg endog holdt mig lidt tilbage, da Folk jo kjender, hvad *jeg* mener, og her maatte anseede Folk frem, hvis Meninger vare dem ubekjendte. Derfor modstod jeg alle Opfordringer til at tale, endskjønt man paa Folkemødet endog forlangte mig frem. Jeg indbilder mig første Gang i mit Liv at jeg i hele denne Sag har handlet som Diplomat og dygtig Taktiker. Men det er usandt at arbejde længere i en Sag end der kan komme Virkning, derfor er jeg nu paa ganske andre Kanter.

Som Digter kan jeg ikke leve, jeg holder det ikke ud. Jeg maa have noget at regjere, eller jeg gaar i Frø. – –

At Fru Thoresens Bog har gjort saa stor Lykke, tiltaler mig i en Grad, som jeg neppe kan gjøre dig forstaaelig. Jeg har trods dig og saamange taget Aktier i dette Jernværk, og se nu hvilket Udbytte! – Bogen selv er endnu ikke her. –

Kaalunds patriotiske Digte have ret forekommet mig varme og stærke; men det forbauser mig, hvor uklar han endnu er over sine Maal i det Store som det Mindre. Det stormer og det truer, men han ved ikke til hvilken Kant han skal sende det, og sætter sig saa udenfor Døren og brøler. Men det forstaar sig: han brøler godt. Den gamle Hauch har skrevet et smukt Digt (kun eet), H. C.

Andersen ganske dejlige Stemningsudtryk i en vidunderlig simpel, for *Alle* gyldig Form, Ploug noget for tendentiøs bunden, ligesom historisk uretfærdig i sit største (længste) Digt, Richardt – liden, og det forundrer mig.

Skriv mig dog til, nu maa I ikke forsømme mig, sig det Samme til Weilbach, I have dog faaet mine Breve. Jeg havde Moro af at du læste «Henrik Darnley», jeg sender den nu til Stockholms Theater. Bothwell vil ikke ret interessere mig; en Dag kommer det vel.

Jeg har været daarlig, har lidt af Koldfeber. Min Familie frisk; Bjørn især. Folk elskelige mod mig. Til Sommeren er jeg tilbuden fri Rejse frem og tilbage til Spanien og frit Ophold. Jeg ved ikke om jeg tager derimod. – Welhaven bange mig, jeg for min Del lader som jeg ikke kjender ham; men taler han i et Lag, taler jeg altid strax ovenpaa, at han kan berige sine Erfaringer.

Din Ven *Björnson*.

Til H. C. Andersen.

Kristiania, Akersgaden No. 1, 6/3 1864.

Hvorfor jeg ikke har skrevet Dem før til, min kjere Ven, forstaar jeg ikke. Jeg har jo ogsaa en Bog her liggende til Dem (Sigurd Slembe) med et smukt Digt i, om jeg selv skal sige det. Hvorfor denne Bog ikke er sendt, ved jeg derimod: jeg fik den først ivinter. Men hvordan eller hvor faa, de ydre Tegn have været, – her i mig selv blomstrer De trods Vinter, og har jeg Solglands og Varme af Dem trods Afstand. Jeg *elsker Dem*, ja næsten som en ung Pige, jeg synes om Deres Fejl, Deres Naragtigheder, jeg fryder mig over Deres Arbejder, naar jeg læser Dem højt, jeg fortæller hvad De har fortalt mig og jeg længes til Dem selv i Sommeren heroppe; thi det er dog endnu Sandhed, at De kommer? – Og Deres Digte i Anledning Kong Frederik og Begivenhederne efter hans Død synes mig de bedste blandt alle, som groede paa Eders Ø i de Dage; thi de vare naturlige med Taarer i Øjnene, de stode ogsaa mig i Øjnene, da jeg læste dem. I dette Brev, hvori jeg ret har foresat mig at kjæle for Dem, vilde jeg sige Dem alt det Smukke der længe har lagt og ventet for Dem, men selve Gjensynsglæden, saadan som De nu staar for mit indre Øje, holder ingen ordentlig Bog, og jeg maa derfor blot fortælle

Dem, hvad falder mig ind, nemlig at min lille Bjørn kan alle Billeder i Deres Bøger («Andersen-Bog») – kan dem og forklarer dem, og at her foruden ham ere mange Tusinde, som vente paa Dem, og at De skal blive nervøs af al den Hyldning, som her venter Dem af Store og Smaa. – Og saa skal De glæde Dem over den Symphati her raader for Deres skjønnne tappre Land, for Nordens hellige Sag, som I tjene med Eders Blod, og den daglige Angst. De skal faa se, at det er ikke Nordmændenes Skyld, at vi ikke vare med fra den første Dag, saavist som jeg haaber, at vi snart skulle komme med. Kongen skal ogsaa faa føle, høre, se, den Dag han holder sit Indtog her, at han er mellem Nordens Mænd og selv maa være en nordisk, ordholden Mand, hvis han vil, at vor Kjerlighed og ikke blot Loven skal bygge hans Throne.

Selv har jeg i al denne Tid intet kunnet bestille; min daglige Tanke er Danmark, mine bestandige Ærinder ude ere Søgen efter Nyt derifra. Jeg holder Eders Aviser, jeg korresponderer derved og virker herhjemme. For ikke ganske at gaa op i Spænding og Tvivl, er jeg begyndt at beskjæftige mig med prosaiske Theateranligger; thi Digtning kan der ikke være Tale om. Jeg ser, at De, netop nu, har fuldbragt et større Digterværk, jeg forbauses derover, jeg forstaar det ikke, uden maaske derigjennem, at jeg nu engang er slaaet for Handling, det brænder, det bryder i mig, jeg kan ikke underholde en, Begivenhederne uafhængig, Fantasi. Spørger Nogen efter Noget fra mig, saa fortæl dem Aarsagen til, at Intet kommer ud af mig vistnok i hele dette Aar.

Dette Brev har jeg skrevet paa de italienske Farver og Emblemer, forat erindre Dem om vore første Møder og al den Sol de havde, – dels ogsaa forat vi i denne Stund skulle skrive om Nordens Anligger paa en Grund, der har Forjættelsen i sig, Løftet om en sejrende Nationalitet. Det er for at tilbagetrænge den Følelse af at tilhøre en undergaaende Nationalitet, som i de sidste Dage saa ofte har hjemsøgt mig, det er forat have et sejrende Exempel for Øje. Det er forat sige til os selv: Nordens Forfattere vare ligesom Italiens ikke Aftenrøde, men Morgenrøde, det var Nationens Længsler de besang, ikke kun deres Minder, det var *Nationens* Skaberevne, hvormed de skabte.

Vil De sige Gottfred Rohde (ja gaa til ham for dette ene Ærindes Skyld), at jeg af et Par Digte i den senere Tid slutter med Bestemthed, at *han* er den betydeligste af Danmarks yngre Digtere, og at Tiden vil vise dette. Der er

Created at 10/6/2010, from URL:http://www.nslnorge.no/visning/NSL_Bjornson_Danske_brev2.html
kommen en Styrke og Klarhed deri, som giver store Løfter. Sig ham, hvor
inderlig dette glæder mig. Han er en herlig Natur kan De tro. Hils nu ham,
Skattegraveren Collin, hjerteligt, hils A. Smidth, som jeg holder saameget af.
Billedhugger Borch kommer netop og beder mig sige, at Landsoldaten i
Fredericia maa ned for ikke at skjæmmes af Skud, – men den levende maa staa!

Gud velsigne Eder alle! *Bjørnstjerne Bjørnson.*

Til P. Heise.

Akersgaden No 1, [Kristiania] 7/4 1864.

Kjære Heise, Tak for din Trofasthed! Det er altfor længe siden jeg fik et venligt Ord dernede fra, og min Tanke er hos Eder bestandig, vaagen som i Drømme; det Sidste jeg læser om Eder er Aftenens sidste Telegrammer, det første om Morgenens første. Du takker mig for mit Digt, – Gud, hvor ganske anderledes jeg kunde skrive, hvis jeg kun vidste, at *vi* kunde udrette noget, men det staar ikke til os, derfor er Mismod min daglige Følelse, og den avler i *min* Natur ikke Digte. Gud den Almægtige lade nu et Mirakel ske! Saa det lyser op for de Lunkne, for de Bestemmende, og for os Stakler, der haabe med saa lidt Mod dertil. At være fuld af Længsel til Handling og saa ikke kunne, at have hele sit Hjerte hele vore Landes Fremtid paa eet eneste Punkt, – og ikke kunne understøtte dette Punkt! – Thi stode vore Tropper der, hvad fødtes der saa ikke af Stort i os Allesammen! –

Men denne bestandige Omskrivning af de samme bestandige Betragtninger er ikke til at sende Eder; I have nok af dem selv, – og dog kan jeg ikke godt tale om noget Andet. Dette er en fortvivlet Tid, hvad der sker, er kun Resultat af den Dannelse, som den har draget sammen, nemlig af al den Halvhed, Tvivl, Egoisme, som gjør den ene Part kolde og raa i sine Spekulationer og den anden forknytte, halve i sine Forsøg paa at komme de Betrængte til Hjælp. Jeg ærgrer mig mere end fatteligt for Eder; thi jeg ser overalt Sammenhængen, jeg ser Djævelen, Tidens Djævel selv i dem heroppe, som gjøre sig brede med Indbydelser til alskens Understøttelse, de tage saa lunkent fat, – eller de gjøre Ret i dette ene Stykke, men forsynde sig i alle de andre, – vise den Natur, som

Var her 100 virkelige Mænd, og havde disse sin Stilling paa gode Poster i Samfundet, da vovede alle de Halve ikke sin Udsættelse, netop fordi de ere halve. Men det nytter ikke at tænke derpaa. For min egen Part maa jeg sige, at Krisen kom mig flere Aar for tidligt, jeg har ikke den Plads endnu blandt mine gode Landsmænd, som kunde lade den Kraft jeg tror at have, harmonisk og fyldigt beherske Forholdene, – det kom endnu til at ligne en Gadekamp; thi de tage endnu ikke Kommando af mig, jeg maatte prygle mig til den. Jeg bider Tænderne sammen og trænger mig længer og længer op; thi jeg *vil* have Stedet, hvorfra man ikke kan undlade at høre mig; – og gjør de først det, saa skal de ogsaa lyde!

Du taler om Clemens Petersen. Hør, jeg er ikke længer vred paa ham, han voxer sig sund og stor. En Kritik som hans over Ibsens Kongsæmnerne leverer ingen Anden i Norden, han er egentlig vor eneste Æstetiker, og jeg, som følger med, jeg ser ingen større, hvorhen jeg saa ser. Endnu er han ikke færdig, harmonisk, hel. Men er det noget Menneske i Danmark, som fører en Udvikling, saa er det dog ham. For Fanden, du maa dog engang se det! – Saa er det et Par Digte af Gottfried Rohde, som have ganske imponeret mig; der er kommen Rygrad og Muskler i det bløde, smilende, men vemodige Menneske, han er bleven en Mand! Disse Par Digte forraade større Syn, stærkere Tanker end Richardt, saameget jeg ogsaa elsker den Sidste. Hils ham, hils ham og sig, at nu venter jeg paa ham. –

Ogsaa paa dig selv! Du er saa forstandig trods al den Følelse og Kraft, som begge trænge paa; jeg kan altid hengive mig til dig som til den Sikke.

Din Kone svarte mig ikke, ja du hilser ikke engang fra hende. Er hun da vred paa mig? Og jeg, som holder saameget af hende og taler saa ofte om hende og viser hendes Portræt frem. Nej, hun maa ikke blive vred, om jeg siger min Mening og denne ikke er hendes, Herregud, hvad blev det for en Omgang.

Henrik Darnley (tre Akter), første Del af Maria Stuart burde du faa at læse. Jeg holder adskillig paa den, fordi jeg her har forsøgt mig i noget Nyt, nemlig i det *Smidige* mellem det Stærke, – i det Overgangslette. Jeg skulle gjerne have din Mening; thi det Samme, som gjør at jeg holder af den, nemlig at jeg har forsøgt Noget, gjør mig ogsaa lyttende efter Virkningen. – Bothwell (Maria Stuarts anden Del) morer mig fortiden. Han gaar med tunge Støvler paa, der er Larm i

Huset og paa Gaden, Folket trænger ind og alle sædvanlige Love hører op som i Revolutionen. Ak, det er herligt at arbejde, men Tiden er for streng. Nu iaften er der atter alvorlige Telegrammer, – og Miraklet endnu ikke! Ak Hejse, hvorledes skulle vi gjensees? Min kjere Karoline og jeg tale ofte derom, at vi vist ikke mere ville finde den Venlighed i Danmark som før, – og dog vilde jeg, at jeg saa Landet imorgen! Og hun ikke mindre. Nej hvor trofast hun er ogsaa i dette, hvad hun har samlet ind til Eder! Jeg skal hilse din Kone fra hende (i August venter hun en liden Pige!) – Skriv mig til, gjør det!

Din Bjørnstjerne Bjørnson.

Til Clemens Petersen.

Kristiania [ult. april 1864].

Kjere Petersen. Har jeg ikke Lov til at *forudsætte* Rizzio som forhadet af politiske Grunde? Du kan skjønnede at en Udvikling tager mig formegen Plads, – og han skal jo strax forsvinde. Han er selv kun til for hendes Skyld, hun gaar videre over ham; *at han dør* er det Moment, som jeg har Brug for. – Hvad Bothwell angaar er din Bemærkning rigtig. «Det Stygge», «det Mægtige» er her ikke – endnu. Dette er Opgaven i *næste Stykke*. Ligesaa Murray; han tillader ogsaa i næste Stykke omstændelig Udvikling, tillige (men kun tildels) Lethington. Det Stygge og Mægtige i Bothwell gjør vi tidsnok Bekjendtskab med, og det glæder mig, at nu kan jeg behandle dette uden at forlade Skjønhedens vederkvægende Sommerlejligheder. Gud ske Lov, han har havt sin Gjerning i mig, siden jeg i 1860 forlod Danmark! –

Bothwell er min Yndling! Saadan som han nu er, er han ogsaa ganske *historisk*; Bothwell var oprindelig en Helt, «en rask Satan»; man *saa* at Lidenskabeligheden engang vilde hvirvle ham væk; men han var endnu ikke fristet. Naar du læser hans Replikker i *dette Stykke*, læser du kun endnu aabne Steder, du træffer ikke en positiv Tanke, og dog faar han Dronningen i sin Magt, og naturligt, saaat vi selv følge med dem ud. Du maa ikke læse disse Replikker uden at tænke dem illustreret af et Ansigt, som kun har eet Øje, og som i Bevægelserne har noget viljeheftigt, ikke følelsesheftigt. Da faa de maaske det

Udseende, som gjør dem til Underlag for den kommende Forfører, Morder,

Løgner, som har den bevidste Pagt med alle onde Magter, og ler endnu, da Alt er tabt. –

At du ikke synes om anden Akt forundrer mig. Der maa altsaa være en Hage ved, skjønt den er ikke der, hvor du peger. Ellers er hele Stykket skrevet som paa Prøve. Naar «Bothwell» er færdig, fremtvinger det vistnok Forandringer. Lad det nu opføres og jeg se paa; jeg er ud over det Standpunkt, hvorpaa jeg bryder mig synderlig anderledes om Kritiken og Udfaldet end som en Erfaring, der hjælper mig. Tredie Akt synes jeg mindst om. Den kommer jeg engang til at forandre; for Øjeblikket maa den staa saadan. – Det hele Stykke er jeg nu noget kjed af.

Vistnok bidrage Begivenhederne rundt om dertil, thi jeg er egentlig paa Als, mit Hjerte bløder og jeg skammer mig saaledes, at jeg uden Alliance vistnok aldrig mere kommer til Danmark anderledes end i mine Arbejder. – *Men skulle ikke du ville komme herop og bo hos mig? Jeg trænger saa til dig.*

Mit Stykke har noget europæisk ved sig – ikke sandt? Jeg længes ud fra disse store Opgaver, til Proverbes, fine Skuespil, smaa Digte. Maaske er det atter Begivenhederne, som true mig tilbage i den idylliske Modsætning. – Det er sandt: Bordscenen i anden Akt, jo, lad den gaa! Undertiden var hun ogsaa saadan: et abstrakt Ronsards Digt. – Men hvad tror du om et lille Stykke foran dette, et for Skotlands unge legende Dronning? – –

Jeg vedlægger et Brev fra Ibsen. Naar du ved, at det er mig, som har samlet hver Skilling til hans Rejse, og som har sendt hans Dreng en Zuavdragt med Tilbehør for 12 Spc. – hvorfor han ikke takker mere end du ser i Brevet, saa læser du det først med rette Forstaaelse. Maa jeg faa det tilbage.

Mit Portræt følger, det har for stort Underansigt, da jeg har holdt Hovedet formeget op. Min Drengs følger ogsaa; af min Kone har jeg intet godt, og hun er saa kjedsommelig med det, at hun aldrig kan skaffe sig et godt. Vi leve godt her, vi to og Peter! Du skulle have været her. Jeg tror vi har det hyggeligste Hus i Byen. Men vi sørge saa for Danmark!

din bestandige Bjørnstjerne.

Til H. C. Andersen.

Akersgaden No. 1, Kristiania 9/5[-1/6] 1864.

Kjære Andersen, Deres Hjertelag, Deres ærlige og inderlige Mening i alt det, som nu beskjæftiger os, gjør Dem saa dyrebar for mig, jeg maa strax besvare Deres Brev, og det skulde undre mig, om ikke denne Tid kommer til at knytte os to sammen som ingensinde før. Nu er det Hjertemenneskene, som rykker frem i første Linje! Svage, bløde Sjele blive store, og de som kloge og udmærkede bekjendte blive smaa, ak saa smaa, at jeg maa vogte mig for ikke at komme til at foragte dem.

Tak for Deres Brev, Tak for Deres Digt i Dagbladet, jeg maa altid græde, naar jeg læser Digte af Dem i denne Tid, thi en saadan Evne til at optage i sig hele Folkets Sorg og Haab har jeg aldrig seet Mage til. Det er kun et naturligt Udbrud, som hvert eneste Menneske selv har gjort hundrede Gange, og som her faar Harmoniens Vinger op til den Algode. Og saavist som De har denne Evne, saa vist har Folket Levekraft; saavist som *den Enkelte* kan finde Smertens og Haabets ædleste Udtryk, saa vist skal *det Hele* ikke forgaa i Smerte eller forspilde sit Haab!

Store Ting ere udførte af Eder, – og ikke alene Skammen griber mig, naar jeg tænker paa, at vi ikke ere med, men Skinsygen. Hvad maa der ikke blive af et Folk, som kan opleve saadant, hvilke Kjæmpeskridt fremad og forbi os Andre! – Men hvad er der hendt Dem personlig, som har slaaet en saadan Smerte henover Deres Brev? Noget nævner De, Andet antyder De. Er det Collin? Hvad vil dog dette sige, Collin er saa brav og solid, Egoist forstaar sig, og ikke lidt, men stræbende imod. Dette maa være noget Forbigaaende, han kommer tilbage til Dem, – lad ham selv erfare sig frem.

Heroppe skulle vi nu til at holde 17de Maj. I Begyndelsen var Skandinavernes store Familie derimod, men tænke nu som saa: at skal der være Fest, saa skulle de ogsaa faa høre Sandheden. Jeg har netop været oppe forat høre Advokat Dunkers Tale for Danmark. Dersom vi levede i hine Tider, hvori Tanker tillige bleve Handling, saa var der den 17de Maj om Aftenen ikke et helt Vindu tilbage hos Statsraaderne. Hvor gjerne Nordmændene vare hos Eder! Naar der ikke ere flere Frivillige hos Eder, saa er det fordi vi have den mest udstrakte Værnepligt, og Krigsministeren forbyder dem at rejse, – og naar Stortinget tog den Betingelse

med, som blev dem forelagt, var det fordi at Konge og Regjering saa vilde have, – lige indtil hin Udtalelse om Skandinavismen, som dog kun fik tre Stemmers Overvægt! Men i ethvert Fald: glipper Konferencen, saa komme vi med; vore Rustninger ere alvorlige, I behøve ikke at tro, hvad Aviserne derom fortælle, det er desuden et Livsspørgsmaal for Armeen at den kommer ud, saa Kongen ikke tør betænke sig. Hvilken Sympathiens Bevægelse her er blandt Folket, – ser De, at vore Frivillige næsten alle ere Bondegutter? Dette beviser Bevægelsens Udstrækning, – og havde vi saa sandt havt en dygtig Konge og Regjering af ung og ikke gammel Skole, saa stode vi, hvor I stode, og falde hvor I falde.

Det skulde glæde mig, hvis jeg har bidraget til, at De skriver Lystspil. Jeg har med Glæde læst «Paa Langebro»; Humlekongen er en god Karl, og i Frands er der noget Fint og Rundt, en ægte dansk Unggut; – Tonen er godt holdt, jeg havde ventet lidt nyere Karaktersyn, af de hundreder, som De kaste ud i Eventyrene; men De har jo ogsaa kun bearbejdet et fremmed Stof. Jeg længes efter at se Deres nye Lystspil, som maa have moret meget, da ikke alene Aviserne tale godt derom, men jeg ogsaa *hører* meget godt derom, og jeg finder Bemærkninger derifra igjen i Dagens Avisforhandlinger.

De ved maaske, at jeg skal overtage herværende Theater til Høsten; jeg maa have noget at bestille ved Siden af min Digtning. A. Munch bliver nok Medlem af den Bestyrelse, som skal hjælpe mig med Raad og Daad.

Jeg taler ofte med ham, han er elskelig. Jeg taler ogsaa med Welhaven, jeg er hos ham og han her; han blidner med Aarene, men har jo meget af det unaturlige Udstillingsvæsen, som I kjende og frygte. – Jeg gjentager min Indbydelse til Dem til at gjæste Norge denne Sommer; Rejsen herop er nu saa billig, og vil De blot gjøre en *liden* Tour, saa tror jeg, at Kristiania og nærmeste Omegn frembyder meget Seværdigt. Vi skulle opmuntre Dem og takke Dem for alt det Smukke, som De har givet os, vi skulle styrke Dem til nye Digtninger, paa samme Tid, som jeg haaber at vore Soldater ere sammen med Eders, og at dette give Samtalerne mellem en Dansk og en Norsk den rette Forstaaelse!

Det maa jeg paa den anden Side sige, at kommer vort Land ikke med, saa vil der gaa mange Aar hen, før jeg kan overvinde mig til atter at besøge Danmark. Og min Kone tænker som jeg. Hun har været flink, hun har samlet ind for Eder, hun har grædt og talt, hun er af de Trofaste, – og af dem, som aabent *bekjende*

hvad af Stygt de tro at se blandt Landsmænd; thi det er netop oppe i *vor* Klasse at Resterne sidde af gammel Afsondringslyst, af Fredstidens Egoisme.

Den 1ste Juni.

Næsten en Maaned har dette Brev lagt! Saadan er jeg: naar jeg har befriet min Sjæl og havt Samtalen med Dem, saa er Resten mig lidet magtpaaliggende. Men jeg maa gjøre Alvor af og sende det fra mig! Hvad er ikke hendt, siden den 9de Maj! Netop da holde de Danske paa ved Helgoland at lære Østerrigerne Søværnet. Tre Dage efter Vaabenhvile! Nu alle de vrimlende Forslag! Men een Ting maa I vide: bliver der atter Krig, gaa vore Lande med. Her er intet Spørsmål, I behøve ikke et Øjeblik Tvivl.

Og saa har jeg læst Deres nye Stykke. Jeg er ganske overrasket over den Elegance, hvormed det er skrevet, den psykologiske lette Finhed, de sikre Karaktertegninger, blot i nogle Ord, men selve Intrigen er meget spænd, dog saa naturlig, at Ingen tænker videre paa det. Det er et elskeligt lille Arbejde, – at Personer deri intet væsentligt eller slet intet Bidrag giver til den endelige Opløsning, tilgiver vi Dem af Hjertet, naar De blot vil love at komme snart igjen! Gjør det! Mor Dem, mor os! Tænk ikke formeget paa alt det dramatiske, sceneriske Kvæleri, giv Karakterer og Indfald og lad det runde sig af sig selv.

Igaar var jeg med at stifte en skandinavisk Forening, eller rettere jeg modsatte mig (Dunker og jeg) Stiftelsen af alle Kræfter. Tiden er ubelejlig, det er ikke Snak, som skal til. Og det tyske Foreningsvæsen hader jeg, hader det af alle Kræfter! Heroppe gjør det heller ikke godt. Men det er saamange, som tro de *handle*, naar de gaa ind i en Forening og høre et Par Taler, for dem er det altid noget; – men for Sagen svækkende, splittergalt. Jeg gaar aldrig med, – før det bestemte Formaal kommer, det, som trænger Massen til at trykke sig frem. Men hvor er det? Paa hvilken Vej skal Tanken realiseres? – Nej, her er *nu* intet Andet at gjøre end at tage fat og redde Danmark, – saa kommer der vel en Tid for Ideens Realisation, en Tid for Foreningers Arbejde. Lev vel!

Det er sandt: en Datter af mit Sødskendebarn Fru Sanne (en Søster af Viggo) en nydelig Pige, beder mig hjælpe sig hos Phister, som læser med hende til Skuespillerinde, men som er lej, gnaven, lunefuld; sommetider vil han have hende frem, til andre Tider nægter han hende Talent. Talent *har* hun, men det

barnlig og *overmaade smuk* (bor i Kattesundet 12, anden Sal). O, tal til Phister, han har Respekt for Dem, hun har ingen Fader, Ingen som kan holde ham til sin Pligt mod hende. Jeg skal benytte Tiden, medens han er her, men fortsæt De i Danmark, De gjør en god Gjerning, og enhver saadan gjør De jo saa gjerne!

Deres *Bjørnst. B.*

Til Hilmar Finsen.

[Kristiania] 27/7 1864.

Kjere Finsen, jeg vil lægge et Brev til Fru Hall ind her, forat De kan læse det og siden være saa god at sende det frem. Hvad jeg deri har sagt om Situationen vil spare mig for den Sorg at sige det to Gange; thi De har jo fremfor nogen Anden Krav paa at vide, at jeg har lidt med Eder, haabet og været skuffet med Eder den udslagne Vinter og den derpaa kommende Sommer.

Meget af den Frygt jeg nærede, da jeg gik med Dem paa Deres Kontor er jo desværre endog overtruffet, navnlig for vor Konges Vedkommende, og med Hensyn til Danmarks mindre Modstandskraft. Men Meget er i den Grad gaaet sørgeligt, at Gud har udseet Tiden til en Nationernes Prøvelse, og til en saadan Tvang for den Enkelte, at *mit* Haab i det Mindste, daglig har maattet bede: led mig ikke udi Fristelse!

Jeg har fulgt hver Stump Efterretning om Dem, kjere Finsen, i den forløbne sørgelige Tid. Jeg holder to danske Aviser og har ellers korresponderet med Mange, indtil nu i Foraaret, da jeg ikke længere kunde. Jeg har seet Dem opføre Dem som en Mand, saa jeg har ofte tænkt, at De burde i denne Tid have været Officer, eller styret noget Mere end Sønderborg. Deres Jomfrutale læste jeg strax, og det synes mig, at De med den tog Plads blandt de Bedste, endskjønt De indskrænkede Deres Behandlingsmaade af den foreliggende Sag til det, som man nærmest kunde vente sagt af Dem som Slesviger. Ogsaa heri kjendte jeg Dem igjen. Men med Tiden vil den voxte til at blive Ord af en indflydelsesrig Mand, som har Trang til at tale om det Hele i sin Helhed. Thi den parlamentariske

Der er en Mand, som i denne Tid er ganske forsvunden, nemlig Hagerup. Hvor er han? Fra Matthiessen har jeg ofte hørt af norske Læger. Om de Andre bragte Aviserne Efterretninger – om Krogh Mejer endog Times. Ak ja, – end de paa Augustenborg. Husker De min sidste Aften der, da jeg pludselig følte, at her komme de Tyske til at sidde, og at jeg sagde dette i min Afskedsskaal, og at vi Alle bleve saa forstemte.

Da jeg saa Eder holde Bazar, var jeg tænkt paa at sende Eder en Sang til det dejlige Als; men jeg kunde ikke. Men endnu kan det vel ske; thi Als bliver aldrig tysk!

Den 15de Juli fik Karoline en Gut, stor som Deres Kones, og baade hun og han befinde sig vel. Bjørn er Sundheden og Livligheden selv, fortiden Gadegut af første Rang. Men som den gamle Kudsk hos Pickwick siger: det er den bedste Opdragelse en Mand kan faa! – Personligt have vi det godt i alle Dele. – Dersom Deres Kone kunde forlyste os med eet af sine gediegne Indlæg til Fordel for Nysgjærrigheden, saa vilde hun gjøre sig fortjent af os begge; thi medens vi ikke kunne bringe Eder Efterretninger, som have Fællesinteresse, er jo dette Tilfældet med alt Eders. – Da Ploug var heroppe, omgikkes jeg ham fra Morgen til Aften, vi bleve gode Venner dengang, jeg tror vi lærte hinanden at kjende. Hvor ondt jeg har havt af ham i denne Tid; der er Ingen, der er bleven skuffet som Ploug. Og naar jeg hører om ham, eller hører at gamle Grundtvig, da man i en Tale til ham takkede ham, fordi han endnu prædiker Haab, har grædt som et Barn, da kan jeg ikke undlade at gjøre det Samme.

Det forbavser mig forresten, at Monrad eller hans Udsendinge ikke i England fik bedre Rede paa, hvad Understøttelse de havde at vente. – Tilforn vare jo de, og hele Europa, bedragne; men paa dette Punkt maatte der dog komme til bestemte Erklæringer, og da synes mig, at han ikke længer burde lade sig skuffe. Men Monrad er utvivlsomt en Spiller; hans Taler gjøre alle dette Indtryk, – paa mig bestandig et meget daarligt. – Englands Vrede gjør et væmmeligt Indtryk. Mere egoistisk Bevægelse end dette Lands baade Sympathi og Antipathi har Historien ikke Exempel paa siden Romerrigets Dage, og vist er det, at Napoleon den Første vil faa Ret, at England engang vil dø af denne sin Egoisme. For blot at

tage een eneste Yttring: England er ikke de smaa Staters Ridder, – hvad vil den sige Andet, end at de øvrige Stormagter altsaa dele de smaa Stater mellem sig? England vil nok for sent se Følgen deraf, naar Ruslands og Tysklands Flaader kunne beherske deres egne; thi den Tid er utvivlsomt ikke fjern, og naar nu Rusland tager vore Nordlande, hvad vistnok allerede er aftalt, saa er det kommen til Nordsøen paa *sin* Kant, Tyskland paa *sin*, og gider England nu ikke engang holde Frankrigs-Alliancen, fordi den drager det ind i ædlere Interesser, saa staar det en Dag forladt, og som Bytte for en nærmere Frygt end den for Amerika.

Imidlertid er der over os Nordmænd falden en Sorg og Beklemmelse, som jeg aldrig tænkte at faa opleve. Havde vor Regjering Intet sagt, saa kunde vi have trøstet os med, at vor Rolle ikke var den at blande os ind i Andres Strid, saa ækel denne Trøst end var. Men den har sagt: Danmarks Strid er *vor*, og naar den desuagtet gjør sin Hjælp afhængig af Stormagternes Deltagelse, saa vil dette sige, at vi kunne ikke forsvare *vor Sag*! Ja, hvad mere er: vi vove ikke engang Forsøget! – Dette er noget for Nationalfølelsen saa ydmygende, at Nationalsange ere standsede som af sig selv, og den Følelse, at leve paa Naade, paa Stormagternes Naade har slaadet vor ringe Selvstændigheds Mod til Jorden. –

Den Stilling, vi indtager til Sverige, trykker ogsaa Sindene; vi se jo, at vi kun ere Provindsen; den Rolle, som Historien, Sproget, Selvopholdelsesdriften anviser os, den at være Mægler mellem Danmark og Sverige, den har vor Regjering forsmået, og Kongen har forsmået at benytte sig af de Elementer til at hæve Norge op til denne Stilling, som han virkelig forefandt iblandt os. Han forstaar helt igjennem ikke sin Opgave. Han leger Soldat og slaar diplomatiske Kolbøtter, skriver flammende Digte, – men moralsk Mod ejer han ikke, den Evne at fastholde en Tanke har han ikke arvet. Hans Broder Oskar er en Drømmer, Slægten duger ikke. Indpodningen af en Glücksborgsk Kvist i den vil vel ikke hjælpe den synderlig op; men man bør vove Forsøget. Jeg for min Part tror ikke paa et Skandinavien, før vi have Republiken. At de forenede Staters Præsident næsten altid blev en Svensker maatte vi finde os i; det maa indtage sin Rang-Plads, da det har flere Indvaanere end vi to tilsammen og Interesser at repræsentere, som ved Landets overordentlige Fremgang, true med at blive respektable selv i Maal med en stor Stat. – At Kongerne nogensinde faa Tingen istand, tror jeg ikke. Og Republikernes Tid tror jeg nu ligger nærmere, end nogen

Saa har jeg da snakket med Dem paany, kjere Finsen; give Gud det snart skeede under lykkeligere Forholde og om gladere Emner! Hils Deres prægtige Kone, Deres vakkre Børn, Deres og vore Be- kjendte! Vi have den lille danske Pige hos os, som var med Karoline til Als, vi have de danske Sympathier, den Sorg tilhuse, og vi længes bestandig efter Efterretninger fra Eder.

Deres *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Til H. C. Andersen.

[Kristiania før 6/8 1864].

Fantasien gav du Vinger
mod det fremmede og store,
men mit Hjerte Poesien
af det kjendte og det mindre.

Da min Sjæl var barnehungrig,
mættet du med voksne Tanker;
siden den blev mæt og voksen,
ammer du paa Barnet i den.

Til Carl Ploug.

[Kristiania] 8/8 1864.

Jeg har nu saalænge afholdt mig fra at skrive Eder til dernede, men heller ikke heri er nogen Lindring for den dybe Smerte, hvori alt mit Væsen er nedsunket. Jeg har taget mig sammen for et nyt Arbejde, jeg har endt det (et borgerligt Skuespil, egentlig et Slags *proverbs*), jeg hefter to Akter til Henr. Darnley o. s. v., jeg har ogsaa søgt at indblande mig i Theateranliggender, Alt forat sige mig selv, at den Enkelte maa redde sig for en anden Gangs Skyld, og at det væsentlig bliver Literaturen, Dagens som Bøgernes, der faar det tunge Hværv at arbejde op

Men, kjere Ploug, det gaar ikke. Og det, som jeg sidst vilde, skrive Eder til, det maa jeg dog nu af dyb Trang til Meddelelse; thi her er snart sagt ikke den, med hvem jeg nu kan tale. At jeg var en Smule trofastere af Gemyt end Størsteparten, det vidste jeg, men at dette saa sørgeligt skulde aabenbares, derfor maatte Gud helst have bevaret mig; thi trods min umaadelige Evne til Haab, trues min Livsanskuelse fra Roden af, det er mig undertiden som ville disse Erfaringer slide mig op. Jeg bevæges altid til Taarer ved at se Dem og gamle Grundtvig holde paa i «Fædrelandet». I To røre mig næsten lige meget som noget Andet dernede, jeg maa nu engang føle personligt, og at I To skulde opleve dette, det er mig over al Maade tungt, o, som det synes mig saa ubarmhjertigt.

Hvad jeg egentlig vil skrive til Dem om, maa De benytte som De finder for godt. De ved jo, at det bliver strax modsagt alt det, jeg siger, thi Nordmændene ere nu engang, som det synes, bestemte til at dø Hensynenes langsomme Død, Klogskabens. Gud vende det itide!

Til Carl Ploug.

[Kristiania] 9/9 1864.

Jeg maa dog engang sende Dem af de Korrespondencer fra Island, som hele Vinteren igjennem satte ondt Blod her og vil fremdeles gjøre det, da man her har Klokkekjerlighed for Island.

Hvorfor Pokker kan ogsaa ikke Menneskene deroppe raade sig selv? Jeg trives ikke sammen med nogen Islænder, men netop derfor vilde jeg ikke for nogen Pris have mere med ham at bestille end højst nødvendigt.

Udbyttet af den skandinaviske Forenings Forhandlinger er overmaade magert. Man beviser travelt Nyttens for os af en Forening, men ikke den aandelige eller den materielle, som ligger i at man er Flere, har mere Magt i Penge og Planer, ej heller beviser man *den Pligt*, vi her have, selv om vi ikke havde en Snus Fordel. Det er rent galt at tro, at ikke det sidste Argument er skikket til at gjøre Indtryk paa vor religiøse, alvorlige Befolkning. Man saa jo under Krigen, at med

kun en Smule Ledning havde dette Argument, netop dette, draget os ud i Krigen.
– Nej, disse «praktiske» Mænd skal bevise *Nytten* af, at Danmark har mere Kapital til at bygge Pantserskibe for! Nyttens af dets Beliggenhed i Tilfælde af Krig med Rusland o. s. v. – Lad os dog slutte med at tale om Krig med Rusland. Heri ligger Spekulation paa Svenskerne, og saadant er væmmeligt; thi ingen af os kan for Alvor mene, at vi ville gaa med Sverige mod Rusland. Jeg var selv saa daarlig at tro saadant engang, men er vendt tilbage; thi Rusland har nu saa meget at bestille hos sig selv, og faar bestandig mere, efter hvert som Tyskehadet voxer op i dette Land (og det er i frygtelig Væxt!), – samt efterhvert, som man vil Frihed. Desuden er de ikke paalidelige Finner en altfor besværlig Rygstød under et Indfald i Skandinavien, til at Russerne vilde resikere det. Lad os holde Venskab med Rusland; Stillingen er netop den, at af Rusland have vi (naar Eders borgerlige Frihed først er sikker) Intet at frygte, men Meget at haabe.

Med Hilsen til Deres Frue og Familie og Karolines og mine Venner

Deres *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Til Carl Ploug.

[Kristiania 12/9 1864]

Der er (siger Emil Stang, Statsraadens Søn) to Depescher af 5te Oktober! Deres «mankerede» Slutningstirade er rigtig, men staar i No. 2! – Er dette saa, da tage dog Fanden ved al den Karakterløshed i den vistnok velmenende Manderstrøm, – og det er som jeg altid har sagt: svage Folk ere, altid upaalidelige, ofte troløse, undertiden Forrædere. –

Men vov De (paa Emil Stangs Opgivende, som jeg indtil Videre tror vel underrettet) at sætte den Paastand op, naar nu Post og Innenrickestidningen benægter Deres første, – at der saa er to Depescher af samme Datum – og lad os se paa Virkningen deraf. Men lad ikke Kundskaben derom være kommen herfra.

Tak for at De tog ind min Dinx. Jeg vil gjerne fortsætte; thi det er med den offentlige Diskussjon som med en Maskine, den maa altid have mere Stof, eller den knarker sig selv istykker. Og nu var det kommen dertil, at alle Parter vare

om og bleve kjede. Nordmændene have saa tungt for Oprigtighed og Svenskerne have sine Hensigter. Derfor nævn Tingene, at de ikke blive til Spøgelse. – Men jeg sidder ene med dette; thi jeg er ikke enig med Bachke og Krohg, eller Broch og Daa, eller Dunker og Birch, de Første ere Fantaster (men dejlige!) de to Andre Theoretikere med Bitanke paa Statsraadsposten, og de to Sidste grændseløs ærgjærrige. I Tilfælde af Splittelse inden Partiet, som Mange venter, og til hvilket Øjemed man har villet have baade mig og Flere ind i Foreningen (dog ikke Dunker) slutter jeg mig naturligvis til Bachke og Krohg, da Broch og Daa og Aschehoug gjerne tog Foreningen gennem Sverige, d. v. s. først Sverige – saa Danmark, hvilket baade er farligt og vistnok fejlagtigt (desuden mod alt mit Instinkt, det er mig modbydeligt). Men Bachke og Krohg kunne aldrig tage en Tyr ved Hornene, men gribe idelig Halen, og dette gjør, at vi ere uenige over hver evige taktisk Regel.

Altsaa vil jeg indtil Videre være alene, ja har intet Valg. Dette er det min Pligt at sige Dem; thi det vilde skuffe Dem at tro, at mine Udtalelser ere mere end en enkelt Persons Streiftog ind paa et okkuperet Terrain.

Medens jeg officielt taler og virker for et Ministerium Broch-Birch, er det ikke fordi jeg er enig med den Første eller tror den Anden, men fordi Broch er personlig forudindtaget for udvidet Forening med Sverige, Birch personlig krænkert af Svenskerne (i ham er nemlig alt Personligt meget stærkt) og da synes mig, at deres Forhold til Sverige neutraliseres, saaat deres Enighed paa skandinavisk Terrain *maa* tage Vejen over Danmark.

Emil Stang, som nok tror, at mine Korrespondencer og øvrige Forhold heroppe ikke ere uden Virkning har været meget ivrig i at forestille mig, at *han*, det vil i hans Mund altid sige *Faderen* – er en stor Skandinav! Det maa aldrig et Øjeblik vildlede os (*vide* mine Udgydelser om svage Folk.) –

Det ærgrer mig, at De ikke gjorde Ære paa mit Digt «Svar» i Nyhedsbladet og tog det op. Dog ikke à la Munch, fordi det var et Digt *af mig*, men fordi der er Trøst i dets Tanke, og indtil jeg ser en større, er det derfor ogsaa den, som giver mig mest Haab.

Jeg vilde gjerne ved Lejlighed se et Par Ord fra Dem. Jeg føler mig æret ved Deres Venskab og jeg har en Sympathi for Deres Gjærning, som jeg tror, at De

Hils Friederichsen. Hvorfor skriver han ikke? Ikke i Fædrelandet, ikke til mig, – er han syg? Drømmer han med Digteren Bachke heroppe og forsmaar mig Realisten? faa ham til at svare eller rettere til at arbejde; thi der ere mageløse Evner!

Deres *Bjørnstjerne Bjørnson*.

I gaar den 11te døbttes mit Barn Ejnar. Min Moder er inde, hun bar ham over Daaben.

Til Clemens Petersen.

[Kristiania] 2/10 1864.

Kjere Petersen, efterat have læst din Artikel om Turnvater Jahn, min Kones Slægtning, maa jeg skrive dig til, skjønt jeg hel uklart gaar til det. Gjenstanden er mig for lille til at studere den ordentlig igjennem, Udsagnene om den derimod tildels saa kolossale, nye, forbausende, at jeg blot bliver Tilskuer. Det synes mig aabenbart, at du her har samlet gjennem Aar Had til visse Fænomener omkring dig, baade i Danmark og længere ude, og at den besynderlige Jahn ligesaa besynderligt er bleven Vehikel for det endelige Udbrud. Dette selv har en genial Kraft, vidunderlige Enkeltsyn, men bliver paa Grund af at det paa den foreliggende Gjenstand mangler fuld Anvendelse, haartrukket som bare Fanden, og undertiden ubarmhjertigt eller uretfærdigt. Ubarmhjertigt fordi det haaner saamange vakkre Folks mageløse Arbejde i store Formaals Tjeneste, ihvorvel der ofte er noget Komisk i deres oprindelige Forhold til dem, – uretfærdigt, hvor du abstraherer Tiden fra Personerne, og forlanger det Normale af abnorme Forhold. Thi ligesom der gjælder ganske andre Love i Krig end Fred, uddanner dette andre Evner. Morsomt sprang denne Sandhed op for mig paa første Studentertog, som jeg gjorde med. Vi kom Tyve paa en Barberstue, hvor kun to barberede; skjønt sidst indkommen tog jeg Plads efter den netop færdige, medens de to første Arveberettigede hylede, men hele Resten lo og raabte Bravo; thi de fattede ved Exemples Magt, hvad jeg strax forstod uden at tænke derover,

Medens du skal have min hjerteligste Tak for saameget stort og sandt sagt i denne Artikel, som jeg aldrig skal glemme, maa jeg holde fast, at havde Danmark Evne til, havde Norden Evne til at frembringe Tysklands kolossale Ensidigheder i Farens Stund, saa skulde jeg nu ikke sidde saa ofte ræd som jeg gjør. Din Artikel er ganske rigtig i sig selv, men ikke alene er dens Gjenstand, men ogsaa dens Tid galt valgt. Du spænder Krog netop for de Ben, hvorpaa Situationen nu burde hvile, og hvorpaa hver Handlingens Mand søger at faa den rejst. Man har ofte bebrejdet mig, at jeg var en Partimand, medens Sandheden er, at jeg altid staar i Partier, men aldrig har havt eller faar Partisyge. Men det er Borgerpligt. Det er Trang for mig at virke, og jeg gaar til de Nærmeste. Uden Parti gjør man Intet. Jeg er fortvivlet over Sverdrup som Fører i vor Opposition, men jeg gaar med, rigtignok kjæklende med ham undervejs. Jeg ønskede Hall meget, meget anderledes, men maa foreløbig tage tiltakke, og Situationen kunde let føre det med sig, at jeg faldt i en Gadekamp (om ikke netop for ham; thi det gjorde jeg dog neppe, men) for En, der lignede ham uden dog at have mit fulde Bifald. Og Grundtvig. Jeg ler af mange Grundtvigianere, og af ham selv med, men Fanden skal gale disse Johnsonske Tørpinder, naar de støde til ham, eller den Martensenske Ligevægt, der saa omtrent ophæver al Bevægelse. Vi ere baarne i Ensidighed og virke deri, saalænge vi (som du selv siger) ere baarne i Demokratisme, og det forbauser mig, at ikke denne ene Sandhed bragte dig til at standse paa dit utidsmæssige Togt.

Der er en Sygdom ved Partitrangen i Demokratismen, som det var tidsmæssigere at tage med, det er, at man ofte slutter sig sammen om Ingenting. Da du talte om Forvirringen, burde du have taget det med. Heroppe lider man meget derunder; her er Parti om f. Ex. at fortrædige et enkelt Menneske i hans Forholde, eller Parti for en Mand (og ikke et Princip) eller, naar det gjælder en stor Sag, som Skandinavismen, saa slet ikke om at vove Noget for den, tage stærkt i, nej, om at snakke, drikke, vælge Formand.

Da vort lille Samfund fortiden er uden Bevægelse, og fremfor Alt uden Mod, saasom vi staa lige ved en Overgang paa alle Punkter og bæve som de, der skulle i Vandet, saa er jeg, der er skabt for at være med, pludselig bleven saa ørkesløs, at jeg maa sidde her med Enetale og Enesorg. I en saadan Tid tænkte jeg at maatte

to bestemte Faktorer, for hvilke jeg nu er vegen uden at ville kjæmpe. Du kan forstaa det, naar du kjender Faktorerne, nemlig Klikke og Partier om Ingenting, i hvis Hænder (egentlig enkelte Familiers) Theatret i de sidste Aar er sunket ned, og en stor ligegyldig Masse, som vel ved, at med mig begyndte utvivlsomt et mere ordnet norsk Theater, men som dog sent ville vove Spranget, især da der forinden maatte kjæmpes. Ret betegnende for Indolentsen er det, at i al denne Tid har man meget fristet mig til at komme selv, men opgive mit Program, d. v. s. komme uden Magt og tjene dem, der Intet ville.

Du har i alt dette ikke seet en vred Artikel af mig, ikke hørt en Tale, jeg venter kun, – og jeg tror, at jeg deri gjør Ret, skjønt jeg mistvivler om, at Theatret nogensinde kommer under min Vejledning; de hjælpe sig sandsynligvis frem ved Ibsen og Andre; men der er naturligvis endda en Udsigt – ikke for mig, men for Theatret, da det som en Nødvendighed maa voxe op af Nationaliteten. Det gjør mig ondt, at jeg ikke kunde knytte mit Navn til dette; thi til saadan Virksomhed har jeg en bestemt Evne, som nu ligger ørkesløst hen, hvorover ogsaa alle de andre Evner i mig lider; men det Studium af Personer og Forholde, som denne Lidelse skjærper og Humor atter forsoner, skal maaske give Erstatning; jeg forbereder en Mængde smaa Skitser og Fortællinger under Fællestitelen «Norske Figurer». Disse Folk maa dog ikke blot ærgre mig; de skulle ogsaa more mig – og med mig andre. Snobberiet maa bekjæmpes, eller det kvæler os, dog maa det ikke bekjæmpes med Vrede, altsaa ingen Artikel, ingen Strid, kun Gjenkjendelsens morende Skildringer.

Mit Forhold heroppe er nu i alt Væntligt forandret. Den Tid, jeg var en Partigjenstand, er forbi; jeg er bænket og bliver trakteret af alle Partier. – Den personlige Voldsomhed, man tillagde mig, men som jeg aldrig har haft uden i Form af megen Energi og megen Oprigtighed, aldrig som Raahed, aldrig som Cynisme i Valg af Midler, lever dog om mig som et Slags Rygte. Man forstaar mig ikke rigtig; thi paa nærmere Hold ser jeg anderledes ud end mit Rygte, men ingen Virksomhed er givet mig, hvori dette Misforhold kan blive opklaret. Ogsaa i denne Henseende maa jeg have min Ventetid.

Det Glimt af Lykke, det Solsprætt af nationale Ideer, som maa til forat digte, savner jeg, Situationen er halv Nat, og selv er jeg ensom i tunge Forholde. Mine

Skibe ligge alle optrukne. Men naar de engang atter pløje Havene, vil det vise sig, om de i denne Ventetid ere blevne stærkere og atter som nye, eller om de allerede ere skrevne ind i «Lloyds anden Classe, B». Fordi jeg kjender Faren, og fordi jeg ofte sidder her med klare Haab og vemodig Ro, tror jeg det skal gaa godt, og at vi alle skulle samles hinsides Farens og Hvilens Vinter – paa de lange Togt i Tankens fremmede Havne.

Giv Indlagte til Ploug. Jeg ved ikke, om han egentlig liker at jeg skriver eller ej. Jeg siger jo Tingene lidt anderledes end hans jevne Korrespondenter, men jeg ved ikke, om han hidtil blot har trykket det af et Slags Pietet for min gode Mening om ham og vor dyrebare Sag. Skaf mig dette at vide. Personlig er det mig Trang at faa skrive om Stillingen. –

Tak Frederiksen for hans Brev. Sig ham, kjere Petersen, at han vel kan forfærdes af alt det, der sker dernede, men der er i dette Altsammen ingen Begivenhed. Begivenheden er Slesvigs Tab, og den er saa stor, at den roligt skaber baade sikker Frihed og stærk skandinavisk Trang i Danmark. Sig ham det, og sig det med Vægt; thi han er ofte for travel over smaa Ting, som jeg engang var det selv, og saadan som enhver varm Natur begynder. Men *du* er troløs mod mig, du skriver ikke.

Din *Bjørnstjerne*.

Til Julie Sødning.

[Kristiania] 17/2 [1865]

De husker mig ganske vist, hvor højt jeg elskede Dem (sammen med min Kone, Gud bevar's!) hvormange Smigrerier jeg har sagt Dem, og hvor elskværdig jeg bestræbte mig paa at være mod Dem, skjønt det maaske ikke lykkedes i den Grad, som min Hengivenhed havde Trang til. Det maa De altsammen forsøge paa at huske, for ret at begribe Omfanget af den Bøn, jeg har til Dem, nemlig at komme op og spille for os, bo hos os, more Dem og os og være Fru Sødning om Dagen og Magdelone om Aftenen! De har vist ikke, siden De kom til Theatret, havt Permissjon, uden hvergang det blev altfor nødvendigt, – søg den nu engang, det slet ikke er nødvendigt, men blot morsomt og forbundet med at tjene Penge.

Har De gjort det samme uimodstaaelige Indtryk paa Chefen som paa mig, hvorom jeg naturligvis ikke tvivler, maa De have let forat faa blive fri, om ikke mere end tre Uger i Maj og da komme op og spille! De skal faa god Betaling, f E 100 Rd (50 Spdl) for hver Aften, er det Dem ikke nok, saa vil jeg ikke, at «disse lumpne Penge» skulle staa ivejen; men Mere faa[r] rigtignok ikke gjerne selv den største Kunstner.

De maatte da opgive mig, hvilke Stykker De ønskede at optræde i, og snarest muligt.

I Slutningen af Maj eller Begyndelsen af Juni have vi Pricerne her, hvis det gaar som det skal. De maatte jo ikke komme samtidigt. At komme efter dem, er farligt, saasom det da er bleven meget varmt i vor forfærdelige Sommerhede; men Brødrene Wiehe og Phister spillede dog her endnu for fuldt Hus den 27de Juni.

Jeg har hørt Tale om, at den Dame, som engang lød Navnet Frøken Schmit, har sagt op. Ønskede hun Engagement heroppe? Det kunde ikke gives anderledes end betinget og som en Slags Gjæste-Stilling, men den kan udstrækkes langt.

Jeg har aldrig seet hende spille Komædie; men paa Deres og Clemens Petersens Anbefaling, saa skal hun faa en god Gage. *Men dette mellem os i eminent Forstand*, undersøg kun Forholdene og hav den inderlige Godhed at svare mig, naar De svarer mig paa min Bøn til Dem om at spille.

Min Kone hilser Dem mangfoldig. Ganske vist er hun meget jaloux paa Dem, men ikke værre end at hun vil sætte en Ære og Glæde i at faa Dem til at bo her under en saadan Sejour hos os.

Jeg beder Dem meget hilse Deres ærede Ægteherre; hans norske Gemyt maa skyde til, saa De kommer! Endvidere maa De hilse Deres Svoger og Svigerinde mangfoldig og sige, at jeg har det rigtig godt.

Med de varmeste Kom, kom, kom, og de mest rygende Hilsener fra Karoline og mig er jeg Deres hengivne, ærbødige

Bjørnstjerne Bjørnson.

Til Carl Ploug.

[Kristiania 20/3 1865]

Tør jeg ulejlige Dem med at lade indlagte Brev til Rektor (?) Lembcke (Digteren) komme til sin Adresse. Jeg synes at erindre, at han har skrevet i Deres Blad, og at han har været ved en Fest for Dem, altsaa er i Kjøbenhavn og er kjendt af Dem.

Jeg har det godt nu, siden jeg har Theatret og det Tag i Publikum og Forholdene, som denne Stilling giver. Jeg følger spændt med Eder, og ikke med den Hovedrysten som Mange, siden J. A. Hansen og den gamle danske Troskab dog synes at sejre. I denne lange Kamp er der voxet op en yngre Frihedsgeneration end Lehmann og Dem, og jeg er strax iblandt den.

Om der kommer en endnu yngre, er jeg utvivlsomt ogsaa med den.

Det tror jeg ogsaa, at nu gaar det nedover med Reaktionen i alle Lande, og snart naar der Dønninger til os fra Amerika; naar Slavestaten falder i Havet, skvulpe Bølgerne opover Europa.

Level, og tænk stundom paa Deres bestandige

Bjørnstjerne Bjørnson.

Til Edv. Lembcke.

[Kristiania] 20/3 1865.

Jeg tillader mig at forespørge hos Dem, om De besidder en korrigeret Oversættelse af «Othello», og om Theatret her maatte laane den til Afskrift dersom den ikke snart skal udkomme. Stykket skulde indstuderet i Sommerferien.

Den gamle Oversættelse kan virkelig ikke bruges. Jeg længes efter at se Dem oversætte dette Størværk – det af alle Shakespeares, som jeg sætter højest.

Vilde De være saa god med et Par Ord at underrette mig om jeg tør vente en Oversættelse af Dem, om den i bekræftet Fald snart skal trykkes, eller om jeg kan faa benytte en Afskrift.

I Ærbødighed *Bjørnstjerne Bjørnson.*

Til Martin Hammerich.

[Kristiania ca. 1/4 1865]

At faa Brev fra Danmark er for mig som at slaa op i en Digtsamling; mine blideste Erindringer, mine klareste Venner og hele min voxne Ferie har jeg dernede og længes derfor derhen som efter at faa slutte en Bog og puste ud og raabe Hurra!

Den Dag jeg atter lægger ind under Bryggen vil jeg græde af Glæde, og min Kone med mig. Her er stridt og koldt her, det maa maaske til, og vi skal Alle gjøre vor Pligt; men Eders Sommer i Hjerte og Øje maa vi dog faa Lov at længes til, vi norske Arbejdere!

Jeg har det ellers godt her nu. Jeg har en Magtstilling, som jeg ikke kan undvære. Jeg har kunnet forsone de literære og kunstneriske Kræfter heroppe, jeg har faaet Ibsen til Udlandet forat fæste bedre Indtryk, og jeg arbejder mod Fordomme og Galskab, giver Kjerlighed til Kræfter, som vilde forbittres, ser det voxte, – men jovist er jeg undertiden træt! Enten det gaar godt eller galt, enten det er med Smil eller Strengthed at det ene Øjeblik lænkes til det andet, det er dog aldrig det rolige, ordnede Arbejde, det er Kamp, utrættelig Agtpaagivenhed. At sysle samtidig med Digtekunsten er en ren Umulighed. For et Aarstid kan det være det samme, – men lad mig faa hvile mit Sind, bæres af Dannelsen, vugges af Kunst og le mellem Venner! –

Hvad Eders Politik angaar, var jeg ubetinget med Bondevennernes ubetingede Grundlov, og jeg havde gjerne sluttet Forbund med Fanden end sige Heltzen forat faa den frem; thi hvad ragede hans Antiskandinavisme Grundloven, og hans øvrige Dumheder gjorde ham umulig i Tidens Fylde, saa man slap at betale Salair. Nu derimod er han jo bleven en dansk Skandale, – et Tegn blandt de mange.

Fra Eders Literatur gaar sparsomme Bud, fra Eders Kunst gaar ingen; vi maa dog faa høre, naar et Maleri er færdigt, eller vi maa faa læse en Bedømmelse i Fædrelandet. –

Min Protegé, Hr. Jahn, for hvem jeg inderlig takker Dem, – tror jeg er

paaveje at blive gal. Faar han Intet at bestille, frygter jeg for ham; det er en ærekjer, besynderlig Mand, gid han aldrig var kommen derned! Thi der er saa grusom megen Smaalighed ligeoverfor de Smaa, – den Sort Poster, som han kan betjene, blive besatte ad Biveje, og den Sort Hjælp, han oppebærer, bliver ham redelig fratagen, forat en unyttig Overordnet kan beholde sine Emolumenter. Naar jeg læser om alle Eders Pensioner, eller om den ny «Generaladjutant for Landetaten» oprøres jeg. Jeg forstaar ikke, at Eders Bondevenner som vore ikke forstaar at tage Livet af dem under gruelig Skrig og Jammer i alskens bureaukratiske Aviser. – Jeg for min Part længes efter at faa et yngre politisk Parti i Danmark at slutte mig til, et hensynsløse, klarere, konsekventere, modigere, rødere; med andre Ord noget Fremtidig-svangert, nu ere de Alle indrettede som Redningsmaskin-Dele, eller Baand om gamle Tønder, eller Tapper i Hul. Ja, maaske er jeg ubillig, men jeg gisper over de danske Aviser, saa kjere som baade Eders Anliggender og Mænd ere mig. – Jeg føler det dybt i mig, at vi staa foran et stort Skifte, men det forbauser mig, at de Længsler, som strække sig imøde, ikke ere flere og stærkere, i Yttringerne voldsommere i et Land, som er trykket og plaget fremfor andre.

Lev vel, kjere Hammerich, tak for Deres Haab og Tro, Deres klangfulde Sprog, Deres varme Virksomhed, Deres Familiehygge, der vinker mig og Karoline! Hils og Tak!

Deres Bjørnstjerne Bjørnson.

Til Christian Richardt.

[Kristiania] 3/4 1865.

I gaar udkastede jeg netop en Plan til «en Julegave fra norske Forfattere» – som jeg idag med megen Glæde offerer dit større og smukkere Foretagende.

Men jeg vil gjerne faa følgende Forfattere med forat min Plan i sin Helhed kan være gaaet op i din: 1. Professor Welhaven. 2. A. Munch, 3. Camilla Collett, 4. Magdalene Thoresen 5. A. O. Vinje. 6. Olav Skavlan, 7. Henr. Ibsen og 8. mig. Her er en Niende, nemlig Lektor Kierulf, men han har undertiden Nykker. Da jeg ikke alene staar mig godt med dem alle, men er den Eneste af dem, som er

fortrolig med dem alle, saa skal jeg gjerne paatage mig at tale til hver Enkelt for dig. Dette overflødiggjør imidlertid ikke en direkte Henvendelse fra dig til dem.

Men Tiden maa være længere henskudt. Faar du Bidragene i September, er du godt hjulpen. –

Som ægte Forretningsmand maa jeg først have afgjort dette, før jeg kan vende mig til nærmere liggende, kjere Ting. – Hvor bliver «Bergliot» af? Kan jeg ikke faa den hidop og opføre den her? Jeg betaler Afskrivningen naturligvis. – Hvor bliver «Maria Stuart» af? Faar jeg den ikke opført? I er da nogle stolte Fattige, hovmodige Ulykkelige, helt igjennem, I forsmaa politisk som literær Skandinavisme, ja, modtage ikke engang Anledningen til at hævde den principale Rolle, som *tilbydes* Eder. Jeg siger det *nu*, fordi dit Brev er Indbydelse til at gjøre en Forandring, og til *dig* fordi du aldrig var med i denne dumme Hovmod.

Nu, jeg er ikke længer utaalmodig derover, dels fordi jeg ved nu saa godt, hvor Fejlen ligger, og at netop vi Forf. skulde være med at rette den, og fordi jeg hviler ikke længe ved denne enkelte lille Ting. Det er en Opøvelse for os alle at lære at vente, at sætte Haab til en Række af Handling og ikke til det ene Træk. Men det maa jeg ofte sige mig selv, at Ibsens og mine Arbejder, opførte blandt Eder gjør igrunden ikke mindre end et Studentertog. Der er dog Hjemlængsel i vore Arbejder og der er Fremtid i dem. Det Sidste betoner jeg især; thi jeg har vænnet mig til at betragte mig selv som en Introduction, noget vild, noget ufuldkommen, men blød tillige.

Og Ibsens tunge Tankearbejder bryde og stræve, man *hører* at han arbejder, nu, det er en Fejl, men han *arbejder* dog! Nordens Ungdom kan ikke komme forbi os, og de store Opdragelsesskoler, hvortil ogsaa Theatret hører, bør ikke kunne tilsidesætte os. Men I have saa liden Magt, I Brave, og den lille, I have, bruge I ikke, – I elske Freden over alt Andet. Derfor maa vi ogsaa vente paa Eder, vente paa, at I engang blive utaalmodige.

Karoline har det godt, Bjørn og Ejnar ikke mindre. Ved Theatret gaar det udmærket, men naturligvis ere Omstændighederne, hvorunder jeg arbejder, ikke de bedste. Det synes forresten som at en ny Tid begynder. Jeg har faaet den fine Verden til atter at besøge det, Skuespillerne til at spille sammen, uden Maner eller Skrig, enkelte Yngre til at skyde op, enkelte Ældre til at give Efterhøst. Jeg føler mig ret inderligt kaldet til denne Virksomhed, og jeg har megen Tro paa,

hvad et godt Theater kan udrette.

Hvor bliver Gottfred Rode af? Jeg venter paa Digte af ham, – og paa Skuespil af dig, og paa Musik af Hejse (til noget af Hertz) – hans Lenau-Poesi har jeg seet godt anmeldt i Tyskland (Wiener Recensionen). Hils Bekjendte fra min Kone og mig, muligt, at jeg til Sommeren paa Gjennemrejse besøger Eder. Hils Marie!

din bestandige *Bjørnstjerne B.*

Til Carl Ploug.

[Kbh. etter 11/8 1865].

Tillad mig at takke Dem for Deres Artikel mod Manden i Maanedsskriftet; jeg har paalænge ikke seet en roligere og sikkrere Gjendrivelse, beregnet paa at drage baade dem *med* og dem *uden* Mening over i denne Meningernes Middeltemperatur, hvori man jo befinder sig bedst. Hele Literaturens og Æstetikens Stilling til det danske Theater er her klaret i nogle Linjer, og der er efter dette ikke tilladt at fable om Høedt eller Hejberg, om den gamle og nye Tid, eller Grundbevægelserne i begge.

Specielt takker jeg Dem for Ordene om Clemens Petersen, De har gjort noget væsentligt Godt ved dette; thi at ethvert Blad I har i Danmark strax render ud forat forsvare Agnes Lange eller Høedt eller Kranold eller Wiehe, som stod et Stykke dansk Kultur i Fare, men Ingen forsvarer Clemens Petersen, deri er noget uhyggeligt Usundt. Et saa fyldigt Udtryk for de nye Begyndelser i Danmark som Clemens Petersen har I ikke. Hermed mener jeg: ethisk Vederhæftighed bragt op i den æstetiske Sladder, Undersøgelse af Tingenes Ide og ikke (som Hejberg) blot af deres Form, Sands for det faktiske Samfundsgrundlag, hvorudaf al Literatur og Aandelighed spirer, strengere Psykologisering og større historisk Viden; derved har han bragt det til, at hver Artikel af ham taler ind i Dagens hemmelige Tanker og bygger med paa Læserens moralske Personlighed. Hans tilfældige Mangler blive smaa i Sammenligning med hans hele Retnings Inderlighed, og den Evne, hvormed den forfølges.

I Ærbødighed *Bjørnstjerne Bjørnson.*

Til Henrik Hertz.

[Kbh.] 17/8 1865.

Da jeg hører, at det Ankerske Legat ingen Bestemmelse har for at kun danske Kunstnere og Digtere ere aabnede Adgang til at nyde godt deraf, – tillader jeg mig at forespørge hos Dem, om jeg kan søge for den norske Digter Henr. Ibsen, som agter at tilbringe længere Tid i Rom.

Idet jeg vel neppe behøver at fremhæve Ibsens store Begavelse, skal jeg, hvad Hovedspørsmålet angaar, nemlig om andre (nor– ske, svenske) Kunstnere ere adgangsberettigede, bede Dem indhente vedkommendes Formening, forsaavidt De tror saadant nødvendigt, og jeg tør maaske i Ansøgerens Navn, fordi han er en Aandsfrænde og fordi han er meget trængende, – anmode Dem om at sende mig Svar under Adresse Kristiania.

I Ærbødighed *Bjørnstjerne Bjørnson.*

Til Clemens Petersen

[Kristiania] 4/11 1865.

Medens jeg venter her paa Direktionsværelset paa «Halte-Hulda», som om 1 Time skal gaa over Scenen, gaa mine Tanker til dig, som mere end nogen Anden har Del i dette Arbejde, da det blev til i Omgang med dig og under Paavirkning – ikke saameget af dine Raad; thi jeg arbejdede ikke paa den Maade, at det var muligt – men af din Personlighed, din hele æsthetiske Viden og dens Retning, der saa forunderlig slog sammen med min egen.

Det gaar ganske godt. Fru Gundersen er noget vel meget af en hvid Engel med en og anden sort Fjer i sine Vinger, istedetfor at det rettere burde være – ikke omvendt, det vilde være meget for ondt sagt om den ulykkelige Hulda, – men med dunkle og lyse Farver i skøn, kraftig Blanding. Imidlertid bære disse Vinger undertiden saa højt mod Skjønhedens Rige, at Taarene styrte frem i mine Øjne. Gundersens bedste Rolle er Ejolf; den er romantisk anlagt, Brydningen naturlig i alt sit Farveskifte; kunde have været større, men er sandfærdig. Frøken Parelus's

Hallgerde og især Isachsens Aslak fortræffelig. Fru Giebelhausens Gudrun ret god. Fru Wolfs Thordis ypperlig, Krohns Gunnar god – dog ikke mere – (Finn-Visen maa bort, han magter den ikke), Fru Isachsens Svanhilde rørende, skøn af Udvortes, men svag af Stemme, dog blød, melodisk. De to Brødre fortræffelige i Wolfs og Bruns Hænder. Musiken er Halte-Hulda anden Gang; jeg vilde maaske have havt den mere forsonet; men den imponerer baade i sin Styrke som i sin Uskyld. –

Jeg tror Publikum vil finde Stykket for mørkt; men jeg er for min Del over al saadan Betragtning, og ved den nøjagtigste Gjennemgaaelse paa det Rene med, at det vel har en og anden Yderlighed, da det er skrevet af en Mand paa 24 Aar, men er et mægtigt Arbejde. Skuespillerne er isandhed begejstrede. I hele første Akt tales neppe et højt Ord, før Sværdhuggene falder, og siden med Undtagelse af Huldas Skrig den ene Gang kun hviskes der. Anden Akt kommer som Toner fra Himlen; naar Koret bryder ind med Godmorgen, og dette synges af et Mylder af Damer, uden Orkester, og saaledes at alle fire Stemmer lege Tagfat efter hinanden oppi de højeste Egne som var det løsslupne Fugle, da bliver jeg altid bevæget, skjønt jeg nu har arbejdet mig saa træt, at om Ordene løde som Hammerslag for mig, vilde det ikke være underligt. –

Saa langt kom det, med Afbrydelser af Damer, som have været oppe og vist sine Dragter, – og med Afbrydelse af Othello, som til min store Glæde kom i ny Oversættelse af Lembcke, netop som vi skal til at arbejde med den. Den er den Tragedie, jeg elsker højest. Maatte dette være et godt Omen. –

Jeg har været nede forat forsøge at høre paa; men jeg kan ikke mere idag; jeg er for træt; det Hele synes mig bare Stavelser, som stræbe efter at blive Ord. Altsaa jeg maa sidde Fange her, eller rettere jeg vil finde fat i nogle af Skuespillerne, – aa nej, jeg vil vedblive at skrive; det er om din Bog «den nationale Vækkelse» jeg maa skrive, blot forat finde den samme Mangel frem som du, men dernæst forat trøste dig med, at den let oversees, og forat sige, at din Tankeudvikling, din «Stil» vistnok endnu vil vinde en mægtigere Ro, men er aldeles ejendommelig, storslagen, jeg er henrykt over den; saaledes skriver faa Mennesker i Verden, og mig bekjendt Ingen i Norden.

Du trænger een Ting: uendelig meget Stof. Du konsumerer Bøger i een Linje, gjør saa i Kraft heraf en Bog af en Linje; du maa have en bred Gade af Viden at

bevæge dig paa, ellers bliver du en Despot, som slaar dig frem med Paastande og Anelser. –

Og saa om «de Nygifte». Al den Spektakel er mig ligegyldig. Kun mener jeg, at «Nyhedsbladet» har Ret, helt og holdent, baade i sin første korte Formening som i sin senere Udvikling. – Det skal gaa i Stockholm, maaske iaften. Jeg kan først give det i Januar eller Februar, da Fru Brun er syg.

At du kommer op til mig i Maj, glæder mig særdeles. Jeg haaber, at Theatret til da har modtaget en Udvikling, hvorom der kun skal være een Mening. Greensteens Artikel fortræffelig, ligesaa sand som taktfuld; kun burde han i Sammenstillingen mellem Fru Gundersen og Fru Heiberg have tillagt den første en langt betydeligere tragisk Evne; men det er nu ikke hans Vis at sige mere end det, hvorpaa han er ganske sikker, og maaske Exemplerne vare ham for faa, skjønt mig synes baade hendes Gabrielle og Agnete tilstrækkelige til at bevise det.

Fra Stykket dernede sparsomme Bud; thi Publikum giver nok ikke Livstegn fra sig, kun har de moret sig i anden Akt. Aa nej, HalteHulda maa have Tid. Du, min kjere Ven, har hjulpet Stykket langt frem i Bevidstheden, men det er maaske endnu for tidligt at prøve Gjenkjendelsen; *engang* ved jeg, man vil sige, at dette Stykke er et Billede fra Kristendomslysbrydningen, som er energisk malet, og at dets psykologiske Førelse er mønsterværdig, ligesom Alt i dette Stykke toner sammen i Ideen, der har rejst det. Ved en saa intens Indstudering har jeg kunnet se det efter i Sømmene. –

Nu mældes, at Fru Gundersen ved Udgangen fra Skoven fik stormende Applaus; ja, det fortjener hun der, det er stort arbejdet. Men hendes Kræfter forresten er jo ikke ganske de, der ere fødte for engang at spille Hulda. Gundersen roses meget, han skal se forførende skøn ud nede fra Huset, bærer fint, langt, lyst Skjæg, sort Fløjel med rød Besætning og Guldringe, og en bred Ridderhat med hvid Fjer og lige Skygger; han er en stor Mand, af en ualmindelig Figur. Ejolf er som sagt hans bedste Rolle; han har elsket den i Aar og Dag. –

Før jeg gaar hjem, maa jeg mælde dig, at jeg ifølge her vedtagen Skik blev fremkaldt, og gik to Skridt indenfor Døren til dem. – Altsaa har du følt mig paa Pulsen ikveld; herom er kun at sige, at jeg endnu Intet ved om, hvorledes Stykket tager sig ud. Men nu Godnat, du Huldas og min varmeste Ven! – Beviset

Senere.

Aa ja, aa nej, saa midt imellem! Min Kone hørte en Dame af vore bedste Familier spørge: er «Halte Hulda» ny? Nej, mente en anden, men neppe endnu trykt. – Virkningen paa Skuespillerne derimod overordentlig. – –

Tag Lehmanns Bog (den æsthetiske Del) under kraftig Behandling. Her er stor Forargelse, og til Skade for Skandinavismen er dette. Han har suget af Dunker og Welhaven og kritikløst skrevet efter. Det gjælder jo især Wergeland. Gjør det! –

Din *Bjørnson*.

Til Clemens Petersen.

[Kristiania etter 24/11 1865]

Schirmer (vor første Arkitekt, en Tysker, en sjelden Dannelse, stor Humanitet, Danmarks Ven, og saa omtrent min bedste Ven heroppe, min Meddirektør ved Theatret, som du maa pleje, elske, føre,) – bringer dig dette. – Hans storslagne Natur vil du snart elske. Han er Dunkers Hjerter eller hvad jeg skal kalde det: han leder Dunker som man leder et stort Barn; Dunker lader alle Grunde falde ligeoverfor dennes Instinkter.

Tak for Underretningen om Stykket, endnu mere for den Varme, hvormed du har følt og skrevet, det jublete i mig, du stærke, fulde Natur!

Tak for Brevet om Hulda, Tak, Tak, du er mit halve Liv!

At I kunne blive uklare selv om «de Nygifte», det er dog et Tegn ifra Eder, som har forfærdet mig.

Fru Gundersen skal sidste Gang have spillet «Halte Hulda» saa det er bleven til Sagn i Byen; man er fuldstændig enig om, at det er det Største her givne, siden Theatret kom op. Hun er hilset af Folk, hun ikke kjender, der er gjort Selskaber for hende; men jeg faar hende ikke til at bryde sig om Nogenting mere, hverken gamle eller nye Roller, saa hun bringer mig til Fortvivlelse.

Fuldmagten gav jeg Hegel, nu maa jeg give dig den, hvis Hegel ikke allerede har gjort Confusjon; jeg bad ham udbetale Dig 25 Spd.

Ja, lev vel, Gud velsigne dig!

Din *Bjørn*.

Nej, det fejler Intet i første Akt, jeg har ofte læst det højt, jeg ved det altsaa. Men den sidste Halvdel maa spilles *overmaade hurtigt*.

Telegrammet? Jeg har intet faaet. Kom det fra samme Kilde som de anonyme Breve herifra om at jeg har skrevet Artiklerne i Nyhedsbladet?

Til H. C. Andersen.

[Kristiania etter 24/11 1865].

Overbringeren er min økonomiske Meddirektør, Arkitekt *Schirmer*, en dejlig, dejlig Mand, som elsker Dem!

Gud velsigne Dem, fordi jeg har en saa god, fyldig Erindring om Dem!

Deres *Bjørnson*.

Til Johanne Luise Heiberg.

[Kristiania] 24/12 1865.

Det er mig en Trang at takke Dem for Deres ligesaa uventede som efter Alles Udsagn fortrinlige Arbejde med mine «Nygifte»; jeg ser det af Breve og kan forstaa det, at Stykkets Lykke væsentlig skyldes Instruksen.

Det var overordentlig, hvad jeg selv maatte arbejde, uden dog at faa Stykket derhen jeg vilde; thi min (d. v. s. Kristiania Theaters) Amtmand er ingen fin Mand, men derimod en meget naturlig, hjertelig Mand, hvorfor det Hele maatte lægges imod ham. Min Axel er en ung, uvant Skuespiller, men som jeg fik meget langt; Damerollerne spilles fortrinligt, Fru Gundersens Mathilde er i høj Grad interessant, og Laura har en varm, fyldig Barm, – jeg ved ingen tættere Benævnelse for det, som denne lille Pige skal have, og som hun her havde.

Stykket blev ganske overordentlig modtaget; jeg har aldrig seet Mage, og Skuespillere fra Theatrets Stiftelsesdag sige det Samme.

Aviserne have paa et Par Undtagelser nær prostitueret sig.

Endnu en Gang, højtærede Frue, min hjerteligste Tak; det Bifald, som De var med at skabe i Kjøbenhavn, har vistnok en ikke liden Del i det, som faldt her. Med de tusinde Hilsener fra min Kone og med mange Taksigelser

Deres ærbødige *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Til Clemens Petersen.

[Kristiania] 19/2 1866.

Tak for dit *lille* Brev. Jeg beklager, at du ikke kan komme før. I Midten af Maj vil jeg herfra, du kommer altsaa til at følge mig, og til i det Højeste at blive i Byen i otte Dage. Komedie kommer du i hvert Fald ikke til at se. Enten have vi Italienerne, eller vi give lette Smaating, passende for et Sommerpublikum. Men om du kommer i September faar du utvivlsomt se mere deraf, dog endnu ikke det, der udgjør vor Sæson. *Jeg* ønsker helst du kommer i Maj, d.v.s. i Begyndelsen af Maj eller Slutten af April. Endvidere, at du bliver længere end til 15de Juni. Tag med dig Bøger, eller faa dem paa Bibliotheket her. – Din Gjæld til mig, bør du helst glemme. Rejsepenge hidop ere faa. – Men dine Forelæsninger glæder jeg mig særdeles til! Ja, jeg imødeser dem med store Forventninger! –

Dine forrige bør du desuagtet gennemse og udgive og deriblandt optage, hvad godt kunde have været Forelæsninger (Erasmus Montanus, Turnvater Jahn – lidt samlet og omarbejdet – o.fl.). Herpaa svarer du Intet, men dermed lader jeg mig ikke nøje.

Den sidste større Begivenhed i mit Hus har været et Bal for alle Skuespillere og Skuespillerinder og en Del andre Kunstnere, som kostede mig over 60 Spd., men gav det rigelig igjen. Jeg tror ikke her har været Mage til Selskab paa lange Tider.

– Jeg ligger fortiden tilsengs, plaget af Bylde. Forliden Bevægelse. – Har faaet et langt Brev og en Bog af Rudolf Schmidt; han synes mig helt igjennem at

Created at 10/6/2010, from URL:http://www.nslnorge.no/visning/NSL_Bjornson_Danske_brev2.html
have Ret, men at forholde sig noget uklart til sin Ret. Denne Bog kunde have været meget kortere, klarere og sikkrere. Han har Evne til at opløse Knuder og gjøre Kunster, men ingen til at slaa. Jeg vil svare ham. Fru Hejberg vil herop i Maj. Jeg drømte inat, at hun tog ind hos mig. Jeg kjender ikke hendes daglige Vaner, om hun er kræsen, fint vant o.s.v. ellers var det mig en stor stor Fornøjelse. – Sig Greensteen, at nu faar han sine Penge. Theatret skylder mig dem endnu, men betaler dem snart; jeg sender dem da direkte. Dit sidste Brev var forbandet knapt. Skriv længere og sladdre med mig. – Jeg har nu opført «Kjerlighed uden Strømper», – «Sommerfuglen» af Sardou, Skjærsommernatsdrømmen, «Martha» af Flotow, og har under Indstude– ring: Blond eller Brunette (fransk), Jægerbruden, og «den forbudne Frugt» af Doucet, paa rimede Vers, aldeles yndigt. Saa kommer «den Gjerrige» af Molière og Vintereventyr (Musik af Flotow). Du skal med Bestemthed forlange af det kgl. Theater, at det opfører: Marqvien af Villemer af George Sand. Vor Oversættelse deraf er trykt. Stykket er bearbejdet af mig (d.v.s.) enkelte Ting udtagne.

Din hengivne *Bjørn*.

Læs Indlagte, slaa dernest en Konvolut derom.

Til Rudolf Schmidt.

[Kristiania] 20/2 1866.

Deres Opsatser i Fædrelandet i Høst læste jeg kun flygtigt; men hørte dem rose af kompetente Mænd; det jeg læste, likte jeg, fordi det syntes mig et Ord i rette Tid. Det samme synes Deres Bog mig at være; den har jeg læst nøjagtigt og takker Dem for den, – baade fordi De sendte mig den, og fordi den taler som den gjør.

De synes mig at have Ret. Der er endnu ikke det i Deres Stil, som jeg kunde ønske den, der har saamegen Ret, ikke den fyndige Klarhed, ikke den Slagkraft. Deres Udviklinger er ikke en Personligheds taktfaste Gang gennem sine Værelser; men det kommer vel. Til Gjengjæld er her megen Finhed, og overmaade megen Sindrigheid, helst naar vanskelige Knuder skulle pilles ud.

Det, som glæder mig mest personlig, er den Humanitet, hvortil Bogen er naaet op; De maa altsaa baade have gennemtænkt og gennemlevet Meget, siden jeg sidst talte med Dem.

Rasmus Nielsen vurderer jeg vistnok ikke efter Fortjeneste, fordi jeg slet ikke er Filosof. I Alt, jeg har læst af ham, har han staaet med den mest fremskredne Betragtning, og forevist den i en meget aandrig Form. Men som noget Nyt har det aldrig slaaet mig; ej heller dennegang er det det Nye, men det Sande og Sunde. Saa som han siger, maa det jo være, eller Religionen dør med Theologien. Nu er det jo mulig, at hans Veje til disse naturlige Resultater ere nye; jeg kjender ikke Grundideernes Logik, vil ikke kjende dem, før de populariseres mig i et fatteligt Sprog.

Apropos: De burde som dansk Mand have taget Hatten af for Grundtvig (og Grundtvigianerne), idet De gik forbi. De kunne vrøvle, disse Folk, men Troens Væsen er aldrig saadan, i Theori og Praxis, aabenbaret, som af dem; de ere Hjertefolket i Norden.

Dette er skrevet paa Sygesengen, og bærer vel deraf Mærke. Men det haster med at faa sagt Dem, at Deres Bog, Deres Arbejdes hele Retning er mig en Glæde; thi jeg har i min Sjæl gjort Dem Uret, siden sidst. Lille Brandes synes mig som den, der har en Maskine færdig, men har Intet at have paa den. Jeg har seet tre fortvivlede Forsøg: Palludan Müllers Bog, Richardts Digtning og Nielsens Filosofi, bedømte af ham, men Herregud!

Jeg er Deres hengivne *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Kritiken over Nielsen i Nyhedsbladet er af Prof. Monrad. Husk ham ved Lejlighed!

Til A. F. Krieger.

[Kristiania] 8/3 1866.

Fru Hejberg har ladet mig mælde, at hun agter sig til Norge i Maj. Til en Anden i Kristiania har hun ladet sige, at hun agter at spille hos os i Maj. I denne Anledning henvender jeg mig til Dem, som jeg anser som Formand i den

Kommissjon af Venner, som er betroet Fru Hejbergs Anliggender. Jeg vil da ligefrem spørge om hun virkelig er til at bevæge?

I saa Fald skulde mit Raad være, at hun spillede i franske Stykker fremfor i noget andet Fag, da vi her ingen Stil have udviklet, og altsaa intet Smagssammenstød kan befrygtes, men tvertimod Overraskelsen blive aldeles ublandet glad.

Jeg er vis paa hendes Sejer ogsaa i alle de andre Fag, lige indtil Macbeth (skjønt jeg ikke har seet mere om den, end hvad Clemens Petersen derom har skrevet) men jeg er ogsaa vis paa, at her ville forskellige Meninger rejse sig om *Stilarten*, naturligvis ikke om Spillet.

En Slags Undtagelse kunde et Stykke som min Maria Stuart (med den omarbejdede sidste Akt) danne; det skulde ogsaa have været herligt at se hende spille den og selv sætte den i Scene.

Men det er en *ny Rolle*; jeg ved heller ikke, om hun vil spille den.

Jeg skulde foreslaa Stykker, som her gaa godt: Naar Damer føre Krig Fruentimmerskolen Frieren og hans Ven o.s.v. o.s.v.

«Den Vægelsindede» er farlig, fordi Stykket er daarligt. Men jeg imødeser Deres Forslag – at sige, hvis hun vil glæde os med at spille.

Jeg ønsker naturligvis med mine Raad at sørge for, at hun ikke alene gjør den store Lykke, som hendes Geni og Berømmelse fortjener, men at vi undgaa Meningsskifte; det forarger mig allerede at se hende saavidt indviklet i saadant som nu i Anledning Frøken Jensen. Og her er man uenig om Alting, fordi man ikke ved, hvordan man skal bære sig ad forat *synes* dannet.

En Smule Forsigtighed maa altsaa anvendes, men da ere vi ogsaa i den Grad sikre, som man kan være det mellem Folk, der intet heller vil (paa Bunden og i Grunden) end være entusiastiske – naar de faa Lov dertil af sig selv.

Med min Theaterstyrelse er det gaaet ganske fortræffeligt. Men mit Firma med Dunker vil jeg ubetinget have opløst. Hans Administration – De kjender den hvis De har roet med ham til Malmøen: «Mere med højre Aare; nu mere med venstre; – højre, siger jeg! Nej, venstre, Klodrian – bæ!» er jeg ret inderlig træt af, saa meget mere som han ifølge min Stilling intet har at administrere, og dog med Djævels Magt vil skaffe sig Noget. Han har været brav mod mig i mange

Created at 10/6/2010, from URL:http://www.nslnorge.no/visning/NSL_Bjornson_Danske_brev2.html
Stykker, og er aldrig traadt mig for nær (af gode Grunde forresten) men jeg er træt af ham, o, saa usigelig træt! Jeg er som den, der gjerne vil omgaaes ham, men ingen Forretninger have med ham – nødt til at foretage en Forandring i al Venskabelighed. Han tror om alle Andre, at de ikke kunne «administrere», medens jeg tror det Samme om ham. Det er ogsaa gaaet ham galt, ved Theatret, i Regjeringen og hans eget Hus, medens det altid er gaaet mig godt.

Jeg har spurgt mig for, om Fru Hejberg har Venner heroppe at tage ind til; men har ikke kunnet opdage det. Alene maa hun ikke bo, og jeg tilbyder med min Kone to af vore Værelser, da vi bo bekvemt og meget smukt. Jeg tjener jo meget godt, vi leve tarvelig, men jevnt godt, min Kone vil ikke forstyrre hende, men være hende til mangfoldig Nytte, da hun er en flink, trofast En. Og min Omgang er naturligvis noget mere literær og kunstnerisk end den, som her almindelig er at træffe, skjønt den ikke er stor. Samtidig kommer Clemens Petersen til at bo hos mig, Fru Thoresen kommer ogsaa hjem til den Tid. Det skulde glæde os Alle at have Fru Hejberg midt iblandt os, og ligesom vi ikke skulle genere hende, kan hun være vis paa ikke at genere os, NB naar vi faa Lov til at leve som ellers, hvad jeg tror at være vis paa.

Mine «Nygifte» har gaaet – sidst jeg hørte fra Stokholm – 17 Gange for fuldt Hus.

Jeg har i dette Aar tjent over 2000 Spd., betalt Gjæld dermed og er lykkelig.

Nu venter jeg Svar fra Dem, idet jeg beder Dem at frembære min og min Kones varme Hilsener til Fruerne Hejberg og Thoresen – den Sidste omgaaes De jo nu, hvorfor jeg ret er glad i Dem – og til Deres gamle Dame, som var saa venlig mod os – og til Gehejmerraad Halls, hvis De taler med dem, og til Plougs – hvis De taler med dem, og til Marstrand, – hvis De taler med ham!

Jeg er Deres ærbødige, hengivne *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Til Johanne Luise Heiberg.

[Kristiania] 24/3 1866.

Det, som jeg efter Gjennemlæsningen af Deres Brev mest fæster mig ved, er naturligvis den *ubehagelige* Tidende, at De slet ikke vil spille hos os. Her kom en Mand, som vilde underrette mig om, at dette var Hensigten med Deres Besøg heroppe, og jeg tænkte da (idet jeg nemlig ikke tvivlede paa, at han var vel underrettet) at forekomme Dem og skrive til Dem, før De kunde henvende Dem til mig. Jeg fandt dette at være min Pligt, og altsaa tilsidesætte de Hensyn jeg havde at tage til det Samspil, man her kunde byde Dem, og som havde holdt mig tilbage til da. Nu ikke mere derom.

Det, som især ligger mig paa Hjerte, er at faa Dem overbevist om, at De ikke heroppe maa bo i Hôtel. Jeg forhørte mig, om De her i Byen havde ældre Venner, som kunde byde Dem Lejlighed.

Har De saadanne, saa benyt dem, ænds ikke mit Tilbud, uden forsaavidt ingen bedre byder sig; thi i Hôtel maa De ikke bo.

De skulde bo noget udenfor Byen, paa en af de dejlige Løkker, hos en Mand, der havde Vogne og Baade. Husk, at det er mere end den halve Tour, at De bor godt med kvikke Mennesker omkring Dem. Mit Hus ligger ypperligt, nær alt det, man attraar, Theater, Spadserepladsene, ved Slot som Fæstning, det ligger nemlig paa Bakken mod Fæstningen og Piperviken. Men det er et Hus i Byen og et tarveligt Hus.

Jeg maa ellers tilstaa, at Deres Tour er vemodig i sin Udgang, naar den kun skal til forat knytte Deres Livs Kjede; men ligesom Billedet halter, saalænge det ikke er med Spil paa Stedet, at De vil knytte den, saaledes haaber jeg, at De slaar Fatumet ihjel med at sige Dem selv, idet De rejser herifra: jeg kommer snart igjen, og da forat bo en Sommer i en af Norges Dale, ved en Fjord omgivet af store Fjelde, men med en Fred i sit Skjød «som overgaar al Forstand»; thi det er Fred i Herren. Der er i Verden ikke saadanne Steder til som f.Ex. i Bergens Stift, og det hører i Sandhed til et Livs Udvikling mere end nogen Bog, mere end lang Omgang i en kjendt Kreds at leve en Sommer alene eller med nogle Faa i en saadan Naturomgivelse. Jeg vil selv derop i Sommer.

De faar ingen stor Kunst se paa vort Theater. Jeg er ikke kommen langt med dem endnu; men det gaar frem. De Stykker, som hos mig ere gaaede bedst ere: De Nygifte, Fruentimmerskolen, den Gjerrige (med en dygtig svensk Skuespiller, Stjernstrøm i Titelrollen) den Stundesløse, Sommerfuglen (af Sardou,

omarbejdet af mig) Marquien af Villemer (af George Sand, lidt forkortet) Lischen og Fritzchen, Operette af Offenbach, de to Blinde af samme, Hr og Fru Denis af samme (yndige Smaating) Elverhøj, Skjærsommernatsdrømmen, Halte-Hulda, Othello, Vintereventyr. Fortiden indstuderer et fint fransk Stykke paa rimede Vers, «den forbudne Frugt», og Bryllopet paa Ulfåsa (som jeg har omarbejdet til tre Akter, beskaaret for Vandskud, borttaget Magnhild og Mechtild o.s.v., o.s.v.).

Jeg vil opføre «den skønne Helene», naar Varmen kommer i Vejret. Stykket har jeg gjort muntert og overgivent; jeg har borttaget al Gemenhed, jeg indstuderer det saaledes, at Præsterne kan komme og se paa det. Jeg holder af visse Ting hos Offenbach, saameget som jeg hader andre; og jeg er nødt, da Theatret er det eneste paa Stedet til at lade Publikum se noget af hvert, især da jeg ingen Ballet har og ingen Opera. Men jeg skyver det hen til Sæsonens Slutning og Begyndelse.

Theatret morer mig og skaffer mig ingen Ærgrelse, som varer Dagen over. Mine unge Kræfter voxer, og nu kommer der nye. Men jeg skulde have haft saadanne Midler, som I have dernede, og jeg skulde snart have faaet det Hele op i saadant Skrig over Despoti og Raahed, – at der skulde blive stille og hyggeligt bagefter. Her er nu godt at være; – men Fattigdom, thi Theatret har intet Tilskud, Publikum er enten helligt eller materielt. Men vi faar vente! Gjerningen og Fremgangen glæder mig, og saa kommer vel ogsaa Publikum, naar Tidsaanden lidt efter lidt bliver en anden.

Jeg har det hjertensgodt. Karoline er svag, men frisk, Guttene prægtige. Jeg arbejder (kun i Hovedet) paa tre Stof: Fiskerjenten (en Djævlunge, som stjæler Æbler som Barn og forlover sig med tre Stykker paa een Gang som Voxen) «en Klokkefamilie» for Scenen (en dejlig gammel Projektmand, som er bleven Klokke, da han til intet Andet duede, og som venter endnu i det Teppet falder ned, at et af hans Projekter skal gjøre Verdensopsigt og hele Familien venter og tror med ham) – og «Nysne», et taust lidet Stykke fra den Tid de første Indvandrere i Landet kigede ind i de store, urørte Skove.

Jeg glæder mig til at faa tale med Dem. De er saa inderlig tilgavns et Menneske; og har udviklet enhver god Evne, som et saadant faar, til den højeste Fuldkommenhed. De binder mit Væsen, saa jeg modtager i større Ro og giver

kun, hvad godt er. Der er Mennesker, jeg taler med, som altid faar mig til at sige Dumheder. Thi jeg er desværre med i alle tusinde Øjeblikke og kan ikke alletider regjere dem. Desto gladere er jeg, naar Andre hjælper mig dermed.

Min Kone hilser Dem mangfoldig, og begge bede vi Fru Thoresen, Clemens Petersen og Krieger hilsede. (Hans Brev var saa taust).

Deres i Ærbødighed hengivne *Bjørnst. Bjørnson*.

Til P. Heise.

[Kristiania] 25/3 1866.

Det er Fanden saa høflig, som du er bleven paa en Tid. I Fædrelandet gør du Winther opmærksom paa, at du er en stor Synder, som kun har sat Musik til en Del af hans Romancer, og i Brev beder du mig tilgive, at du dedicerer din Musik til Gade; – er det paa Dagenes Ende med dig, eller hvilken selvtagen Sønderknuselsens Underkastelse i Ydmyghed er dig vederfaren, aa Uovervindelige!

Din Musik til Bergliot er stor! Jeg er mægtig glad ved at være dens Underlag eller ved at have tømret Bjælkestuen, hvori den lever og lyder. Send den ud, jo før, jo heller, – og vil du vise Gade i Særdeleshed, hvorledes han burde have komponeret, hvergang han leflede med «*det Nordiske*», og gjøre ham denne Lære ret indtrængende, saa dedicer ham den. Han har jo desuden Fortjenester, som gjør det til en Pligt for den Yngre, som har ført det videre, at mindes ham, ved hvem det er skeet; thi man staar jo paa hinandens Skuldre her i Verden – som Richardt fortalte mig, unødigt nok forresten, i sin svedne Kritik over de Nygifte.

Den skal jeg aldrig glemme ham. Han bebrejder mig næsten, at der er Digtere i Danmark med, at han trakterer mig forresten med en halv, en kvart Opfattelse af Stykket (den samme, som ofte ærgrer mig i hans Omgang) og som gjorde mig ganske rasende, medens ingen andres Kritik gjorde mig det mindste ondt, fordi det var en hel Forstaaelse, eller hel Misforstaaelse, eller fra et Standpunkt, som i sig selv ligger udenfor.

Det glæder mig, at du synes om dette mit Sommerbarn. Synes ikke din Kone om det? Hende tænkte jeg mere paa, da jeg vidste det opført end selv Petersen og Fru Thoresen, og Fru Hejberg. Det ligger hende saa nær i sin Farve og Stil, det kunde være hende dediceret som en Tanke, hun vilde kjende igjen, naar den kom saadan. Jeg ser du vil have mig til at præparere Gorm den Gamles Død for dig; jeg husker i Øjeblikket ikke, hvorledes Gorm døde, men det maa vel være mærkværdigt, siden du vil have ham til at bestige Musikens Flammebaal. Jeg skal se paa Stoffet, men i Sommer vil jeg til Stokholm hele Sommeren, jeg vil blive Svensk nu.

Du, – Theatret morer mig! Jeg skal just derned nu og indstudere et yndigt Stykke med Chocolate og Sherry til; jeg er forelsket for Tiden og meget oppe. Jeg spekulerer paa et Stykke, som hedder «Kløkkerfamilien» og en Fortælling, som hedder Fiskerjenten, og en Sagaakt fra Indvandringen, som hedder Nysne.

Hils! Din *Björnson*.

Til Clemens Petersen.

[Kristiania] 30/3 1866.

Jø, nu skal jeg sige dig min Mening om Henrik Ibsens «Brand». Den er intet Digt, og Ibsen er neppe nogen Digter. Har han været det, saavist som han har havt store Anlæg til at blive det, saa ere de tilintetgjorte i Tvivl, Spidsfindighed, forceret Exercits og i Afstanden mellem Ord og Handling, der nu er bleven saa gabende stor, at Digtet ikke længere *kan* naa over.

Der er meget Mægtigt i denne Bog, men det er ikke forsonet, det gjør ikke godt, ikke paa mere end et, højst to Punkter, følgelig er det intet Digt. Sandhederne kommer fægtende, skrigende, støjende, à la Søren, men ere undertiden simple nok; aldrig have de Kjød og Blod og Gang af sig selv, – følgelig ere de ikke digtede. Det Hele er et abstrakt Experiment, er en manøvrerende Tankearmé, og Menneskene ere her de Baade, hvori alt derhenhørende kastes forat færges over, Fogden er en saadan Baad, Ejnar en anden, Doktoren en tredie o. s. v.

Den hele Bog har i den Grad kjedet mig, at jeg endnu ikke har kunnet læse

den ordentlig ud, jeg har bladet mig til Slutten. Blot nogle Blade om Dag er jeg avanceret, den er ogsaa – foruden alt Andet – saa taabelig bygget; fæstet paa en ganske liden Grund og ikke større end Manfred, havde den maaske faaet Magt over mig som *sublim*; nu kjeder den mig frygtelig. Jeg ved jo dog alt dette før, altsaa gjør mig det levende!

Det bliver nemlig ikke et Støv mere levende derved, at der skrives saa forfærdeligt; men først, naar klare Skikkelser bærer det i sine Sjeles Offerskaale, naar vi le, tale, græde med dem, dø med dem eller leve med dem; – nu værges vi os med Hænder og Fødder mod Forvirringen, mod Abstraktionen, som sprænger Menneskeligheden; jeg hader denne Bog! Jeg er syg af Læsningen; Djævelen han tage slige Folk, som byder os ud af sin Forvirring og ikke venter, til den har afgjæret og er bleven en lædskende Drik for den tørste Mængde.

Men hvad er desuden denne Bog, naar den ikke er et – undertiden med Dværgens Kjæmpekræfter – rettet Raseri mod Religionen? Ud af et sygt religiøst Sind kan saadant kastes, og Mennesket derpaa dø. Men ironisk tilintetgjørende kan Digteren ikke sidde og skrive sligt, uden at det bliver en frygtelig Synd. Han er jo ikke halvfærdig med sin Bog, hvis han ikke mener: til Helvede med al Religion; – thi hvad lever efter? Eller gaar Brand saaledes under, at Sandheden lever efter? Nej, dertil har han for uhyre meget Sandt med sig i Faldet; dette maatte være skilt fra ham i Tydelighed, før han gik under, dersom noget skulle blive tilbage for os at tro paa. Doktoren maatte have været fremme igjen. Agnes's Aabenbarelse øger blot Forvirringen; thi hvad siger hun egentlig? Jeg forstaar det ikke. Jeg ved nok hvad *deus caritatis* i og for sig vil sige; men hvad han i *denne* Modsætning er for noget, skjønner jeg ikke. Er Modsætningen Frihed for al Slags Kamp og Pligt og Vilje, – eller for hvor stor Del, eller hvorledes? – Hvor har han vist os den?

Ja, jeg kan skrive til imorgen, men mit Had er endnu saa levende, at jeg vil vente. Da skriver jeg til Ibsen. Men af dig forlanger jeg, at du vistnok giver hans Evner den Opsigt, som han synes at have til eneste Maal (thi Korstogstanken er ikke dette), men saa sørger du for, at vi faa arbejde og bygge videre i et sundt Samfund. En saadan Bog til, og Ingen af os kan længere skrive, hvad han vil, men derimod, hvad han maa.

Var jeg nær ved Ibsen, kunde denne Bog aldrig være blevet til. Og var jeg

kommen som den var færdig; havde jeg kun sagt: «dette er vel nok; hele Stoffet er nu oprodet; – men kom saa med Digtet», – saa er jeg vis paa, han havde kastet det paa Ilden. Thi for ham er det kun et Experiment; bedømt som et saadant og ikke rost, – har det ogsaa tabt alt Værd for ham. – Ja, kom *saa* med Digtet! Jeg læste Hermann und Dorothea ovenpaa.

Hvad er saa Ibsen? Først eftergør han i Catilina Victor Hugo eller hvad det er, saa Hertz, saa Sagaen og mig, saa Paludan-Müller og Byron, – saa med et Hop over i Tysklands negative Tænkning, og bærer hjem fra deres Ølbrygg.

«Nyhedsbladet» siger idag, at Brand er en Figur, som gaar under i Kamp med Halvhed og Dorskhed. Herre Jesus! – Ja, hvad faar vi nu ikke Alt høre fra de danske Schweitsere (Kaffé-Trætheden, som kildres) eller de svenske Aalehoveder, som smigre sig med at kjæmpe for Fornuften mod Præsterne; – at nogen *Digter* skulde laane slige Folk Hjælp, troede jeg umuligt i det positive skandinaviske Folk.

Din Bjørn.

Efterskrift: Jeg tror ikke, at Ibsen oprindeligt har tænkt sig Bogen som et Angreb paa Religionen; men den er uvilkaarligt blevet det under Udarbejdelsen. Har han tænkt at Brand foer fejl, saa er han dog bleven saa forelsket i denne levendegjorte Uhygge, at Brand er bleven en Sejrens Figur, en Martyr for ham. – Tvi, være al denne Konsequentsens Drukkenskab og Raseri-Begejstring, som gjør franske Revolutioner og tyske Vrøvlerier.

Han har nu erhvervet en saadan Jonglørfærdighed med Tanker og Udtryk, som alene den kan erhverve, for hvem Begreberne ere gaaede istykker. Et helt Hoved kan umulig paa engang rumme alt dette, jeg tror undertiden, han har Øjne i Nakken; thi samtidig at se to Ting, som med hinanden ikke har den allerfjerneste Forbindelse, er mig altid et modbydeligt Kunststykke.

Ellers: hvad Kritiken siger om denne Bog, er saare ligegyldigt; om to Maaneder er den død. Men *een* Vildfarelse kan den efterlade, og den allerfarligste, at forlede ham og andre til at skrive paa den Maner, og da tro, at de gjøre noget Stort, ja, at de digte.

Kom nu snart op til mig. Sneen tiner, Markene ville snart grønnes, og da er den kydske nordiske Natur skjønnest, naar den netop knopper.

Jeg redigerer fortiden et Folkeblad, som allerede har over 4000 Abonnenter, et illustreret Blad; det tager mig en halv Dag om Ugen. Med Theatret gaar det isandhed godt.

Din *Bjørn*.

Til Carl Ploug.

[Kristiania] 27/11 1866.

Det skulde glæde mig, hvis De havde Brug for vedlagte, som synes mig det ene Rette i denne Sag. *Men jeg ønskede for enhver Pris at være anonym*, da man ikke maa tro, det er «fremmed Indblanding».

Ved mit Theater gaar det udmærket, jeg har i alle Henseender Glæde deraf. Til Sommeren slutter jeg og skriver igjen.

Til Heyse sendte jeg en Sang forat han dertil skulde sætte Me– lodi, men jeg har ikke engang faaet Svar; skjønt jeg sagde ham *det hastede*.

Kjere Ploug, hvor tungt det er fortiden, derude og herhjemme. Men her arbejdes dog. I Deres Oversigt over Skandinavismen i de norske, svenske Blade glemte De saamænd mit Blad «Folkebladet», som har 6000 Abonnenter, og hvor jeg næsten i hvert Nummer skriver om Skandinavisme, – enten jeg eller min udenlandske Referent Prof. Daa. Dette Blad har jeg faaet ud i al Stilhed, det stiger daglig, jeg imødeser den Tid, da det har 10,000 Abonnenter, og dette Blad *er helt skandinavisk*.

Jeg elsker Magten, kjere Ploug, lev vel! Hils Deres Frue!

Deres hengivne *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Begge mine Smaagutter have haft Lungebetændelse, Karoline Ansigtssmerter, nu er Alt vel.

Til August Bournonville.

[Kristiania før 11/3 1867].

Min afdøde Fætter Rikard Nordraak har komponeret Musik til min «Maria Stuart i Skotland» og deriblandt til en «*purpose*», en Dands, hvorom jeg kun ved, hvad Knox siger «den Dands, hvori der hviskes.» I Musiken er et Sted saaledes komponeret, at man hører dem hviske; ligesom den i det Hele taget synes mig mærkelig med sin historiske Farve og sin erotiske Tone.

Men kunde nu ikke De, da vi heroppe ikke har et Menneske, som forstaar Dands, sige os fatteligt og uden Benyttelse af termini technici, som vi maaske ikke vilde forstaa – hvorledes vi skulde bære os ad.

Dandsen aabner Stykket og bestemmer dets Indtryk foreløbigt. Og kunde De sende os denne Anvisning saa snart som muligt; thi Stykket er alt under Indstudering.

Jeg henvender mig saa ligefrem til Dem, fordi jeg af Deres Bøger, det Eneste jeg kjender af Dem, har fundet Dem at være en ligefrem Mand, som har Geniets Glæde i sit Kald og derfor Længselen til at hjælpe, hvor det er fornødent.

I Ærbødighed *Bjørnstjerne Bjørnson.*

Til C. St. A. Bille.

Kongsvinger (paa et Besøg) 14/3 1867.

Deres norske Referent driver fremdeles sit Uvæsen i Deres Blad. Fra saamange forskellige Hold yttres Uvilje hermed, og omendskjønt jeg een Gang forgjæves har forsøgt det, vil jeg dog for Sagens Skyld forsøge det om igjen; thi det kan dog neppe være Deres Hensigt at behandle vort Land en bagatelle, da De i saa Fald hellere burde lade være at behandle det.

De kunde tænke Dem selv fordømt til at se alt, som hjemme forekom Dem af Betydning, forvansket, vendt op og ned, ikke een Gang, men altid, og det blandt et Folk, hvor De vilde at Deres Land og dets daglige Gjerning helst burde være kjendt, og om mulig afholdt.

Sammenlign nu med Deres Korrespondent ham, som skriver i Aftenbladet, og som jeg paastaar er den bedste i sit Fag fortiden blandt alle Korrespondenter i Norden. Det var ham, jeg i sin Tid anbefalte Dem.

En anden af dem, jeg anbefalede Dem, er utvivlsomt endnu til at faa, det er

Kand. *Hans Bordevik*, Medarbejder i Aftenbladet, den fineste Pen vi fortiden have heroppe og i høj Grad uafhængig.

Tag mig ikke dette ilde op, – eller gør hvad De vil; jeg har følt det som Pligt at fortælle Dem dette.

Ærbødigt Bjørnstjerne Bjørnson.

Til Clemens Petersen.

[Kristiania] 28/3[-2/4] 1867.

Jeg har haft megen Glæde af at læse dig denne Vinter, og ofte sat Pen til Papir for at takke dig.

Men jeg er for spredt i min Virksomhed til at skrive noget, som glæder mig selv, og da skriver jeg ikke gjerne mere end en Begyndelse.

Nu maa jeg dog takke dig for din Omtale af Kristiania Theater. Den kunde have været klogere i alt det Uvæsentlige; men den er genial og af stærk Virkning. Din Opfattelse af mig tør jeg tage mod, Kjernen i den er saadan, at jeg for det Første ikke troede noget Menneske i Besiddelse af den, og dernæst ikke med Evne til at folde den saadan ud. Jeg er ikke bleven og bliver ikke anden Gang saaledes skildret; det er bedre end Bissens Buste; thi det har netop hvad denne savner.

«Maria Stuart i Skotland» staar nu færdig til at svinge ind blandt Publikum imorgen. Hvordan det end gaar, har jeg nu havt en stor og fuld Glæde deraf; det er dog mit virkningsfuldeste Theaterstykke, af en Skjønhed og Energi, som jeg sandt at sige havde glemt Stykket i Besiddelse af. Det er noget saa aldeles Nyt ved dette Stykke, som man først paa Scenen ret forstaar. Dette Nye er den realistiske Fantasi, hvormed Historien er udfoldet, og alligevel bestandig gjort saa, at Løvet hvælver friskt over det Tænkte. Thi adskilte har jeg ofte seet disse to Betingelser, men ikke samlede uden hos Shakespeare, og dog er dette ikke længere ham; thi Livsopfatningen og Tiden har sit eget Sprog og sin egen Form for Handlingen.

Det er femte Akt, som jeg nu anden Gang har omarbejdet, men gør det maaske endnu den tredie; thi det er Stykkets Ejendommelighed, at Slutningen kan tages paa flere Maader i den ydre Bygning, naar kun Resultatet er det

samme. Karakterskildringen og Karakterernes indbyrdes Stilling er saa spændende, eller rettere saa menneskelig, at Ordene næsten have Blodsmag, og derfor (ja, det er næsten ikke til at tro, før man ser det) er det saa temmelig ligegyldigt, hvad Nemesis siger om enhver tilslut; thi de bære den i sig for hver eneste Replik, til fuld Forstaaelse for hvert eneste moralsk og forstandigt Menneske.

Der staar over Stykket en Skjønhedens, Farvernes Glands, som isandhed har været mig liflig, og dobbelt fordi dette nu var glemt. Paa Generalprøven var foruden min Kone og hendes Veninder, Fru Thoresen, Sars's, Birch-Reichenwald, Dunker, Schirmer, Ræder (den aftraadte Direktion), den nye Direktion, Grieg, Frøkenene Lie, Bordevik, Bætzmann, Bergmester Mejdell, kort mine Venner, Thomas Heftye ikke at forglemme blandt disse, da han isandhed er elskelig mod mig. Jeg har altsaa allerede havt min Glæde af de Andres Glæde, nemlig deres, som ere mig kjære. Det skal gjøre mig godt om jeg faar Fleres. Men du, min kjære Ven, hvis Nærværelse jeg helst saa, du kom ikke. Kunde du nu ikke til Foraaret komme herop og holde en 4 à 6 Forelæsninger? Saa saa du Stykket med det Samme. For Exempel over Shakespeare, af hvem jeg nu har spillet fem Stykker og spiller snart det sjette (Macbeth). Han er os fortiden nærmest, jeg mener hele Tidens Retning nærmest. Dersom jeg vovede at bede Fru Heiberg komme herop og se mit Stykke; thi dette tør jeg vise al Verden, ligesom Emilie Galotti, Henrik den Fjerde, den politiske Kandestøber, den adelsgale Borger, Erasmus, Kjerlighed uden Strømper og en Del franske af ny Fabrik.

Apropos om dette: dine Indskrænkninger i Bedømmelsen af mig som Direktør ere alle rigtige. Om tre Aar vil du imidlertid sige, at det er ikke *min* Skyld, naar jeg ikke kan beskæftige mig med den syvende og sidste Forfinelse af et aandeligt Arbejde; thi det er Kræfterne, som endnu ikke slaa til, og i hvem der til dette ikke er nok Selvhjælp endnu. *Da* er den vel kommen. Jeg for min Del er vis paa at kunne dette indtil Raffinement; thi jeg har seet det ved at se paa fin Komædie, at jeg kan det; mine Arbejder bærer vel ogsaa Vidnesbyrd.

Anden April.

Jo, Stykket har rigtignok slaaet igjennem! Saadan Triumf har aldrig dette Theater fejret over den hele Linje paa een Gang.

Meningsforskjel, du kan deraf slutte dig til Sejerens Storslagenhed. Thi det var nemlig først mig, som blev fremkaldt, og som tog Fru Gundersen med; dernæst blev Wolf (Bothwell) fremkaldt efter Meningsforskjel! Morgenbladet siger: først blev Fru Gundersen og Wolf fremkaldte, dernæst Forfatteren efter Meningsforskjel!! Dette er næsten det Morsomste ved hele Historien, thi saa dumt har jeg endnu ikke ved trodsig Taushed kunnet faa en Modstander til at bære sig ad. Ja, dette har været mig en Glæde, som jeg mit hele æsthetiske og literære Liv aldrig har havt Magen til. Og man kan opføre Stykket, hvor i Verden man vil, det har Evnen til at gjøre samme overordentlige Lykke.

Rejs Fanden i Vold!

Din hengivne *Bjørn*.

Til August Bournonville.

[Kristiania] 2/4 1867.

Deres Dands er saaledes lykkedes, at den i ikke ringe Grad stemmer op den Melodi, hvorpaa Stykket gaar og siden hvifter over den hele Handling med et hvidt Slør fra hendes faa lykkelige Dage.

Jeg takker Dem paa min, paa Skuespillernes, paa Publikums Vegne; det er isandhed genialt at trænge saaledes ind i Musiken og Stykkets Aand, men det er ogsaa genialt at skrive saaledes op sit Dandse-Digt i Kjøbenhavn, at vi Dandsebjørne i Kristiania kunne skridte op Tegningen, saa Digtet bevæger sig harmonisk.

Stykket har gjort en Lykke, som rigtignok var ventet, men ikke saa overordentlig. De skal i den Henseende ikke bryde Dem om Bladene, da jeg i Regelen ligger i Slagsmaal med dem og trives vel derved. Saa godt er aldrig et større Stykke nogensinde gaaet over Kristiania Theater. Jeg har alle Aftener været fremkaldt, og flere af Skuespillerne med mig, en Skik, som er mig modbydelig, men indtil Videre maa bestaa. Det samme Publikum møder frem igjen paany, vi have en Stund levet som i en Rus, og det trænger man engang

Deres hengivne *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Til F. J. G. Berner.

[Kristiania før 20/5 1867]

Den kgl. svenske scene har nylig søgt mig om at faa opføre «Maria Stuart i Skotland», hvilket jeg afslog, da man ikke vilde indvilge mig at have indflydelse paa stykkets iscenesætning. Men da man ved Det kgl. danske theater tilbyder mig fru Heiberg som sceneinstruktrice, frafalder jeg alle krav og lægger min ærbødige tak til.

Honoraret finder jeg dygtig smaat. Jeg ved ikke, naar jeg næste gang kommer til at skrive et stykke, som har saa megen scenevirkning, som jeg nu har set dette have, og det er mine fremtidsudsigter, som i sandhed bliver betænkelige, naar jeg ved Nordens største scene for «De Nygifte» faar 100 rdlr. og for «Maria Stuart i Skotland» ikkun 300. Krangel om penge er mig meget imod, men jeg maa dog henstille til Dem, hvad der aabner sig for udsigter for Nordens forfattere, naar man ved den kgl. danske scene ikke vil behandle os norske som sine egne, og omvendt, thi at bogen er trykt, gjør i dette spørgsmaal ikke det ringeste til sagen. Disse bemærkninger er imidlertid givne en passant; jeg henstiller dette ganske til Deres egen afgjørelse, hr. intendant.

Stykket skal spilles med de forkortninger, som her er foretagne, jeg skulde tvile paa, at de kunne forøges. Har man yderligere forslag i denne henseende, beder jeg mig dem forelagte, thi jeg har nu den fordel foran Eder, at jeg har set stykket opføre og har punkt for punkt agtet paa virkningen. Jeg sender den sidste akt, som den nu foreligger. Jeg kan ikke sige, at jeg endnu er tilfreds med den, hvorfor jeg nok gaar ivei med den en gang til (i ferierne). I skulle i saa fald høre fra mig. Den nuværende femte akt kan passere, det ligger i stoffet, at sidste akt *maa* være den svageste. Kritiken og alle mennesker siger «sidste akt er den svageste», – men stykket ses alligevel. Et menneske som «Maria Stuart» er der nemlig ingen ende paa, det er hele sagen, og hun har derved gjort mig samme

Musiken af min fætter Rikard Nordraak er fortrinlig i sin historiske som lyriske karakter. Paa den tid, stykket kommer til at gaa, er jeg i Kjøbenhavn paa gjennemreise til Rom, og kan jeg da være fru Heiberg til nogen tjeneste, skal det være mig meget kjært.

Jeg ved ikke, hvem man vælger til hovedrollen, jeg kjender ingen af de yngre, men forsaavidt man ønskede min hjælp med indstuderingen af denne rolle, kan De kun give mig et vink; thi om jeg skriver videre paa min «Sigurd Jorsalfar» i Kjøbenhavn eller hjemme er mig for nogen ugers vedkommende det samme.

Og saa lægge Gud sin lykke til! Saa glad som dette stykke har gjort mig, har intet gjort mig paa min literære og æstetiske bane. Jeg vilde haabe glæden fortsatte sig i Kjøbenhavn.

Deres ærbødige *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Til Johanne Luise Heiberg.

[Kristiania] 20/5 1867.

I det jeg har den Ære at sende Dem:

- 1) Maria Stuart (Bogen)
- 2) Rettelserne i femte Akt (helskrevet femte Akt)
- 3) Musiken, – er det forat De kan kaste et Øje deri, før De vil have den Godhed at sende Hr. Intendanten det til Udskrivning. Sig mig saa, om De vil have Noget anderledes, navnlig hvad femte Akt angaar.

I Ærbødighed *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Mere, naar jeg atter bliver Menneske.

Til Johanne Luise Heiberg.

[Kristiania] 30/5 1867.

I det jeg lykønsker Dem til Deres nye Stilling som Direktrice ved Theatret (thi

Posten kan vel være ubehagelig, men ikke for den, som vil Noget, da det at slaas er noksaa behageligt, naar man sejrer, endog undertiden naar man taber, da Sagen derved bliver endnu kjerere), vilde jeg være saa fri at give Dem nogle velmente Raad, ikke for Deres Skyld, som ikke trænger dem, men simpelthen forat faa de Ting frem, som jeg tilraader. Med andre Ord: mine Raad ere bare Propaganda for Yndlingsideer.

1) De maa afskaffe de faste Sceneinstruktører med alt deres Bryderi og Vigtighed og sætte en fast Pris for hvert Stykkes Iscenesættelse, og fordele Arbejdet efter Skjøn om, hvad de Enkelte ere skikkede til at paatage sig. Jeg har tre Skuespillere, som jeg vexelvis bruger, men som alle hente sine Ideer hos mig, og hvis Arrangements jeg retter ligetil de sidste Prøver, da jeg holder af at se en Ting gjøre sig for mine Øjne; thi det som falder den Ene let, falder ofte den Anden kunstigt. Men saadant taaler ikke de faste Arrangører.

2) Hjælp de Smaa!

3) Del ikke mange Stykker ud paa een Gang, saa bliver hver Rolle et bange Ønske og siden en Gave.

4) Taal Ingenting! Dette at «putte i Lomme» lægger sig paa Lungerne; straf strax, saa faar De Fred og Lyst til Gjerningen. Jeg straffede især med Roller, som jeg tog tilbage, med Stykker, som jeg skjød hen, eller ogsaa med Ord, Mulkt, Afsked (een Gang paa to Timers Varsel). For Deres Sundheds Skyld, for Scenens Sundheds Skyld «put Intet i Lommen».

5) Repertoiret. Kjere, tag op nogle af de bedre franske Stykker fra senere Tid. Jeg vil nævne a) Marquien af Villemer af George Sand, der er trykt og udmærket oversat (og for en Del bearbejdet) at faa hos mig. b) Den forbudne Frugt (Le fruit défendu) af Camille Doucet, oversat af L. Dietrichson paa rimede Vers, men forkastet af Eders Censur (Gud naade os!). At faa hos Kand. H. Greensteen. c) Les relaix (skal betyde Stoppesteder) af Leroy, ikke poetisk, men dog et godt Arbejde, som har gjort megen Lykke her. d) Le fils de Giboyer af Emile Augier, maaske ogsaa det Stykke, som gaar forud for dette med omtrent de samme Personer (Titelen husker jeg ikke). Men det sidste er det bedste, ja, et udmærket Stykke, naar noget af Politiken deri sammentrænges.

Saa nogle af de gamle Classikere op igjen. Af Shakespeare a) Sommernatsdrømmen, b) Othello, c) Vintereventyret; disse maa I kunne spille.

Henrik den Fjerde har jeg draget sammen til eet Stykke for at faa Falstaff op; I maa gjøre Forsøget efter. Vil I ikke bruge min Forkortelse, saa brug Laubes, der er en helt anden.

Af Lessing Emilie Galotti. Jeg har revideret Frøken Biels Oversættelse, dog kun for enkelte Ords Vedkommende, da den er udmærket. Men saa har jeg strøget dygtig, dels i den sentimentale Scene mellem Emilie og hendes Forlovede, dels gjennemgaaende de evige Antitheser i Stilen, hvoraf Lessing lider; og da jeg overhovedet baade i Replikbygning og Karakterfremstilling har noget tilfælles med Lessing i *dette Stykke*, tør jeg trygt anbefale at faa en Udskrift af Kristiania Theaters Exemplar. Molières «den adelsmale Borger» har her gjort stormende Lykke. Det skal det ikke hos Eder; men det maa have beroet paa en daarlig Iscenesættelse, og paa at det ikke er bleven *forkortet*. Det Samme med «den Gjerrige», den maa *forkortes* og sættes ypperlig i Scene. Af Holberg har jeg længe paa Eders Scene savnet «den politiske Kandestøber»; eller tager jeg fejl?

Af nyere norske Arbejder skulde jeg meget anbefale Kongsemnerne af Ibsen i forkortet Stand og i forbedret Sprog, Ting, hvortil jeg ved Digteren er villig, og som burde foretages ved en dansk Mand snarest muligt (Molbech?).

6) Jeg skulle anbefale Dem at sætte Alt i Drift paa een Gang, saa De sad som den rige Frue der kommanderede Stillingen; det tager Dem en Uge at gennemlæse og sende til Oversættere og Bearbejdere, hvad De kan leve af i over et halvt Aar. Og brug Andre; for Guds Skyld arbejd ikke med Alt selv, da er De træt inden et Aar. At finde de rette Folk og faa dem til at arbejde for sig, er en Evne, som De ganske sikkert er i Besiddelse af, naar overdreven Omhyggelighed ikke hindrer Dem i at bruge den.

Se, dette er mine «Raad», – Propaganda Altsammen; jeg kunde sidde saadan til imorgen. De behøver ikke at svare mig, eller at bryde Dem mere derom, dersom De skulde have andre Anskuelser.

Deres ærbødige hengivne *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Min Kone beder Dem inderlig hilset.

[Søgne] 29/6[-12/7] 1867.

Dit Brev til Karoline og mig toge vi naturligvis godt op, kan du skjønne, og nu har Karoline det godt her hjemme paa Søgne Præstegaard ved Kristianssand. Hun er jo saa elskelig og dygtig, naar hun bare, bare kan blive frisk igjen. Børnene strutter af Sundhed og hun begynder at blive fed, det er en Fryd at se. Hun er mit Livs bedste Ven, hun plager mig lidt med sin Nervøsitet, men Herregud, saa gjør hun mig saa meget godt. –

Det bedrøver mig, at du er mismodig, som har du havt en eller flere Skuffelser. Schwarts talte om Poulsen og dig. Er det godt igjen, eller har Noget i din Tro eller din Tillid der lidt Skibbrud? Det skulde gjøre mig meget ondt; men vi skulle søge at erstatte dig det, vi, som holde af dig. Nu komme vi snart derned, og saa skal det blive en Glæde.

Jeg arbejder paa – ja, paa alle Ting paa een Gang: Fiskerjente, Sigurd Jorsalfar, Nysne, Digte; jeg ved endnu ikke hvad det bliver til; men Theatret er nu glemt og begravet, dertil trængte jeg dog fjorten Dage. Jeg skiltes saa smukt ifra det. Dem, jeg havde været strengest imod, vare mig huldest, Publikum jublede til mig den sidste Aften, og et smukt Farvel fik jeg. Paa Bryggen havde man den sidste Dag samlet sig, og et Hurra fulgte mig ud over Fjorden, som jeg sent skal glemme.

Til Fru Heiberg skriver jeg ret som det er; faar ogsaa dygtige Breve. Men forleden fik jeg et fra Krieger, hvor han (i Anledning af en anden Affære) tre Gange beder mig være «venskabelig» og ikke for streng. Hvad skal det smage af. Mod hvem har jeg syndet, hvad er paafærde? Jeg havde et Svarbrev færdigt, som just ikke var venskabeligt, har dog atter revet det itu, fordi Krieger er en brav Mand, som jeg hellere taler med. Men dette Dominium, som den Slægt og den Dannelse gjerne vil tiltage sig over os Yngre (det er deres Mani) er virkelig komisk ligeoverfor deres Anke over, at vi ville have Magten. Forskjellen paa os er netop den, at vi have og ville have Magten, og de ville have et Dominium uden at have Magten. Vi leve, virke og have Myndighed der, hvor Opinionens Strøm gaar, de sidde med Embedernes Dominium, udenfor det Altsammen. Det er Titlernes, Ordenstegnenes Dominium, deres udmærkede Evner og opøvede Dannelse danner egentlig blot en Modvægt i Samfundet, som er meget yngre end de. Hvad

tror du nu til Ex. kommer ud af den kloge Kriegers Theaterkommisjon? Ikke mere end af hans Deltagelse i Londonerkongressen. Havde han der slaaet igjennem en sund national Politik og ikke gjort den afhængig af Diplomater og Diplomatiens formodede Stilling, saa var Nordslesvig frelst. – Vilde han nu slaa igjennem en sund Theaterorganisation, som blot havde Hensyn til Kunsten, saa blev det en grej Affære, der mødtes med Vrøvl, Gud bevar's, men som blev varig. Tænk dig nu: et Finantsdepartement, en Chef, en Intendant, Fru Heiberg og en Censor! Og uden Censoren intet Stykke! Uden Intendanten intet! Uden Chefen intet! Og endda Fru Heiberg! Jeg mener Fanden selv har blandet disse Kort. Men tror du det bliver anderledes? Nej, min Gut, ikke før de mange slesvigske Lidelsesaar ogsaa ere komne til Theatret. – Med alt dette er dog Krieger velmenende, som han er dygtig, kun for meget af Dominiet og forlidet af Magten, hele den doctrinære Races Fejl. Men, Gud, hvor fulde af Raad de ere til os Andre, der vistnok gjøre mange Fejl, men *enfin*, gjøre Noget! – Nu, dette behøver du egentlig ikke at læse, det er saadan let hen med Piben i Munden, jeg har jo andre Ting at sige *om det som er Ulykken i den nærværende Stilling*.

Den 12te Juli 67.

Dette Brev har lagt her, og jeg er ikke blevet klogere siden sidst; thi foruden en hel Del Læsning (deriblandt den Rasmus Nielsenske og Martensenske) har jeg skrevet Dunkers Biografi, og et poetisk Blomsterstykke og andet Smaagods. Jeg kan ikke arbejde paa det Større, jeg ved ikke, hvad er i Vejen, men det falder mig ikke naturligt. Altsaa det Mindre, kjere Ven, lad os se til at faa noget stort udaf det. Jeg har læst Korrektur paa tredie Oplag af Maria Stuart. Kan du forstaa, hvorledes det gaar til, at Sigurd Slembe ikke gjør tre Oplag, men derimod saa meget andet (Synnøve og de Nygifte hele fem). –

Ja, Striden mellem R. Nielsen og Martensen, Jeg skjønner den, tror jeg. Det er fortsat Grundtvigianisme. Men udenom dette, at den i høj Grad vil tjene Grundtvigianismen lige overfor «de Lærde», tror jeg at dens praktiske Resultat ikke bliver stort. Vistnok afsluttes Videnskabens Angreb paa Miraklerne m. m. derved, at disse lægges under et andet Konsistorium; men dette blot for de Troendes Vedkommende, som have troet alligevel, hvad saa Videnskaberne have sagt, og skamferet Videnskaben forat faa den til at passe Troen, hvoraf den imidlertid aldrig har taget nogen Skade. De kunne herefter spare sig dette

Bryderi, voila tout. Videnskabsmændene fortsætte nok Angrebene, derom kan du være forvisset; thi det Sind, som deres Studium *ensidigt* uddanner *maa* angribe hele denne mystiske Verden. Og hvad saa mere? – Er dette egentlig Resultater? Det forstaar sig, Grundtvigianismen, hvis den forstaar at gaa ind i Fæstningen og forsvare sig bag den, vil kunne slaa alle Angreb af efter denne Dag, og det er jo et stort Resultat; thi Grundtvigianismen er Nordens Fremtid, Nordens Hjertelag, Nordens sunde Frejdighed, – naar vi Allesammen arbejder lidt med paa den, hver paa vor Vis. –

Din Opfatning af Rizzio er korrekt og ganske som Krohn spillede den. NB. Udbruddet kunde han ikke ret med; men Karakteren laa der i hver Replik, dem han drog som en lang Maccaroni fra den ene Ende til den anden, og saa det sejge slikkede Udvortes, den sirlige, sagte Gang, det fine, men plebejisk forsigtige Væsen.

Og saa er jeg fri for Fru Thoresen! Jeg kan elske hende, men Gud bevare mig, hvor træt jeg er! – Jeg maatte holde det gaaende, naar hun plagede mig, saa jeg kunde rejse til Amerika; og saa var hun dog atter baade glimrende og sød. Og Karoline jaloux som bare Fanden, og Fru Thoresen forsikkrede ved alle Magter over og under Jorden om sin Uskyld, og Gud forlade hende det, tror jeg ikke, hun troede det selv. Ak ja, jeg er nu fri! – Hendes Thomas bliver en dygtig Skuespiller og en god Sanger. Siden jeg fik ham under mig, artede han sig ogsaa meget bedre. Jeg havde aldeles intet at klage over. – Ved du, hvorfor Dorthe kom til Kjøbenhavn. Fordi Moderen blev jaloux paa hende, hun troede jeg absolut vilde forføre hende. Ja, du Fredens Retfærdighed, der har været Spektakler! Men nu er jeg fri! – Saa hendes Digtning, der bare i sin Tanke er sand, men i sit Udtryk som oftest ad Helvede til, og saa jeg, som skulle sige hende dette, og dog ikke kunde, fordi jeg blev saa skrækkelig udskjældt, – dog nu er jeg fri! Og alligevel var der mangel Gang stor Løftning hos hende, og saadan paa Tomandshaand megen lyrisk Jubel at opleve, som jeg ikke skal glemme. Og saa er der Noget i hende, som jeg vil være trofast mod til mit Livs sidste Stund. Men den hele Situation har været altfor unaturlig til at jeg ikke maa faa fat i et Menneske engang og skoggre sammen med. Men du er saa forbandet aabenmundet, nu flyver du strax ud til Heegaards eller en anden Sladderbøtte med dette, som enda blot er Ingenting. Men jeg byder og befaler dig, at tie stille og blot være begejstret og tale om min

d^o. Saa skal vi engang tale Meget om dette. Jeg ler undertiden alene, saa aldeles fortvivlet komisk er det – nu bagefter. Det var alvorligt nok den Stund jeg stod i det. Karoline havde det nær kostet hendes Liv; thi hun er overmaade enfoldig, naar det gjælder Mit og Dit – efter Fru Thoresens Begreber, men ikke efter mine. Ja, du Opstandelsens Hurlumhej, jeg bliver ganske sikkert Komiker paa dette.

Nu agter jeg forresten at forsøge mit første komiske Stykke, Sangstykket «en Klokkefamilie». Jeg *maa* til med det! Greensteen skylder jeg 40 Spd., som nu Maria Stuart skal give ham, sig ham det, og Waage 100, som den samme skal give. Nu er jeg aldeles ovenpaa; ikke alene er min sidste Gjæld betalt, men jeg har flere Hundrede tilovers. Jeg maa nu til at sætte ny Gjæld. Sig *Waage* og *Greensteen* Besked, *hører du!* –

Jeg har havt en stor Glæde, siden jeg kom paa disse Kanter, det er af min Svoger Kristensen, som er en udmærket Begavelse, hvad jeg ikke har seet, før han nu lever i fri Tilstand ovenpaa et strengt Studium. Han sværmer for Rasmus Nielsen, hælder mod Grundtvig, præker meget godt, er Famulus hos Bispen og Kapellan hos Stiftsprovsten i Kristianssand, en Debattør paa sin Hals, og istand til med kristelig Kjerlighed – og aandelig Dygtighed at tæmme min Søster Emilie, hvad jeg ikke troede.

Selv er jeg tyk og doven, læser Prescott fra Ende til anden og redigerer Folkebladet ved Siden af min Smule Poesi. Kan Greensteen faa fat i Logis udenfor Byen til os eller i en Udkant af samme? Jeg kan maaske blive i Kjøbenhavn i Vinter. Jeg har igrunden ingen Lyst paa Rejsen. Jeg vil skrive, skrive og atter skrive. Og saa snakke med mine Kjere. Jeg begynder alt at drømme om Natten at jeg er kommet til Eder!

Gud velsigne Eder!

Din *Bjørn*.

Til Clemens Petersen.

forsaavidt du husker rigtig, saa maa et Brev være bortkommet; thi to har jeg faaet i Løbet af en Maaned; men ikke tre.

Det glæder mig meget at se dig sammen med *Goldschmidt*. Du har Ret; siden denne Begavelse er bleven ærlig, synes den noget mindre; men liden synes den mig ikke. «Ravnen» er dog et godt Arbejde, skjønt ikke rigtig det, som ligger ham nærmest; thi *det* er smaa dramatiske Skitser à la Hertz, og smaa novellistiske do. à la Edmond About.

Hold ham fast her, du, som har Indflydelse paa ham; faa ham dog til at forstaa, at det Store ligger ikke i et stort Stof eller meget dundrende Behandling. Lad de store Nationer lyve; de have Rettighed paa Løgnen; vi eje bare Sandheden; men lad os have Mod til at vedkjende os den.

Din Opfatning af Theatret vis à vis dig selv forekommer mig nu aldeles rigtig. Jeg skulde ikke ville tilraade dig nogen Bestyrelse, som bragte dig i Lag med Skuespillere; thi du har nu engang den Sort Karakter, som en Betragter faar, men ikke Handlerens; men da du har en sjelden Vilje, stort Mod, saa gjælder det at kunne lægge disse to Kanoner bag en passende Forskandsning, og den synes mig her fundet. Idealet deraf vilde nu være en lige saa ung og uforfærdet Styrrer som du er Raadgiver, og at I To arbejdede sammen. Han behøvede ikke en Fjerdepart af dit Hoved og en endnu mindre Brøkdel af din Indsigt; men en sammensluttet Interesse og et drastisk ærligt Væsen. – Og *saa*, naar han var brugt en Stund, var du selv kommen ind i den nye Verden og kunde raade den alene. Men direkte fra Pulten til Theatret gaar ikke du med Dit. – Er der ikke en eller anden æsthetisk Baron eller Greve dernede, som har været med i et Par Slag, og som du kjender? –

Fru Heibergs Stilling ved Theatret er lidt uforstaaelig. At hun tager hvilket Stykke hun vil og sætter det paa sin Maade i Scene, forstaar jeg. Men det Mere, og især det Mindre (at hun ikke selv kan antage disse Stykker eller faa væk de Skuespillere, hun ikke kan fordrage) – det skjønner jeg ikke. Ej heller det Mere: at hun omtrent sætter hele Repertoiret og har alle Slags Sideindflydelser. Af dette vil i Længden intet Godt flyde. Enhver aandelig Myndighed maa have en klar lovlig, fordi den dels ikke taaler at blive hindret af de Stiklerier og de Smaas Sammensværgelse, som ellers ville komme, og som blot bøje sig for *Lou* i Myndigheden; – dels vil den gjerne selv gjøre Overgreb, hvor Begejstringen gaar

paa, – naar Loven ikke standser. Nu er hun en Kvinde; det gaar kanske lettere for en saadan! Men saa bliver hun vel ogsaa før kjed deraf! I ethvert Fald: hun repræsenterer (som du siger) kun en Overgang. Man synes i denne at vente flere gode indstuderte Ting fremførte, og venter det neppe forgjæves. Men Overgangen maa bestaa i mere, saasom Virkningen heraf ellers kun er forbigaaende. Overgangen maa bestaa i at bringe et nyt System ind, i at bryde den Gammel-Heibergske Fornemhed, som naar hun indkalder mine Stykker (ved hvilke hun imidlertid ikke maa standse), – og som naar hun indkalder fremmede Skuespillere som nu Dahlqvist (ved hvilken hun imidlertid heller ikke maa standse). Det nye Blod, som derved bringes ind i Cirkulationen, burde rigtignok (og her er det Tredie, *som mangler*) være bragt ind af en Forstandighed paa det Nye, som kunde regulere de *videre* Virkninger deraf. Med andre Ord: hun maatte selv tilhøre den nye Tid, som hun nu blot forstaar. Vi maa imidlertid være hende taknemmelig for at hun forstaar, og forat hun lader ske, hvad hun forstaar; – men se: derfor er det ogsaa blot en Overgang; hun paakalder det Nye, forat *den Virkelige* engang skal komme og bruge det!

Men Theaterkommissjonen – og med den Sammensætning – skjønner jeg ikke. Skal nyt Theater bygges og ny Budgetplan lægges og Kunstarsammensætningen afvejes, da maa Kommissjonen bestaa af: en Jurist som Formand (burde forresten være Hall og ikke Krieger), en Arkitekt (hvem?), en Theatermand (Bournonville), en Kritiker (dig), en Digter (Ploug), en Theaterregnskabsfører (Berner), en *gammel* Skuespiller (Holst), en do. Orkestermand (hvem?), en Sanginstruktør eller Kapelmester og en yngre Departementsmand som Sekretær. Til ny Vin maa tages ny Læderflasker, sagde de Gamle; derfor maa der ny Folk med. Man kan sætte det Gamle ind som beskyttende Traditionen og Juristen ind som formgivende; men det Nye maa repræsenteres af Nye, eller vi faa (og saa vil det gaa) det Gamle op igjen. – I komme i Danmark aldrig ud over Eders Sagen uvedkommende Hensyn til Rang, Alder, Vane, Bekjendtskab, Snak, – I blive et gammelt Land, som evig forsøger at bringe Nyt ind, – men kun for at lade det dø i det Gamle eller selv strax blive gammelt. I tabe Slag og Lande paa dette, I tabe hele Livets Friskhed, men I blive trolig ved. Jeg elsker Eder slet ikke, som du siger, jeg hader Eder. –

Jeg skrev Noget herforleden om Nielsens Bevægelse, – var det ikke værdt

Ja, jeg vil bo i Kjøbenhavn, i alle Fald største Delen af Vinteren. Karoline er bleven saa frisk, og med Sundheden saa sød, at jeg ret kvikkes deraf. Mine Gutter ere to Vidundere – naturligvis. –

Maria Stuarts tredie Oplag er udkommet. Jeg har gennemgaaet det med Nøjagtighed. Det morer mig, at jeg nu synes bedre om femte Akt end for en Stund siden. Jeg tror, den er tilstrækkelig. – Give Gud, det gik godt. For min Skyld kan det omtrent være det Samme; men der er megen Sag med i dette, som ikke burde gaa tilspilde; thi saa faa vi Aars Arbejde med at hejse den op igjen. – Følg nu i hele Sæsonen Fruen og Theatret beskyttende og paaskyndende; *skriv forsigtigt*; nu vogte Manges Øjne!

Din hengivne *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Til Magdalene Thoresen.

[Søgne 24/8 1867].

...

Jo mere jeg er kommen tilbage paa mig selv, desto kjerere ere de mindre Stof med den ærlige Udarbeidelse blevene mig, derfor tror jeg, det varer længe, før jeg griber fat i Sigurd Jorsalfar, som jeg imidlertid har gennemtænkt. Men slaa ikke alle Julemærker fejl, bliver mit næste efter Fiskerjenten et lidet toakts Lystspiel eller rettere Syngespil.

Jeg har kjøbt mig Grundtvigs Søndagsbog. Jeg sidder hos denne Skovens Kilde, hvis friske Væld kvæger, hvis Spejl gjengiver mig selv, og hvis mindste Fortjeneste ikke er den, at jeg ingen Draabe øser op, uden at jeg først selv bøjer mig ned. I de nordiske Skoves Alvor springer denne Kilde, og dens Susen stemmer.

Jeg skal fortælle Dig een Ting: om denne vor Stammes Urkraft, om Kjæmpearten i Manden har endnu Ingen Begreb, som ikke har siddet hos ham i denne Bog. Hvor de dog svinde ind til Intet ved Siden af ham, de, som stod sammen med ham i Nordens Begyndelsesaar. Der er visselig mere Poesi i Øehlenschlæger, mere Tænkning i Kirkegaard, mere Form i Mange, mere

Fantasi maaske i en Enkelt. Men alt dette tilsammen i Sundhed, Bredde, Tro og Syn, det er ham, han er dem alle og noget mere til, en Urkraft, en Spaadom udaf vor Natur, hvoraf kommende Slægter gaa klarnede til sin Gjerning som til sin Skjebne. Fra Fortalen til sidste Prædiken, hvilket Væld og Kraft og Tro, hvilken Dybde og hvilken Højde. Nu forstaar jeg at denne Mand har havt sine Disciple og flest blandt de Enfoldige av Hjertet. Kunde du give dig selv Raad til at eje denne Bog og Ro til at læse den, – ikke mere end een Prædiken ad Gangen, og med Dages Mellemrum, men ideligt, og det vilde monne over al din Personlighed og din Digtning tillige.

Men jeg vil ikke give dette Raad til Alle, thi han er ikke for Alle, før vor Kultur er kommen saalangt, at det, der idag er Evne hos de Enkelte, bliver Dannelse hos Alle, d.v.s. at vi Alle bliver hjemmebaarne.

Jeg beder dig hilse mine Venner, men fornemmelig Sars's og Lies, de første har jeg ingen anden Vej til, derfor sig dem, hvor inderlig vi elske dem, hils ogsaa Thaulows. Hils din Familie.

Din hengivne *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Til Johanne Luise Heiberg.

[Kbh.] 31/8 1867.

Gud velsigne Dem, jeg glemte at spørge, om Bothwel i første Akt dandser med i fransk (rettere spansk) Dragt og i tredje kommer i skotsk Højlænderdragt, som *ny*, og siden beholder den hele Stykket igjennem. De kan ikke tro, hvad Virkning der er i dette.

Deres hengivne *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Til Hilmar Finsen.

Kbh. 16/9 1867.

Erindringen om Dem og Deres, som altid følger os, tvinger os dog endelig ogsaa

inderlig Deltagelse har vi hørt om Deres Hustrus Sygdom og om det, som er tilstødt den lille prægtige Olaf. Med Glæde har jeg seet Deres Bestræbelser forat sikre en varig Fremtid for det Land, De bestyrer. Men om alt dette maa vi faa ordentlig Besked, og helst af Dem selv. Deres Svigermoder er kommen, Karoline har talt med hende, jeg endnu ikke; hvad hun kan have at sige, skjønner De; men hun kan vist ikke sige Alt, eller sige det saadan, som De. Skriv mig til! Var De ikke saa let i Arbejdet, vilde jeg ikke bede Dem om det; thi De har jo Meget at staa over. Men nu er den ene Gjenstand Deres Fremtid og Lykke, og den anden Deres Ære og Arbejde. Derfor maa vi, der holder af Dem omkaps med Deres egne, ogsaa faa Deres egen Besked.

Hvad der er offentliggjort om de islandske Forholde, vidner vistnok om meget mangelfuld dansk Administration; men det vidner ogsaa om saamegen islandsk Vrangvilje og dum Umedgjørlighed, at det er godt Islænderne i saa eminent Grad have sig selv til Venner; thi de have nu vist ingen Anden, – om de ogsaa have havt. Dertil maa det forbause Enhver, at Islænderne have forstaaet saa lidt at arbejde for sig selv baade før og nu. Den samme blinde Egenkjerlighed, som de nu vise ligeoverfor Danmark, maa de før have vist og vise, den ene ligeoverfor den Anden, og Alle ligeoverfor det Hele. Havde de sand Fædrelandskjerlighed, saa havde de nu staaet bedre, og saa arbejdede de nu selv paa en Forsoning og Forbedring. De har her et haardt Arbejde, fordi De har haarde, egenkjerlige Mænd at bearbejde. Jeg maa vide, hvordan Sagerne staa; jeg skal beholde i Diskretion det deraf, som De finder tjenligt. Eller er her Nogen, til hvem jeg kan gaa forat faa Deres Hjertensmening at vide derom, saa sig mig det.

Lovgivningens Ordning er kun den ene Side; Landets Ophjælp er den anden. Hvordan staar det Hammerske Foretagende? Staar det til Fremtid? Er det ikke galt grebet an, at det gribes *herfra*? Skulde det ikke ske *derifra*, og i mindre Maalestok? Kan ikke de islandske Fiskerier blive af en overordentlig Dimension? Kan ikke Faareavlens det samme? –

Hvorlænge agter nu De at blive deroppe? Staar Sygdommene i Deres kjere Familie ikke i Forbindelse med Landets Klimat og Naturforholde? Ak, Olufa, som var saa munter, saa tyk og glad, saa tillidsfuld og vakker! Og Olaf, som var Eders Kjæledægge, og af en saadan Styrke og Skjønhed!

Vi har det godt. Mit Arbejde ved Theatret kronedes af saadan Fremgang, at jeg forlod det i kunstnerisk Henseende grundlagt og ordnet for bestandig, og i økonomisk gjengivet til Publikums Sympathi, saa Sparebanken har givet henved 4000 Spd. til Reparation og Ophjælp iaar og giver vel en Del i næste. Gjælden generer ikke; det meste af den er en død Gjæld, og Theatret kan bære sig selv, og kom under mig i ingen Gjæld derved. Jeg rejste ud af Fjorden under Mængdens Hurra, og mit Ophold i Kristiania er blevet mig kjert. Et Folkeblad, illustreret og politisk tillige, har jeg stiftet forat faa de to Læsekredse, Bonden og den Dannede, forenede i et og samme Blad, noget, som højlig tiltrængtes, og som er saadan lykkedes, at det allerede nu, efter 1 1/2 Aars Bestaaen har 10,000 Abonnenter. De to Trediedele af Overskuddet tilfalder et Pensions- og Hjælpefond for Skolelærere, en Trediedel mig.

Jeg skriver fortiden atter paa en større Fortælling «Fiskerjenten». Den bliver færdig noget over Jul. «De Nygifte», som var den Bog, jeg tænkte at forære Deres Hustru, og hvorum jeg skrev i «Sigurd Slembe», har hun vel faaet af Andre ved min Forlægger; thi mit Fravær fra Trykkestedet hindrer alt saadant. Jeg har havt megen Glæde af «De Nygifte», her, i Stockholm og hjemme, dog mest i Stockholm, hvis Scene fortiden staar højest i Norden. Maria Stuart har jeg havt megen Glæde af i Kristiania, hvor den spilles bedre end her, skjønt ogsaa her saaledes under Fru Heibergs nidkjære og geniale Instruktion, at Aviserne synes mig i høj Grad for strenge mod Opførelsen. – Ifjor Sommer vare vi Alle to Maaneder og nogle Dage i Stockholm, iaar ere vi her, og vi ville blive her hele Vinteren. Jeg har det saa godt, Karoline er saa glad, mine to Dreng Sundheden selv. Mine danske Venner ere mig kjære fremfor nogen anden.

Den politiske Stilling synes mig fortiden at love Adskilligt. Haabet til Frankrig tror jeg i enhver Henseende er en Chimære, som betales med det Modsatte af Indrømmelse fra Preussens Side. Danmarks egen Stilling, dets Forbindelse med Norden, vejer meget mere; thi Preussen ved, som vi Alle, at Faren kommer fra Rusland, og at Norden og det har samme Interesser. Dette naturlige Forhold vil i Længden her som overalt blive det stærkeste og derfor det bestemmende. Vi trænge Preussens Alliance, og det trænger vor, ikke for imorgen eller iovermorgen, men for Evigheden. At det ender med et germanisk Krigsforbund, synes mig sikkert; – derfor maa Preussen begynde med at give os vor Ret, – og

Hensigt havt end denne. Det har saa inderlig gode Intentioner, men fattes Mod til at gennemføre dem. Partiet mellem de to nordiske Kongehuse kan ansees sikkert, – den Tjeneste gjorde Tyskerne os. Naar dette er kommet istand, tror jeg vi ere nærmere ved en Forening, end Mange nu tro, enten det bliver et Krigshegemoni à la Sachsen-Preussen, eller et do. Forbund à la Baden-Preussen. En nærmere Forening bliver da kun et Tidsspørmaal. Se, dette er ikke Luftkasteller, og jeg tror Ordningen kommer fra Slesvig af og til det Sidste i Foreningsanliggendet, det Ene efter det Andet, kun paa en Maade, vi ikke havde ventet, og som har lært os meget, smertet stort, men efterladt en samlet, energisk Opgave, bedre skikket til at danne Mænd og sikre Fremtiden end uklare Længsler og for store Overslag over egen Interesse.

Det aandelige Liv i alle Lande synes mig saa smukt. Sverige, som jeg nu kjender bedre, er i Kjæmpevæxt; Dets Kunst og Videnskab, dets Manufaktur og Industri, dets Kommunikationsvæsen og dets Associationsaand er ligesaamange Løfter om en stor Fremtid. Danmark kjender De, og Norge har De Tillid til, det ved jeg, og det fortjener den ogsaa; thi dets Stilling er udmærket. Forsvarsvæsenet, som nu er ordnet hos Eder, kommer strax efter hos os. Det Norske *er* i grunden ikke saa galt; men det Svenske er daarligt. En stor Skarpskytterbevægelse bøder imidlertid noget derpaa. –

Se saa! Vi have havt os en liden Passiar fra Kontoret i Sønderborg. Det ligger i Grus; men Ideerne bestaa, og visselig de skulle fuldkommes! – Tingene have sin Regulator i sig selv, sin Sjel; Fremtiden er deres Udvikling, det er kun Maaden, som er Forholdenes.

Gud give Eder nu Lykke i Eders Hus og Held til Deres Gjerning! Gud give Eder sunde og glade tilbage til os, efterat have arbejdet for os Alle oppe paa den golde Missjonsmark! Gud give Eders Bønner Velsignelse, saa I maa faa Glæde i Vinteren, som forestaar, og gode Tidender herifra til Underholdning i de lange Aftener. Karoline lægger sine bedste Hilsener til mine, I Kjære! Tak for Alt Godt mod Eders

Bjørnstjerne Bjørnson.

Til Carl Ploug.

[Kbh. før 20/9 1867]

Vedlagte humoristiske Indlæg fra Henr. Greensteen synes mig Hr Mantzius at fortjene, fordi hans fortsatte Hykleri, og hans fortsatte *Løgn*, naar han selv siger han *ikke* har løjet og hyklet, – ikke bør gaa hen uden at Spørsmålet selv har vundet derved, d.v.s. at ingen Skuespiller snart igjen falder paa at vove saadant.

Det er jo dog ækelt at se en Skuespiller træde op og forsvare Scenen mod Blasfemi, naar Gjenstanden er Knox, – men det er dog dobbelt ækelt at se Hr Mantzius gøre det. Det kan, det bør ikke gaa over uden at Hykleriet *som saadant* er tilbørlig rensset. Men De er her den Bestemmende.

Deres hengivne *Bjørnst. Bjørnson*.

Til F. J. G. Berner.

Frederiksberggade Nr. 1, [Kbh.] 5/10 1867.

Det har baade forundret og bedrøvet mig, at man paa Scenen ikke vil foretage de Forandringer, som ere foretagne med Stykket.

Jeg skal, da dette sees ved det kongelige Theater i Kjøbenhavn at være en Umulighed, indskrænke mig til følgende to, nemlig:

Maria Stuarts to sidste Scener i sidste Akt, Monologen og Arresteringen, respektive:

Sjette og Syvende Scene (NB. efter *tredie Udgave*) og

den Smule Forkortning, som er bragt ind i 4de Akts 6te Scene (Darnley og Taylor) og som bestaar i, at Darnley een eneste Gang overspringer een af de Replikker, han nu siger.

Disse Forandringer efter *tredie Udgave* beder jeg nu ikke længere om, men jeg forlanger dem. Det er ikke muligt, at man kan nægte en Forfatter dem; at lære dem medtager for Poulsens Vedkommende *ingen* Tid, for Fru Eckardts *liden* Tid, da det væsentligste er Udstrygning – at prøve dem medtager ikke et Kvarter.

Stykket maa ikke spilles mere, før denne Forandring er gjort, Kjere, hør selv, at de ere nødvendige! Hint vrøvlede Indfald om den Ring – jeg forstaar ikke ved hvilken Skjødesløshed fra min Re– gissørs Side den er kommet med hid (det er ovenikjøbet ikke mit eget!)

Nu gaar jeg i Dag til Fru Eckardt og jeg haaber, De sætter det fornødne snarest mulig i Gang. Jeg har søgt Dem, men forgjæves, De er umulig at træffe!

Men dette Brev vil jeg dog ikke slutte uden at takke specielt for Opførelsen igaar; den var ikke alene den heldigste, men den overraskede mig med at være forbedret i mange Stykker; navnlig vare de Herrer V. Wiehe (Knox) og Hultmann (Rizzio) og Ferslew (Lord Stuart) og (i de senere Akter) Hr. Poulsen kommet sig mærkeligt, og Fru Eckardt spillede med en prisværdig Moderation, og undertiden næsten med Magt; jeg vil idag ud at takke hende, det er maaske urigtigt, at jeg ikke har gjort det før. Ja, jeg takker for denne Opførelse!

Disse Rettelser maa ind!

Deres ærbødige *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Til Johanne Luise Heiberg.

[Kbh.] 5/10 1867.

Kjere Fru Heiberg, jeg takker Dem for igaar! Der var gjort meget. Hvad synes De om Hultmann, om Ferslev? Om V. Wiehe? Og om Poulsen (tildels) – men især om Fru Eckharts rosværdige Moderation og megen Observance; jeg vil sandelig idag ud forat takke hende.

Men jeg har idag *forlangt* af Berner Tredie Udgaves sjette og syvende Scene i femte Akt fulgt (Dronningens Monolog og Afsked) samt en uvæsentlig Forandring med Poulsen. –

Herregud, at man plager Eder, gjør Intet til Sagen; ved et Theater skal man gjøre det Bedste man formaar, man har Intet, som er mere magtpaaliggende for dem selv end det.

Tak, uudgrundelige Frue, ved Gud beundrede jeg Dem ikke en Gang imellem igaar, saa jeg kunde tage et Bothwelsk Sprang over til Dem! –

Til Wilhelm Holst.

Fredriksberggade No 1, [Kbh.] 5/10 1867.

De misforstaar mig vistnok ikke, naar jeg anmoder Dem om i Murrays Rolle at sige: «Gjem Eders Kaarde, Jarl af Morton» og de følgende Replikker i samme Scene, *saa stærkt* som muligt, dirrende af Vrede; thi *saadan* havde han ikke tænkt at det gik til, og os gjør det godt endelig at faa høre en sund Vrede og mægtig Befaling ligeoverfor Pøbelens og Fanatismens Raahed.

Endvidere skulle jeg i 4de Akt 4de Scene, Replikken: Jeg kjender ogsaa denne Mand, (i det jeg meget maa rose den Maade hvorpaa De begynder denne Replik, nemlig først efter en god Pause, dernæst ganske i samme Tonefald og med akkurat samme Styrke som Lethington sluttede sin) – bede Dem fortsætte den bestandig mere og mere animeret, tilsidst aldeles forglemmende sig af den tilbageholdte Harmen som endelig taler! Men jeg tror nok, at denne bestandige Stigning bør være mere udvortes, mere lidenskabelig voldsom i sin sjelelige Rørelse end stærk i Stemmen. Dog dette overlader jeg til Dem; jeg kjender Dem ikke nok til at vide, hvilket af Deres Arbejder er istand til at vise den stærkeste Lidenskab, enten den accentuerede dæmpede Tone eller den stærke udladende – eller en Blanding. Kun Lidenskaben er der!

I Ærbødighed *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Til Josephine Eckardt.

Vesterbrogade No. 110, [Kbh.] 14/10 1867.

Jeg har engang været hos Dem efter sidste Representation af «Maria Stuart i Skotland» at takke Dem.

Ved samme Lejlighed vilde jeg bede Dem i anden Akt (under Krisen) at tale *hurtigere*, ikke udmale Billederne eller Forestillingerne formeget paa dette Sted, samt (det Væsentligste): neppe nogensinde under den hele Krise tillade

Created at 10/6/2010, from URL:http://www.nslnorge.no/visning/NSL_Bjornson_Danske_brev2.html
Stikrepliken at falde fuldt ud, før De allerede har begyndt paa Svaret. Disse to Ting iagttagne, – og Scenens Energi vil i særdeles Grad være forøget, og den rosværdige Kraft, De anvender paa den, bedre sees.

Forøvrigt er De og Hr. Schram de Eneste i Stykket, som fra første Stund have givet Alt rigtigt; nu er imidlertid det Hele kommet efter, paa et Par Undtagelser nær.

Som sagt, jeg har villet takke Dem, men har ikke havt den Ære at træffe Dem. Mine Formiddage ere optagne og Deres ikke mindre. Skulde jeg altsaa ikke faa Lejligheden dertil, saa modtag Forsikkringen om, at jeg paaskjønner Deres Arbejde i denne vanskelige og anstrengende Rolle, og navnlig den sikre Kvindelighed, som bærer den.

I Ærbødighed *Bjørnstjerne Bjørnson.*

Til Rudolf Schmidt.

110 Vesterbrogade, [Kbh.] 25/11 1867.

Deres Brev har jeg ikke læst ud. Da jeg kom til Punktet om det Veneriske, sluttede jeg.

En af mine nu afdøde Venner har været venerisk, en anden lever endnu, som jeg efter store Anstrængelser med ham tror helbredet for bestandig. Men intet Øjeblik har dette skadet vort Forhold, tvertimod har Ulykken bundet mig fastere til dem. Hvem foruden Dem har det Mod at forskyde en Ven, som har havt denne Ulykke eller at forlange saadant af Andre?

Den store Slump, at man selv er gaaet fri, gjør os intet Øjeblik bedre end dem, der ere bleven rammede. Men der indtræder i saadannes Liv et Punkt, hvori de vilde synke i Modløshedens Slimbund, og da har jeg for min Del løftet paa dem af alle mine Kræfter. Altid ere de af Sygdommen blevne forvandlede, men smukt, *NB: efterat være reddede over det første, farlige Sted.* Frejdigheden er forsvunden, men de ere blevne sandere, dybere, resignerte til et vist Punkt, men derifra og helt ud ikke mere til at fordrive.

Om nu Greensteens Ven har været venerisk, ved jeg ikke, og De ved det heller ikke. At slutte fra hans Ydre, – jeg tror det *ikke*. Men har han ogsaa været det:

dette er endnu ingen Grund for G. til at forlade ham. Om han har været *Galan* – *De* ved det ikke, og om *De* ved det, saa er dette: at *De* ved det, – ingen Grund for Greensteen til at sky ham. Paa mig har Manden gjort et godt, roligt Indtryk. Jeg holder af at omgaaes Forretningsmænd, deri er noget Styrkende, kanske er det noget af dette, som ogsaa Greensteen føler. Jeg har ikke spurt.

Behandlingen af dette enkelte Punkt (og som sagt: længere kunde jeg ikke læse) overbeviser mig om, at *De* vil forblive i Deres Ensidighed, i Deres gamle Fordomme, og at vi nye Venner ere afstængte al Indflydelse ind til Dem.

Det er ikke mig, som har aabnet denne Forhandling. Det er Deres Maade at modtage Petersens og min Ven paa, som ikke gik an: jeg taalte den ikke længere, og lod Dem føle det, men som jeg tror hensynsfuldt. Har nu de deraf følgende Forhandlinger ladet mig prøve at tage Fejlen, hvor den laa, som vi overhovedet i Omgang maa prøve at lette hverandre Betingelserne forat naa de fælles Maal ved at rydde i hverandres Hindringer, – men dette er blevet uden nogensomhelst Følge, altsaa jeg uden nogetsomhelst andet Forhold til Dem end det: at høre paa Dem, – da trækker jeg mig ogsaa tilbage dertil. Kun maa *De* ikke fortænke mig i, at jeg, med denne haandgribelige Erfaring, ikke tør overlade mig til det Hørte som før.

Dette gjør mig ondt. Men jeg har det faste Haab, at *De*, ved at føre Livet frem rastløst, som *De* har begyndt, kommer did, hvor *De* endnu ikke trænger til at være, og altsaa heller ikke trænger til os, – men at *De da* ser lidt anderledes paa, hvad jeg her har forsøgt.

Deres hengivne *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Til Valdemar Wille.

Vesterbrogade 110, [Kbh.] 2/12 1867.

Jeg tillader mig at minde om Frøken Erikka Lies Koncert paa Thorsdag den 11, og som foruden to Numre med Orkester (Stor Koncert af Chopin og Polacca af Weber, udsat af Liszt) kommer til bl. a. at indeholde Folkedands af Gade og Scherzo af Rikard Nordraak (Manuskript)

Til Rudolf Schmidt.

Vesterbrogade 110, [Kbh.] 13/12 1867.

Dette er fra først til sidst en Misforstaaelse af Dem, fremkommen derved, at De endnu husker Mellemedene. Men jeg, som husker Intet uden det, som staar, tør forsikre Dem, at den eneste Fejl, som denne Artikel har, er dens Sprog, som ligger i den sædvanlige lidt skruede Højde, lidt kunstige Sammenkjedning, som Deres Sprog endnu i Almindelighed. Men ellers er den *rent ud et Mesterstykke* og vil blive opfattet som et saadant *af hver eneste Læser*, som den tog sig saadan ud for mig, for Prof. Nielsen, hans Svigersøn, hans Familie, og vi maa dog ogsaa forudsættes at have noget Skjøn paa, om her var det, «der sprang», eller det, «der brast».

Jeg skal yderligere betro Dem, at Artikelen gjorde (i sin Oprindelighed) Indtryk paa mig af at være tværet paa sine Steder, og nu gør den Indtryk helt igjennem ved sin Fynd. Selv maa De indrømme, at *længere* kan den heller ikke være end den er. Umuligt!

Den gjorde endvidere Sagen noget tvilsom i sin oprindelige Skikkelse derved, at den virkelig var overdreven i enkelte Udtryk; «Kunstværket» ville ikke have vist sig som saadant, skjønt det vilde have været Synd, – se derfor er *det*, som kunde vække Kritikken, taget ud, og nu er det en saa overordnet, rolig og dog begejstret Fremstilling, at jeg ikke ofte har læst dens Mage. Dette kan De stole paa, jeg er en gammel Publicist.

De skal paaskjønne den Kjerlighed, hvormed Udstrygningerne i denne Artikel er gjort, og hvad det Hoved angaar, hvormed de ere foretagne, saa kan det være det Samme, om De ikke paaskjønner det; thi *jeg* har tilstrækkelig Respekt for det, saasom det er mit eget.

Hør nu: tag paa Dem Deres Festklæder, gik foran et Spejl, se paa Dem og sig: «det er mig som har skrevet den tredie Artikel om Prof. Nielsen.» – Spender saa en Flaske Vin paa Dem selv og en Ven eller to (f Ex. mig) thi den fortjener en Festdag med Festfølelser, den har en saadan Forjettelse, at den har taget mig hel

Deres hengivne *Bjørn*.

Til Johanne Luise Heiberg.

Vesterbrogade 110, [Kbh.] 18/12 1867.

Vi modtage Indbydelsen med inderlig Tak; vor Landrejse opsættes.

Jeg havde hjem igaar det grusomste Vintervejr, som jeg kan erindre at have været ude i. Det var en saa voldsom Snestorm, at jeg undertiden neppe kunde flytte Foden.

Deres ærbødige *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Til Margrethe Rode.

Vesterbrogade 110, [Kbh.] 20/1 1868.

I Thorsdags var jeg efter Løfte hos Prof. Fredriksen som havde – jeg kan sige den Uforsømmethed at sætte mig op paa en aaben Vogn og i en Sno, jeg var lidet beredt paa at modtage, kjøre mig fra Stationen til hans Gaard. Om Nogen her i Byen havde bedet mig i Selskab paa de Vilkaar, at jeg en af disse Dage skulle sidde ovenpaa en Sporvogn Byen igjennem, saa tog jeg vist ikke derimod, skjønt Byen dog frembyder Ly, medens hine Marker laa aldeles aabne.

Jeg har nu siden maattet holde mig inde for stærk Forkølelse, Smerte i Halsen og det ene Øre. Skønt jeg har brugt al Slags Forsigtighed, er jeg idag værre end nogensinde, min Stemme tyk, og jeg er forbudt frisk Luft, især paa Grund af Øret.

Dette skynder jeg mig at sige Dem, da De maaske har bedt Folk paa min Fortælling. Det gjør mig og Karoline saa ondt, at vi ikke kan komme, jeg længes af Hjertet til Eder Begge, dette MandagsPaafund er den hyggeligste Fornøjelse jeg har, og Karoline siger det Samme, ja, hun er idag vred paa mig, og jeg kan virkelig ikke gjøre Noget derfor.

Til Rasmus Nielsen.

Vesterbrogade 110, [Kbh.] 7/2 1868.

Nu da Forelæsningerne foreligge samlede maa jeg faa Lov til endnu en Gang at takke Dem for dette.

Jeg tror om dette Arbejde, at det vil i vid Kreds af Tid og Rum blive til Velsignelse.

Svaret til Prof. Caspari har jeg neppe seet Mage til, og hint til Prof. Monrad er Portræt. Mig overrasker det ikke; thi jeg har længe vidst, at han var en tvetydig Person, saasom Svaghed i Længden bliver til Uredelighed, naar Forholdene tvinger Vedkommende til at paatage sig og underholde en Stilling. Kun ærgrer Komplimenten til hans Form mig; den er jo kjedelig, denne Form, og dens Smule stilistiske Routine er da spildt.

Jeg kommer nu snart med mit Kapitel; jeg er nu atter under Arbejdets Afskrivning naaet dertil. Paa Onsdag holder jeg til Fordel for et Asyl herude efter Manges indstændige Anmodning et Foredrag paa Skydebanen Kl. 7 Aften. Jeg fremstiller «det sextinske Kapell og en Messe i samme». Dette mælder jeg Dem, om maaske et Par af Deres Damer gad høre derpaa; thi jeg har frabedet mig Bekjendtgjørelse gennem Aviser. Der gives ingen Fribilletter, saa jeg kan ingen sende; Tømmerhandler Trier paa gamle Kongevej 15 forestaar det Hele.

Jeg ser først bagefter, at jeg har skrevet dette Brev med en stump og daarlig Pen, – men lad mig slippe at skrive det om igjen!

Deres i Ærbødighed hengivne *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Til A. F. Krieger.

Vesterbrogade 110, [Kbh.] 10/3 1868.

Jeg har en Ven fra min første Tid i Danmark, og som jeg bestandig har vundet kjerere, – og som jeg nu vilde føre til Dem (paa Tysk: *anbefale* Dem), fordi han

uden at være genealt begavet, har af denne ordnede, stærke, grundige Begavelse, som forenet med Energi (og det er den hos ham) jager forbi de Fleste. *Han er et Dommeremne.*

Nu søger han om at blive Sekretær hos Dem i den store Kommissjon (ikke Theaterkommissjonen, hvor han er bange forat faa formeget Arbejde) – og medbringer til denne Post en Flid, som man maa omgaaes noget varsomt med, da han arbejder, til han styrter, – grundigt Kjendskab til nuværende Retsforhold, antageligt Kjendskab til Juryen, – Sprogtalenter, som ligefrem er sjeldne, saasom han taler alle Europas kulturførende Sprog (dermed mener jeg Tysk, Fransk, Italiensk, Engelsk), – og saa har hans Stil korte, rammende Udtryk. Afdøde Prof. Bornemann har altid sat meget [Pris] paa ham, fra den Tid han begyndte at gaa paa hans Examinatorier, og han medbringer forøvrigt visselig ogsaa de mest udmærkede Vidnesbyrd (Anbefalinger). Og saa ved jeg ikke mere end at nævne hvad han hedder, nemlig Christian Hviid, Protokolfører i Kriminalretten hersteds.

Vær nu snil og «tænk over det,» som det ulykkelige danske Mundhæld lyder.

Deres i Ærbødighed hengivne *Bjørnstjerne Bjørnson.*

Til Rasmus Nielsen.

Vesterbrogade, [Kbh.] 16/3 1868.

er det nu rent daarligt, saa kan jeg ikke engang forbedre det ved den Forsikkring at jeg kan gjøre det bedre; thi jeg kan ikke gjøre det bedre.

Imorgen Aften, Tirsdag, kommer jeg om Hjælp.

Deres i Ærbødighed hengivne *Bjørnstjerne Bjørnson.*

Til Rasmus Nielsen.

Hos Clemens Petersen, [Kbh.] 18/3 1868.

næst efter at sige Dem den hjerteligste Tak for igaar, maa jeg forkynde, at jeg er

De, som er et saa opfindsomt Vidunder, maa med lidt Kjerlighed for mig
kunne bringe Damerne en passabel Undskyldning forenet med inderlig Tak for
igaaraftes, og mælde, at næste Thorsdag skal jeg af al Evne søge at give Vederlag.

Undskyld Skriften: naar jeg paa fremmed Sted, faar fremmed Papir og Pen,
kan jeg slet ikke skrive.

Endnu engang: Tak for igaar; jeg skal aldrig glemme Dem, som De var
igaaraftes; jeg skal aldrig glemme, hvad De lærte mig.

Deres i Ærbødighed hengivne *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Til Th. Schou.

Vesterbrogade 110, [Kbh.] 2/4 [1868].

Jeg kommer hjem fra en Rejse og ser dig i en Sorg saa stor, at jeg ikke kan tænke
mig den større.

Jeg *maa* skrive dig til. Jeg ved, jeg kan ikke sige dig et Ord, som du ikke har
sagt dig selv, fordi Gud taler vældigen, naar Sorgen har gjort os ensomme. Men
jeg vil bare minde dig om dine Venner, om deres Sorg med dig og din Hustru, om
deres Kjerlighed til Eder, og deres Bønner for Eder, I elskelige Mennesker!

Hvor gjør det mig ikke ondt, at du, hvergang du herefter husker mig, skal
huske denne tunge Tid med det Samme; men saa skal du ogsaa huske, at vi har
den inderligste Medfølelse med Eder.

Kjere, kjere Ven, jeg har ingen Erfaring i en saadan stor Sorg, jeg gaar afvejen
for den Sørgende, til Gud engang gjennem en stor Sorg gjør mig selv til hans
Broder; jeg trøster mig ikke til forinden at tale Trøstens Ord. Det er en
Udæskning, og Ordene kunde saa let være det Modsatte af Trøst; man maa eje
Erfaring. Men min Sorg med dig har jeg Lov at udtale, og Samfund i Kjerlighed
har jeg Lov at byde; du er kanske nu saa langt inde i Sorgens Hemmeligheder, at
du ikke skjønner derom, men du skal dog vide derom, at vi beder med dig, og
længes til dig, til at du med Guds naadige Hjælp kan komme ud igjen til Venner

Og saa din i Sorgen, ved Sygesengen, af Tankerne, Minderne, som følge og idelig hviske, gjennemvaagede Hustru! O, hvor vi tænker paa hende! O, hvor vi beder, at hun kunde faa løfte sin Sorg did, hvor hun nu maa hen forat finde de Tabte. Saadanne Smaa maa dog kunne faa Guds Naade til at tage Forældres Sorg op til sig, saa der kun vandrers lyse, blide Tegn igjen efter dem.

Der er et Sted, jeg ved om. Det er at komme tidlig i Vartou en Dag forat komme tæt op og høre den Gamle *bede*. Han kan faa os til at bede med. Hans Prækener blive altid kortere og hans Bønner længere, thi det stunder med ham selv. – Men Enhver ved med sig selv, naar han atter kan taale Samfund med Flere. Gaar I did, vil I finde os der, bedende med Eder; men I vil ogsaa finde os der med Bøn for Eder, om I endnu ikke selv kunne gaa.

Kjere, kjere Ven, du vilde aldrig være gaaet mig af Minde, saa ærlig, klar, fast, som du stod for mig. Men nu føler jeg mig hæftet til dig af den store Tilskikkelse, som samler alle Tanker om dig og Dine og fører mig dybere og oftere sammen med dig i Bønnen.

Din hengivne *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Til J. Rabe.

Sorte Dam 85, første Sal, [Kbh.] 20/4 1868.

Igaar Klokken 3 Eftermiddag fik Karoline en Søn, en stor, dygtig Gut.

Hun flyttede herud samme Dag Kl. 10 Form., syg som hun var. Det varte i 14 Timer. Hun er nu vel, Gutten ogsaa.

Jeg var i Roeskilde forat læse – og vidste af Intet før igaaftes.

Eders *Bjørnson*.

Til Valdemar Wille.

Sorte Dam, No 85, [Kbh.] 20/4 1868.

Dette handler om Brynjolfsen, som skal holde Foredrag over nordisk Mythologi og sender *dig* denne Billet. Opmuntre Folk i *de varmeste Udtryk*; thi Emnet er jo søgt nu, og hans Foredrag, som hans Opfatning er poetisk løftet, – det hviler paa overordentlige Studier, men er saa aldeles en Elskers Brudedigte.

Hjælp ham til Folk, og her gjøres en god Gjerning, – giv ham Mod til *endelig engang* at producere, hvad *han* ved; thi det er utroligt. Han har i Vinter været min Saga-bog, min Sagnhistorie, og altid gaar store Syner, hvor han færdes. Men Studierne har til idag holdt ham fangen. Løs ham ud.

Din Bjørn.

Til Gotfred Rode.

[Kbh. 5/5 1868]

Brødrene Paulsen morer ikke mig det Mindste – morer de dig? – Men jeg kan godt, udmærket være sammen med dem, saa det er ikke derfor. Min Svoger kommer ifølge Brev først den 10de Maj, – kunde vi ikke lade denne Uge gaa over – ogsaa for Karolines Skyld; thi saa tog hun et Par Timers Tid med, kjender jeg hende ret. I hvert Fald ved jeg, det vilde gjøre hende ondt at vide mig paa Skovgaard, naar hun ikke kan komme med, saa jeg vilde ingen Glæde have af det, før Muligheden i alle Fald var der for at hun kunde følge.

Tak for sidst. Tak for din bestandige Godhed, Tak til din Hustru, Tak!

Jeg forsikrer dig, jeg regner dette mit Ophold i Danmark til største Vinding, at jeg har faaet dig, hende, Rasmus Nielsen og Løjtnant Schous. Men Eder først og sidst.

Imorgen, Onsdag, aabner Grundtvig paa Marielyst Folkehøjskolen for Piger for denne Sommer. Jeg er med og skal være aktiv, der bliver vist dejligt, og der kan komme hvem som vil. Du er naturligvis for doven?

Din Bjørn.

Med Sigurd Jorsalfar ynkeligt.

Til Valdemar Wille.

Sorte Dams Dossering 85, [Kbh.] 12/5 1868.

min hjerteligste Tak for din smukke Mælding i Dagstelegrafen. Den er mig jo kjær, – ikke fordi den er som den er; thi du skriver jo kun hvad du mener; men fordi det er *din* Mening.

Bogen med mit Rimeri udi kom jeg derved ihu at sende, naturligvis er det noget Sludder; men jeg siger som Kjærringen: har jeg brygget Øllet, saa skal Pine Død du drikke det.

Og jeg bryggede det paa en Vogn mod Vallekilde Højskole, snakkende med mine Rejsefæller.

Din hengivne *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Til Johanne Luise Heiberg.

[Kbh. våren 1868]

jeg har læst med Holm-Hansen idag for første Gang hans Rolle «Leontes», og jeg tør sige Dem, at han rigtig er skabt for den. Dels havde han jo en ravgal Opfatning (den samme som formodentlig *Wiehe* har havt, siden han fandt Rollen saa hæslig) – dels var denne Opfatning usammenhængende. Nu er dette rettet – men den Varme og Sandhed han har at lægge ind, behøver kun Vink forat gjøre rigtig smukke Indtryk.

Og saa tillader jeg mig efter Deres Ønske at sende Dem Listen for Jahn.

Vil De ikke være saa inderlig snild at lade Etatsraad Krieger se den, naar han næste Gang kommer til Dem. Det er den Jahn, hos hvem vi boede i Forhaabningsholms Allé forrige Gang vi var her, og Krieger var saa god at søge os. Han bor der endnu, – om Etatsraaden havde Afskriverarbejde til ham.

Jeg ved De tager Dem af Fattigfolk; sandelig, denne Mand, hans mageløse Kone og en dejlig Søn, for hvem Prof. Martin Hammerich betaler Skolepenge, fortjener Godhed.

Jeg maa ogsaa minde Dem om lille Frøken Sanne, som sammen med sin Søster ernærer sin Mor og to Sødskende. Der er et Par Skuespil, hvori hun ikke har været med, og altsaa er gaaet Glip af en Smule Fortjeneste. Kjære, husk hende, De gjør, hvergang De husker hende, en god Gjerning.

Deres hengivne *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Til H. C. Andersen.

[Juni 1868]

Du Sædemand i Danmarks Have,
du Barnehjertets rige Præst,
fra Norges Skove tag en Gave,
jeg var fra Barn din glade Gæst.

Til Bestyrelsen ved Skyttemødet i Odense 1868.

Kristiania 8/7 1868.

Nej, naar jeg ikke faar tale om Skandinavisme, saa kan jeg Intet gjøre, som der er Nytte i, ved en Skyttefest i Danmark paa denne Tid, – og holder mig derfor borte med Tak for Indbydelsen.

Ærbødigst *Bjørnst. Bjørnson*.

Til F. J. G. Berner.

Kristiania 9/8 1868.

Hermed har jeg den Ære at sende den bebudede Ændring af femte Akt i «Maria Stuart i Skotland», – og den Glæde at kunne tilføje, at endelig engang er denne Akt, som jeg vil have den.

Stykket synes mig at have vundet i Indtryk ved denne Ændring.

Den er let at lære, da Grevinden af Argyle, Frøken Lange er den Eneste, som derved gives Arbejde, og da Scenen ligger lige i hendes Evners Vej, tror jeg dette Arbejde ikke uvelkomment for hende. Knox faar en Smule Tillæg, men ubetydeligt og letlært; Bothwells og Dronningens Partier er dels meget forkortede, dels omsatte i Enkeltheder; men da Situationen er tvingende, vil Ændringerne give sig af sig selv. Intet er Nyt, paa nogle Ord nær. Jeg haaber nu paa Deres Energi til Gjennemførelsen og paa Fru Heibergs geniale Hjælp.

Jeg har for Fru Heiberg foreslaaet, at d'Hrr. Wiehe byttede Roller i Stykket. Hun troede, Forslaget vilde komme de to meget ærede Kunstnere ubehageligt. Det tror jeg ikke. Efter det, jeg nu har set af dem begge, og navnlig af ham, jeg før ikke kjendte, byttede jeg ubetinget Rollerne, hvis det stod til mig.

Jeg vil sige: Ved atter at arbejde i dette Stykke har jeg faaet min gamle rolige Overbevisning frem. Med den ændrede og forkortede femte Akt, med hin Ombytning og med en stærk Bærer af Hovedrollen vil dette Stykke stille sig paa en saadan Maade i Folks Minde, at det om nogle Aar tages op og er Kassestykke. I Retning af dette gaar Tiden – og Talenterne kommer nok!

Jeg ønsker Svar paa, at De har modtaget dette Brev.

Deres ærbødige *Bjørnstjerne Bjørnson.*

Nu maa De endelig huske Forkortelserne i tredie Udgave og bruge dem!

Til Rudolf Schmidt.

[Kristiania] 27/8 1868.

Du skal faa en Fortælling, og det en overmaade kraftig, gribende Fortælling. Den handler om to Mennesker, som traf hinanden og giftede hinanden og elskede hinanden, men kjender ikke hinandens Fortid.

Du skal ogsaa faa Arnljot; det er folkelig, storstilet Poesi, du behøver ikke at være ræd for den i et Tidsskrift. Overhovedet: regn paa mig!

Jeg har Theatret paa mine egne Betingelser ind i det Mindste, og jeg rejser Folkebladet – Gud være lovet! – af dets tvivlsomme Stilling. Dette Blad er en Velsignelse. I, som er mine Venner, burde holde det; der er stadigt Arbejde, ind i

Kan ikke være enig med dig om «Kongerne» – jeg, som ellers, bogstavelig at tage, retter for et godt Ord. Synes det svækker Forestillingens Pathos, at der er flere af den Vare, hvis Kostbarhed beror paa dens Sjeldenhed. Læste du *Kristensens* ypperlige lille Artikel mod Morgenbl.'s Korrespondence fra Kjøbenhavn? Stod i Aftbl. for en Maaned siden.

Nej, Korrespondencer herfra did ned –, ja jeg skal jo nu leve mig ind mellem de Yngre af sidste Kuld; blandt de Ældre er ingen, siden Bordeviks Død. *Men jeg skal sørge herfor.*

Til Illustration af vore Presseforhold: du husker «Vikingen» havde nogle forfærdelige Artikler mod mig. De skrev sig fra et forfaldent Subjekt [N.N.] (har forført en Konfirmantinde som Theolog, har været sindssyg af Delirium – som Theolog, Discipel i Filosofi af Monrad, engang hans Kjæledægge! Uægte Varer!)

[N.N.] blev nylig afskediget af Vikingen, fordi den stod sig ikke herpaa; *er nu i Morgenbladet*, har nylig skrevet om mig der en Pøbelartikel, som har vakt svær Forargelse. Tænk dig nu, at slige Folk kan skrive i vort største Blad, og der til Skive vælge mig?! –

Ja, Tilstanden er heroppe ikke god – i det Mindre; men den er i Gjæring i det Større. *Vi gaar meget betydelige Tider imøde, og i disse vil jeg have min Part.*

Læs «Gartenlaube» (Leipzig) N° 33; læs «der neue Götze» (Pastor Knak). Se en Illustration af en Kamp, saadan som den maa tage sig ud for Guderne; *vi* ved nemlig Løsningen – og ser dem kjæmpe! –

Et eneste Ord af Nielsen ned i denne Kamp vilde have en Virkning som en af hine Draaber der gjorde Krystallisationers vidunderlige Rabalder paa Solvæggen, dengang vi sad sammen og saa paa. – Apropos fra der: har du set Tyskernes Begejstring over min Stil? – Hils kjere, søde, store, velsignede, barnlige, yndige Nielsen – hils hans hele Hus.

Clemens Petersen har faat et Brev fra mig, som foreløbig har af– brudt vort Brevskifte, jeg haaber til god Virkning i ham, jeg elsker ham, men jeg hader Løgn.

Stille hermed! Stille!

Husk: du ved Intet!

Til Gotfred og Margrethe Rode.

Kristiania 29/8 1868.

Det er vel for over hundrede Gang Karoline spørger: har du skrevet til Rohdes, og jeg svarer: nej, det er Sandt! –

Kjere Venner, jeg ved, I ved, at jeg har en Hengivenhed for Eder som faa Mennesker, skjønt I er elsket af al Verden; men Et af To: enten skal der være Fest i mig, naar jeg skriver, eller jeg skriver, naar jeg er for træt til at gjøre Andet, – og det *første* Brev kunde dog ikke blive af den Sort, det første til Eder, som har været mod mig som en Fest, fra første Dag til sidste, – og ikke alene, naar vi var sammen.

Men jeg har havt Meget at slaas og kjæmpe med, og mine Stemninger næsten ikke en enestegang af dem, som gjorde os glade sammen. Her er ogsaa ad Helvede til. Man vil jo for hver Pris i Verden have mig overende, fordi der er Fjendskab mod den Aand, som fører mig, og fordi det, som den vil, var slaat forsvarligt sygt og stumt, men har nu faat Mæle igjen.

Til Dato bare Kamp, ingen Sejer, megen Taalmod, megen Vrede, – men saalangt er vi komne, at de ser det, jeg vil, ligefra Skandinavisme til Grundtvigianisme, fra national Kunst, agtet og holdt i Ære, til Demokratisme i udstrakt Forstand, almindelig Stemmeret, saa Bonden kan komme *helt* med og som Bonde, ikke blot som en tillært Hale-Dannelse; ligefra Folkehøjskole til at give første og anden Eksamen Pokkeren, tilligemed alt Studenteri og al Byraa-kratisme, – Nordens Aand, vor egen Aand i det, ikke Byernes Høkerand eller den indførte Dannelses Abe-aand, – kort at al den utækkelige, uhyggelige, fordringsfulde Plads jeg vil have for Ting, man nu saa omtrent var færdig med, – den kan ikke lees eller spyttes ned, ikke engang kjæmpes ned i hvasse Anfald; der maa Krig til, ordentlig Krig og Krig paa Kniven, – ja at hele Fremtiden er denne Kamp! Aldrig har jeg havt saadant Kampmod; thi jeg har aldrig set Opgaverne

begyndt, saa dum den er, og Maalstrævet, saa urimeligt det er, har sat Gjæring, der kan dog endelig tales og skrives; man tror dog ikke længere, at alt Andet end det, som var igaar og iforgaars og derfor er idag, *hører Djævelen til*, man lytter virkelig, – det kan endog gaa an sige, at Storthinget kun er en Fortsættelse af Regjeringskontorene, er ingen folkelig Bærer for den folkelige Mening, fordi Valgene er indirekte og Vælgerne faa.

Ja, kjere Venner, nu gryr og gror det i Norge! – Her er grusomt i Kristiania, thi der holder Fjenden til, men der er Vaar i Landet. I burde følge det Blad jeg udgiver. Der arbejdes paa alle Hænder og i alle Ting, og slet ikke synderligt Polemik (det er de Andre, som lægger Raseriet til), mere positivt, i Udlægninger, Biografier, Uddrag af andre (vore) Blade, – og det gaar ud i 7–8000 Exemplarer. Og det skal blive 7–8000 til! Jeg har Mod som en Gud! Jeg poetiserer paa Arnljot Gelline, jeg maa fortiden have store Former. Paa Theatret forbereder jeg Goethes Faust og Egmont og Schillers Wallenstein, alle tre Dele. Jeg optager igjen Emilie Galotti og Macbeth. Men mellem os selv har vi det stille og gudhengivent. Vore velsignede Børn trives, den Mindste mest, og vi har ikke været ude fire Aftener, siden Karoline kom hjem. Og vi læser Grundtvigs Prækener om Søndagen og tænker paa alle Eder Kjere, som paa Daabsfonten. Om to Aar vil jeg staa ved den igjen. Gud hjælpe os dertil!

Eders tro og taknemmelige Ven *Bjørn*.

Til Johanne Luise Heiberg.

2/9 1868. [Kristiania]

Kjere Fru Heiberg! Tænk Dem, at Bothwells Hovedkvarter, eller Stilling under Slaget, er paa en Højderyg, hvis Ende vi ser, men som stryger længere ind i Landet til Venstre (i dette Tilfælde ud over Tilskuerne!) Den Ende, vi ser, fylder de to Tredjedele af Baggrunden og hele venstre Side. Den aabne Tredjedel giver Udsigt over Dalen, som de har nedenfor sig og foran sig, hvor hans Tropper staa.

Vejen fra Dalen op til Bothwell er baade fra hele venstre Side, og fra Højdens Nedsænkning til Højre; kun den sidste og dennes Fortsættelse op over Højden

Created at 10/6/2010, from URL:http://www.nslnorge.no/visning/NSL_Bjornson_Danske_brev2.html
forat gaa ned igjen foran, kan vi se. Vi ser Folk komme op af Dalen til Højre; men kommer de fra Plateauet *foran* Højderyggen, saa ser vi dem ikke komme op, af den Grund, at vi ser blot Ryggens Højde, men ikke dens Nedsænkning (til Venstre).

Til Venstre har De naturligvis blot Koulisser, som forestiller ulændt Mark, helst Bjerg med Skog. Imellem anden og tredje Koulis har De en Trappe, saa gaar man op ad den, som ad Fjeld og forsvinder.

Hvad Pokker skal jeg med Isachsen? Tror De han gjør Andet end hvad jeg finder paa?

Jeg har en Mængde at tale med Dem om og Saameget at takke Dem for, Gud velsigne Dem! –

Men en anden Gang. Nu blot hjertelig Hilsen fra Karoline og mig! Hils Højesteret!

Deres hengivne *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Til Philip Weilbach.

6/9 1868. [Kristiania]

Nu er mit Hus ordnet, jeg savner haardt en Buste af Grundtvig (Bissen) lad mig faa den! – Send samtidig tre eller fire af min egen. Tag Penge hos Hegel. Kjere Ven, gjør mig denne Glæde. Jeg arbejder fortiden stærkt i Folkebladet, jeg vil det skal gaa, og det gaar. At jeg engang ender som Arbejderhøvding, d. v. s. som agiterende for almindelig Stemmeret, direkte Valg, direkte Skat, og bruger al den Magt jeg kan faa forat lade Arbejderne trykke disse Ting frem, begynder at blive mig en kjer og velkommen Tanke. –

Just som jeg var færdig til at tiltræde Theatret, kommer de med en gammel Kontrakt, som jeg skulde underskrive. De ventede, jeg dog i dette ene Punkt skulde give efter, især da det var til Syvende og Sidst, men jeg er ikke nogen Kristianiabo, jeg er fra de nordligere Egne.

Nu kommer de nok alligevel. Kunde du ikke holde færdig nogle gode Stykker for mig, hvis de fandtes. «Böse Zungen» af Heinrich Laube er det eneste

Created at 10/6/2010, from URL:http://www.nslnorge.no/visning/NSL_Bjornson_Danske_brev2.html
nogenlunde anstændige nye, som jeg ved om. Men Folketheatret eller Casino maa vide om flere. Spørg Wille; jeg vil have *gode* Stykker, gjerne lystige, men *sunde* og greje.

Hils din Kone, jeg vilde dog gjerne vide, om hun nu er friskere. Hils Petersen og Pastor Hohlenberg og Butz-Møller. De Andre træffer du vel ikke. Jo, Rasmus Nielsen, det dejlige Menneske! Og dine mageløse Søstre! Og Hviid, den søde Sjæl, – ak ja, det er «roligt» (svensk) dernede, her er beskt; men enfin, her er jeg hjemme med alle Slags Kræfter i fuldt Brug, de grove med de fine. Ser du Grove gaa forbi, saa hils ham; jeg vilde saa forbandet gjerne faa vide, hvad den Nordmand hedte, som der ude paa Marielyst sagde, han kjendte mig nok, men man omgaas mig jo ikke. Aa, lad mig faa vide det, endelig, per fas eller nefas, jeg *maa* faa fat paa den Karl, hører du, Weilbach, jeg har aldrig bedt dig om nogen Ting saa ømt som om denne.

Kom nu snart med et Brev, min hjerte Ven, og sladdre med mig, som hine Kvelde efter Aftensmaden. Min Karoline er tapper, bader *endnu*. Ser du Schous saa hils, hils, hils, *de* har sat hende paa dette med Badingen, det var udmærket.

Din hengivne *Bjørn*.

Til Rudolf Schmidt.

5/10 1868. [Kristiania]

Du kan være saa rolig som du har Tingen i din Haand. Jeg synes rigtignok, at dit Tidsskrift var bedre tjent med en første Fortælling af M. Goldschmidth, og paa Foden angivet næste Nummers Indhold og deriblandt en Fortælling af mig. Jeg er Administrator en gros, stol du paa mig; men færdig skal Fortællingen desuagtet være til dit første Nummer.

Kjere Ven, jeg lever en dejlig Tid, i Fred, i Arbejde, i mægtige Længsler ud i Politik og ny aandelig Orden. Du skal om et Par Uger i Folkebladet se min Arnljot (d. v. s. en Sang af Arnljot). Du ser vel ugentlig Bladet, jeg ser intet andet i Norden, hvori der saa uafladeligt arbejdes for aandelig og politisk Frigjørelse som i dette. I burde dog virkelig holde det. Det har saa helt og aldeles tildraget sig Opmærksomheden igjen, at jeg intet mere kan ønske.

Kjere Ven, det er ikke saa, at jeg ikke *fik* Theatret, det var mig, som tilslut ikke under nogen Betingelse i Verden vilde have det. Nu er de i en Kattepine saa stor, at Ingen ser Udgangen paa det. Men som de har redet, skal de faa ligge. Medlidenhed er en Ting jeg ikke kjender til, naar Ideen er saaret. Og at *de* overhovedet befatter sig direkte med den er saadant utilgiveligt Svineri, at for ingen Pris redder jeg dem, – eller det, som har betroet sig til dem. –

Jeg agter at rejse en almindelig, Alt omfattende, Arbejderagitation for almindelig Stemmeret, ledet af alle os, som savner den tilligemed dem. Det er næsten ligegyldigt, hvor et Folk tager Udgangspunktet, og jeg har nu opgjort, at her vil det bedst lykkes og føre bredest sammen. Det er *Almenaand* Norge savner. En Folkerejsning maa kunne frugtbargjøre store Felt. Til Foraaret rejser jeg hele Landet rundt fortællende for mit Hus, tager da bent Maal med overalt, ordnet og samlet til Sted i Forvejen, saa det maaske blot bliver Samtale med de Ledende, eller ogsaa Foredrag og Forsamlinger, hvis det behøves. Det Hele uden Spor af Ophidselse eller Angreb, uden Pengeprelleri, kun en umaadelig sammenstimende Folkebevidsthed.

Kongen er her i denne Tid. Hr. A. Munch, med hvem I fortiden lyksaliggjøres, skrev en Prolog, hvori end ikke et skandinavisk Suk gjenglød. Det er dog sjeldne brugbare Mennesker disse, som kan klæde sig af og paa i allehaande Uniformer og skuldre for alle Optog. Igaar fik Kongen et Fakkeltog af Studenterne og endelig en fuldttydelig skandinavisk Sang; var det ikke sket, saa havde jeg foragtet hele Kleresiet. Jeg skrev jo rigtignok selv Sangen, men Studenterne sang den dog! Under hele Konge-Begivenheden er dette det eneste Punkt, hvor der var en Ide med Fremtidslysning over tilstede, – Ungdommen foran sine egne Syner i Fakkellyset. Forresten hader jeg alt Kongeligt. Republik er det Eneste, som har Sandhed. Den gamle Dogme om Vægtsystemet, at hele Staten skal hænge paa en Vægt og balancere mellem to Statsmagter er en uendelig Løgn; nej et eneste Sværd, Beslutning og Handling eet, det er Tidens Løsen. *Gamle* Rasmus Nielsen vilde ikke ind paa det; men purr i ham! Nu har vi Telegraf og Aviser med Jernbaner, nu trænger heller ikke Sagernes Afgjørelse at vente paa Stemningen; Sag og Stemning er nu Eet, derfor kun Folket som lovgivende, som administrerende (gjennem sin valgte Præsident) og det Sidste i samme Stund som det Første, kun som dets Virkning. Dette er Republik, og vel at mærke en

Din *Bjørn*.

Til Ernst Trier.

22/10 1868. [Kristiania]

Min kjere Ven, da jeg ikke kjender Anton Nielsens Adresse, vil du sende ham
Portrættet fra mig og hjertelig hilse ham.

Med tusinde Hilsener til din Hustru og andre kjere paa Egnen, som jeg
maaske inden et Aar atter har besøgt, faar du undskylde din kortskrivende Ven

Bjørn.

Til Rudolf Schmidt.

Kristiania 23/10 1868.

Altid er det morsomt at modtage dine Breve, thi du er, Gud være lovet, altid i
Arbejde. Idag har jeg jo rigtignok leet godt af din rasende Forfængelighed, som
jeg ofte har leet over men mest nu, da du skal i Forbindelse med Grev Frijs. I har
en Svaghed for saadant i Danmark. Jeg, som har omgaats den Sort Storsnobb i
Danmark, her, Sverige og paa to Steder i Udlandet, tildels intimt, jeg kan
forsikre dig, kjere Ven, at Mennesket i vore Dage ikke faar Indflydelse paa andre
end dem, der bærer vore egne Ideer; og at hin Slægt og Race ialmindelighed har
meget gamle Ideer, som længst har ophørt at være Nogenting uden et historisk
Efterladenskab; at de nyere, som tilfældigvis flyver did, har et
Popularitetsforhold at takke for den Ære at blive modtaget her, – er da i Regelen
ikke vore, og *om* de er det, virker Forbundet med Snobberiet kun modbydeligt. –
Nej, ingen Indflydelse! For alle Tings Skyld vær paa Forhaand vis paa, at du
ingen vil faa, *fordi du ingen vil have*. Hør mig, lyd mig! Er ikke ogsaa Alt det, vi
kjæmper for, for godt for Naadetiggeriet paa disse Højder, der alle er indbildte.

Rid, drik, og fornemmelig sov, og plej det taktfaste, rolige Regelliv, som i

Jeg lider nu den hele Rejse rentud *ikke*. Jeg lider ikke at en Greve endnu kan faa *dig* til sig som Huslærer; mon han ikke ogsaa tror, at han kan faa R. Nielsen, naar han byder, hvad behøves? –

Kjere Ven, den Modgang, som vor Fremtidssag, hvoraf den norske nyere Literatur er en kraftig Forbundsfælle, fortiden nyder Æren af i Kjøbenhavnriet, er mig en meget ligegyldig Sag; thi paa Kjøbenhavnriet beror Intet, ej heller omvender *vi det*.

Af den Grund haster det altsaa ikke for mig med at bevise mine Evner eller den Ære, at jeg er i Forbund med Eder, som du slaar paa. – Det er mig altid en Ære at være i Fællig med min egen Mening, og da navnlig med dens i mange Henseender mest fremragende Bærere i vor Kultur. Men gaa udvortes Arm i Arm med Eder for dermed «at støtte mig selv,» nej, søde Schmith, den Dag kunde du spytte mig i mit Gesicht, thi saa var jeg en dinglende Krop, forladt af den Sjel, som hidtil har baaret den. Men vær du tryk, jeg skal møde op, ikke for min Skyld, men for den Sags, som er mit egentlige Liv. Alle Manøvrer paa aandelig Mark med vore Livsideer er mig en Pest, – ogsaa her er Grundtvig mit Forbillede; *du* manøvrer[er] ikke, det skal Gud vide; men du *tror*, at et Omslag er afhængig af udvortes Smaatræk, – aa, langt fra, kun en ligegyldig Anledning er de; der vilde være kommet hundrede for een, hvis denne ikke var kommet. Da Sagen er Synd i din Mund, men ikke i din Sjel og allermindst i din Handling, saa spilder jeg ikke flere Ord paa den. –

Herregud, hvor jeg kæmper heroppe! Aldrig har jeg elsket saameget min egen Stilling; thi her har jo ikke før været Plads for mine dybeste Interesser, min inderste Vilje. Folkebladet er gaaet op for hver Dag, siden jeg kom hjem!! Og i Foreninger møder jeg op, og Audientser sidder jeg her og giver ofte halve Dagen til Folk, som kommer frem og vil være med. Livet heroppe er saa fuldt af Begyndelser, maatte en almægtig Gud finde Tiden at være der; thi det er dejligt at være med!

Ja, Theatersagen er jo nu min med alle Omkostninger! Det hele Publikum har i den Grad vendt sig mod Direktionen, og Skuespillerne slaar Følge, saa deres Liv er et Helvede. De har endog ydmyget sig saa dybt at bede den afsatte Skavlan komme igjen!! –

Fortællingen faar du i de første Dage af December, ikke en Dag før, men heller ikke senere. Vil du have den netop færdige Sang af Arnljot, kan du faa den strax. – Du er et Jern, du er vor Støtte i mange Maader; din Fejl er mig blot Overgange i din Udvikling, jeg har stor og sand Tro til Dig. Derfor vedbliv at skrive saa flittigt og uforbeholdent til mig, det støtter mig! Vedbliv, thi vi er stærkt i Forbund, – men lad det være dig magtpaaliggende, saalænge jeg ikke skriver til Clemens Petersen, at give det Udseende af *Forretnings*sager som egentlig Drivfjedre i Korrespondencen, – siden, naar Petersen og jeg atter korrespondere, tager vi Filtskoene af; det skal ikke blive længe til.

Hils R. Nielsen!

Din Ven *Bjørn*.

Hils Wille!

Greensteen har færdigt et langt fortællende Digt «Fiskeren», som efter det at dømme, jeg har set, fortjener at tages af Eders Tidsskrift; jeg har bedt ham sende Eder det. Richart gjør det ikke saa godt – efter *min* Mening.

Til A. F. Krieger.

[Kristiania før 13/11 1868].

Det forlyder her i Byen, at Fru Hejberg har givet Hr. Michael Brun det Skudsmaal, hvorefter han er blevet art. Direktør her ved vort Nationaltheater (det bløder i mig at skrive det ned).

Er dette sandt, saa har Fru Hejberg i al sin Omgang med mig havt et Grundlag af stille Foragt for hele mit kunstneriske Standpunkt og mit Arbejde i vor Kunst heroppe, – hvorover jeg er for– færdet, og som jeg umulig kan tro paa, umulig. Det Hele maa være den dumme Heyerdahls dumme Misforstaaelse. –

Vil De (som Formand i Theaterkommissjonen er De vel kjed deraf) udlaane mig i een Maaned de historiske Oplysninger De er i Besiddelse af, om hvorledes andre Theatre i Europa har stillet sig med sit Styrelsessæt.

Om alt Andet er jeg ikke i Humør til at skrive. Jeg troede foreløbig at have

Created at 10/6/2010, from URL:http://www.nslnorge.no/visning/NSL_Bjornson_Danske_brev2.html
Fred for Theatret, men den Foragt det er faldt ned i ved den Brunske Affære har
gjort mig ganske syg, jeg ser mig om efter Middel til at oprette Skaden og uddele
Hevnen; thi ved Alt jeg vil i Verden, begge Dele er lige vigtige.

Deres hengivne *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Til Rudolf Schmidt.

13/12 1868. [Kristiania]

Jeg skriver alt det jeg aarker paa Fortællingen; men Avissvinerierne har jo en
Ugestid opholdt mig.

Nu er Gjennemslaget skeet! Her har været saa almindeligt og stort Oprør, at
det paa et hængende Haar var gaaet til Haandgribeligheder. Studenterne vilde
demonstrere for mig, hvorom Alle uden een Undtagelse paa et stort Møde blev
enige; men kunde ikke lade Morgenbladet være Foranledningen, man maatte
ikke indrømme det saamegen Magt. Thingmændene har paa forskjellig og smuk
Maade sagt mig [det?], min Fødselsdag blev en Hyldningsdag af Kjerlighed, som
rørte mig dybt. – Den tunge Luft er gennembrudt, man er kommet i de renere
Skylag.

At samtidig i Stortinget flere liberale Forslag gaar frem gjør sit til at Folk
aander Luft med smagende Velbehag, og ça ira! – Bang bliver nu Professor.

Altsaa næste Uge Fortællingen.

Din Ven *Bjørn*.

Dit Digt til Hohlenbergs Kjæreste først læst for nogle Dage siden. Udmærket! et
virkelig Digt.

Din Oversættelse af Bønnen tvungen; men jeg tager den. Vil du ikke skrive til
Ibsen efter Bidrag. Hans Adresse er *Dresden*. Det Videre finder Postbudene nok
op.

Til Rudolf Schmidt.

Her er Fortællingen. Jeg er uvis paa Titelen. Kan Petersen eller du hjælpe mig med den, vel. Men ingen filosofisk! –

Vil du *ikke* have Fortællingen, saa er det mig ganske det Samme. Jeg er ikke glad i den. Men den var mig en Nødvendighed.

Ak, ak, ak Fru Thoresens sidste Bog! Sig Intet om den, dræb hende ikke! Der er Disharmoni og Chaos i hende, Stakkel, det har ikke lykkets mig endnu at læse første Kapitel ud! –

Godt Nytaar! Jonas Lie skriver for dig, – kunde jeg blot faa ham til ogsaa at skrive Andet, han er Manden! Han er gaaet helt over til Rasmus Nielsen. Nu først forstaar han.

Tak for det gamle Aar, kjere Schmith! Tak for Kirkehistorien nu sidst! Jeg holder paa med den, jeg fik den først ganske nylig.

Digtet til Ericson stortænkt! Virkelig storslaaet. Men *der* fik jeg fat i Noget, jeg længe har grundet paa, naar jeg læste dine Digte. Er de Digte? Jeg faar her den store Tanke, den energiske Vilje, men jeg faar ikke Landskab, Sceneri, Personer, jeg faar ikke det levende Liv. Jeg staar saa at sige altid ene under en Stjernehimmel.

Hils tykke Petersen, nu skal jeg ifærd med et langt Brev til ham. Tak for det gamle Aar!

Din *Bjørn*.

Hils din Mor og Holenberg!

Kommer den Strofe i Fortællingen «For første Gang faldt det ham ind: havde *han* sagt hende Alt? o.s.v. – –» kommer den forstyrrende, saa stryg den. – Den er rigtig, men den fører maaske bort og paa Afveje.

din *B*.

Til Johanne Luise Heiberg.

28/12 1868. [Kristiania]

Min Kone svarer Dem naturligvis paa det Brev, men jeg maa ogsaa! Første Juledag ifjor var vi hos Dem i et elskeligt Selskab, som De gjorde for os. Første Juledag iaar modtog vi Deres Brev paa Sengen og jeg læste det med Taarer. Javist er De af de Trofaste i Landet, og De synes at forstaa, at vi ogsaa er det. Hvor er de ikke faa! Og hvor rigtigt, at det er Evnen til Tro i det Store og det Lille, som er borte af Tiden, og det er den, som med overordentligt Arbejde nu indføres igjen.

De samme Vilkaar giver samme Erfaringer, og Deres opfriskede virkelig vore; thi midt i Kampen, i alle Fald som den føres her, er der mangfoldige Ting, som holder Sindet friskt, saa det Onde snart glemmes, og Karoline har dertil sine velsignede Smaa. Men ganske vist har hun lidt mere end hun har villet tilstaa mig. Her er i Norge nu et stort Gjenfødselsens Arbejde; vi har hver vor Part af Arbejdet, følgelig af Forfølgelsen, og da jeg er saa ulykkelig at have Del i alle Parter, saa nyder jeg ogsaa Æren af Forfølgelse for dem alle.

Her er Præster og pietistiske Mænd og Kvinder om muligt mere rasende paa mig end den Kristiania Negativitet, som jeg fra min første Optræden har været en Pest; den gamle Æstetik er ikke mere vred end Universitetets Professorer, som ikke faar i Stilhed udelukke Aanden af deres velindøvede Kammeradskab, og vort politiske Stang-Koteri ikke mindre end de svensksindede Amalgamister, og disse ikke mindre end diverse andre Koterier, hvoraf vor partiløse Jordbund er aldeles oprodet, og som jeg altid har haft en ulykkelig Trang til at ophidse mod mig personlig, fordi jeg har krævet Interesser og Idebevægelse af dem ved en eller anden personlig eller offentlig Leilighed og forset mig stygt med fEx. at forsvare Danmark eller noget andet Fjernt, netop, som det bedst passede dem at være i Fred i et lidet lunt Had eller en magelig Fordom. Se, dette har optaget mig, dette er mine «Stjerner», ikke saa fredelige som Deres afdøde Mands; men temmelig udviklende for mit hele Menneske. Karoline har den dejlige Evne at kunne være med, men ganske vist har hun større Stunder til mismodig Betragtning end jeg, skjønt hun er den modigste Kvinde jeg har kjendt, ja, det var hendes Mod, som i sin Tid gjorde et saa uimodstaaeligt Indtryk paa mig.

Hvor er saa mit Parti, spørger De? Mange Aar frem i Tiden! Det, jeg allerede skulde have ifølge Naturens Orden, har Maalstræverne frastjaalet mig; men deres uklare Bestræbelser og i mer end een Henseende uklare Førere begynder

dog allerede nu at samle sig mere og mere om det Centrum, hvor jeg altid har staaet, og jeg har nydt en og anden Forsmag paa senere Glæde. Der er nemlig den Hemmelighed i mit og jeg tænker Alles Arbejde: man ønsker Indflydelse, min Ærgjærrighed er i hvert Fald denne, at slaa mine Meninger til Sejer (de store; de smaa lader jeg falde eller sejre, som de selv vil) – Min Ærgjærrighed er Magt! Og tro De mig: havde Folkebladet, det eneste Blad som har arbejdet for udvidet Stemmeret, ikke vist sig at have Magt, saa havde jeg faat være i Fred. Raseriet mod «*en Digter*» er ganske betegnende; thi det er Aanden, som nu maa ind i de døde Former, i vor konstitutionelle og al anden Løgn, – og kommer vi kun saa langt, at derom kan danne sig *Partier*, saa er vi mere end halvvejs fremme. Dertil har «Digteren» bidraget mere end nogen Anden; sidste Gang her var Partier i Landet, var Henr. Wergelands Dage, nu er her atter Partier, og Maalstræverne, Frihedsmændene, Anti-Amalgamisterne, de Kirkelige, Bønder og Aandens Mænd er en Stund samhörige, og de gaar ikke fra hinanden uden for at falde i forskellige Partigrupper, – og med Partier er Arbejde og Fremgang! Den Søvn, den falske Forsoning, den Ligegyldighed og Aandstræthed, som har været over os i Aarvis, Gud i Himlen, hvor var den ikke forfærdelig!

Nu er her naturligvis nok af Mænd, som ogsaa er med at raabe velkommen! til den nye Tid, siden den ikke længer kan stænges ude, men som vil have den ind i forud givne historiske Former, mens Sandheden er, at hvert Land fører en Historie, som aldrig har været før eller andetsteds, og skal ikke være ræd derfor, men modig og glad! Her er en Nytaarstid over Norden, mindre end nogensinde kan vi gjentage egen eller Andres gamle Historie. Alle hine «Højesterets» og andre doktrinære Betæneligheder er derfor *utidige*. –

Eders Udvikling i Danmark, den jeg nøje kjender, har givet mig megen Klarhed og givet mig Ild og Tro. Hvad har jeg ikke det unge gjenfødte Danmark at takke! – – Og saa det gamle, det overmaade gamle Danmark! Jeg læste nylig nogle Prækener af Martensen, hvor fin, hvor klar, hvor klog – og hvor gammel!

Men *De* er den evig Unge, eller rettere den evig Dem foryngende! De forstaar ogsaa mig, hvad jeg engang troede umuligt; De var vor elskelige Veninde, som jeg vandt nu sidste Gang i Danmark, men Karoline alt tilforn, De er et dejligt Menneske, som jeg kunde sige [hvad] Fanden det skulle være! og som jeg er vis paa til det Yderste.

Vi har husligt havt en mageløs Vinter. Det er sandt, man kryber tættere sammen i Uvejre. Hvad har ikke Karoline været mig! Og vore Venner, hvor mageløse! Iblandt disse Dunker. Til Vaaren gjør jeg en Rundrejse med nye og gamle Fortællinger, jeg kommer inden et Aar vel ogsaa til Danmark, dog først til Sverige. Jeg vil læse mig et Hus til.

Kjære, har De kigget i Fru Thoresens sidste forfærdelige Bog. Jeg kunde ikke læse længer end første Kapitel, saa styrtede den med Brag ned over mig, jeg hører af Andre, som har strævet lenger, at den er forfærdelig. Nej, hun kan ikke med at være alene, hun maa i alle Fald ikke tro, at hun er det, jeg har faaet store Betænkeligheder. Var De her nu, saa talte jeg med Dem om dette.

Karoline er som De: trofast i Had og Kjerlighed, hun kan ikke, trods al ønskelig Venlighed, med Fru Thoresen, og jeg siger Intet dertil, *hun er jo usand*. Hvad der i denne Usandhed er Begavelse og hvad Forvirring er derimod til at overveje; thi en ikke ordnet, eller bestemt Begavelse gjør uvilkaarlig usand, og et ikke ordnet Liv gjør forvirret. – Har De Glæde af Clemens Petersen? Fortæl mig lidt!

Hør, *Brandes* er en farlig Begavelse, han gjør Sort til Hvidt, og Hvidt til Sort, han tilbringer egenlig ikke sin Tid med Andet! Det er jo aldeles vilkaarligt og tilfældigt hvad han roser. Og lad den Samme han har rost, tirre ham, saa ser han de samme Ting i et andet Lys. Nu er han Bournonvilles, Robert Watts, Erik Bøghs, det underordnede Kjøbenhavns. «Kjøbenhavneriets» æsthetiske Trompeter; Gud bevare os, jeg vilde før være Hestgardens militære! – – Skal Os elskelige Høedt til Theatret som Chef snart? Det synes at modnes nu! Skal ikke De snart slutte? Og to-tre Prøveaar med Høedt, hvori en stor Del af Deres Arbejde kastes rundt Væggene?? De tager det vel roligere end jeg; De har uddannede Forhold at støtte Dem til, her maa man selv arbejde Forholdene op, her er ingen Forudsætninger. Ved De, at *De har skaffet os Brun*? Det er saa sandt som det er skrevet. Er dette Heyerdahls Løgn? Det kan ingen Andens være end den storvovede Sejlduksfabrikant.

De bør sige Etatsraad *Krieger*, at *nu* er her Udsigt for at baade *Dunker* og *Motzfeldt* temmelig snart kommer i offentlig Virksomhed. Næste Gang man slaar for dem, gaar det ufejlbarlig. Det var blot Aftenbladets og Aftenpostens Fejghed, som gjorde, at Dunker dennegang ikke blev Formand (og Ordfører). Havde jeg

itide anet, at han selv havde Lyst til ad *den* Vej at vinde frem, saa havde jeg gjort det uden Nogens Hjælp, blot ved at skrive fEx. fire Uger efter hinanden; thi her stod Folk færdige, som vilde tage Agitationen paa sig, men i mit Ugeblad kunde jeg, fordi jeg vidste det for sent, kun skrive een Gang.

– Arnljot Gelline er et stort Digt paa mange Sange. Jeg elsker det. Og det forløser Høststormene af det Gamle, som raser mod mig selv i denne Tid.

Deres hengivne *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Til Carl Ploug.

28/12 1868. [Kristiania]

Svenskerne har ikke, end en eneste een, villet bide paa den skandinaviske Brudegaves «listige Krog».

Nu foreslaar man derfra med Sikkerhed for godt Udfald at vi giver hver vort Bogskab. Jeg mælder Dem dette, og beder Dem mælde Hr. *Carlsen*, Hr. *Krieger* dette – de Eneste jeg udførligere har skrevet til. Her skal den Sag kunne gaa, skjønt for mig har den med det Samme tabt Hovedinteressen.

Fatter De nu vor politiske Stilling? Skandinaverne af vor Fraktion har faaet (ikke søgt) Forbund med *Østlandets* Maalstrævere, der overvejende er Politikere. Amalgamisterne (paa *Broch* nær, som er paaveje til os) er i Iveren for sin Sag blevet Modstandere af den fri folkelige Udvikling i Landet selv (og har forført Morgenbladet til at tage sig en Mening for Lejligheden, det har jo ellers ingen). Ikke alene er de af Fanatisme drevet over i denne Yderlighed men ogsaa i den: næsten at hade Danmark! Dels fordi vi bruger til Feltraab «Danmark med, før vi tør gaa videre», dels fordi Danmarks demokratiske Udvikling er et farligt Mønsterbrug for os selv som maa gøres suspect. «Ingen ved, hvad dette fører til», o.s.v.

Sagen er: ligesom det er Bogteorier som fra først af har villet skabe et England-Skotland af os, saaledes er det fremdeles fejlagtig opfattet Historie, som skal *konstruere* Fremtiden, istedetforat vor indre demokratiske og vor ydre

Foreningshistorie er Tingenes egen, er vor, og har sin egen (ny) Fortsættelse. Her tror vi nu fuldt og bredt: jo løsere Forening, jo fastere. Og ikke før Folkene selv vil, og ikke fælles om Andet end Krig, – hele Resten efter Aandens og Haandens egen Trang. Ingen Unionsrepræsentation, i det højeste Ungarns Delegationer. *Da* tror vi, at Folkene vil elske hinanden og ret blive hinanden tro, Jeg faar nu Dunker til at udarbejde for Folkebladet Ungarns Foreningsakt, belyst af denne Aand.

Den politiske Forening mellem de forskellige spæde Partibegyndelser, og som især er kommet Stortinget tilgode, har jeg en væsentlig Andel i; det Stang-Hielm-Morgenstjærnske-Lassonske Had (i Mgbl. og Selskabslivet) er jeg bæret med af den Grund og *ingen anden*.

Kjære Ploug, saameget Arbejde og saamegen Fremtid har jeg ikke før set i dette Land, og har derfor aldrig følt mig saa glad herhjemme som nu.

Vil De hilse Deres elskelige Hustru, Frøken Zahle og øvrige Venner. Hils Rosenberg med hjertelig Tak for hans fyndige Brev med et kosteligt Forsøg paa at være vred paa mig, som med stor Uret havde overfuset ham. Jeg arbejder fortiden paa en Oversigt over vort Forhold til Danmark, det kan trænges. Med Arnljot Gelline *til Dato* hjerteformøjet, – kan derfor haabe det Bedste. Med Hilsen fra min Kone med Lykønskninger for det ny, med Tak for det gamle Aar.

Deres *Björnson*.

Vist har Brun faaet danske Authoriteter til at anbefale sig som Bestyrer af vor nationale Scene!! Hvad kan de forædte Authoriteter fra Christian den Ottendes Tid ikke gjøre. Og *De* siger, han kan passere! Tror De *endnu* saa lavt om Æstetik og Kunst, at Løgn og Væsenets Usandhed kan lede den eller udøve den?

Men jeg vil fortiden ikke slaas med Dem.

Til Rudolf Schmidt.

9/1 1869. [Kristiania]

Nej, ikke en Stavelse af Arnljot, jeg vil dog ikke have alle Kjøbenhavns Hunde snusende og pissende paa det, før det endnu er færdigt; thi hvordan Fanden

Dine to Vismænd kommer i rette Tid – til alle Tider. Kun skulde jeg ønske at Drømmen var slig, at den med Sandsynlighed taalte to Udtydninger.

Til Sars taler jeg strax; (Zoologen er i Finmarken altsaa længere fra os end Rom fra dig og for Breve det femdobbelte).

Om Ernst Sars skriver, er en anden Sag. Med Nielsen og al Tro har han længst brudt, ikke med Voldsomhed, men med Ligegyldighed; han er stærkt optaget af Andet. – Jonas Lie er ifærd med at skrive; men har været kleinvorren (af Gigt) i det Sidste.

Kulturbreve herfra kan blot eet eneste Menneske skrive, og det er mig. Thi Theorier vil du faa nok af; Syn paa Virkeligheden vil du ogsaa faa; men disse to Ting forbundne, eller Alt seet af et hemmeligt idealt Øje – ja, *Bang* stræver med det, men gennem uklar Form. Forlanger du Partiudtalelser, der bliver synonyme med Programmer (støttede paa vilkaarlig historisk Opfatning) da faar du dem i Dusinvis af Sars og hans Kolleger. Muligt du kan faa *en enkelt* Sag løftet og dog sand; jeg tror det ikke, før jeg ser det.

Men jeg skal tale til Sars og til Bang. I det Hele skal jeg virke saagodt jeg formaar. Til Fru Thoresen har jeg talt.

Send mig min Fortælling tilbage; den er for Nordmændene. For dem jeg læste den, er den blevet kjær; – forandre den kan jeg ikke. Jeg ved ikke et Ord mere om den, synes ikke om den, men kan Intet rette. Jeg har det oftere saa.

Digte skriver jeg næsten aldrig. Jeg holder Taler. Sig: kommer saa ikke Heftet? – Lad mig dog faa se en Begyndelse!

Naar jeg taler om Kulturbreve til Folk, vil de vist heller ikke, da de ikke kjender dig, skjønnede, hvad du mener, før de har set Prøver. – Jeg kan ingen skrive *for dig*; jeg skriver jo paa min egen folkelige Vis udenom al Filosofi.

Ja, Kirkehistorien er mageløs; jeg er endnu ikke færdig med den; naar det bliver, skal jeg skrive om den.

Hils!

din Bj.

Til Rudolf Schmidt.

21/1[-15/2] 1869. [Kristiania]

Tre Anfald nu efter hinanden har budt min stærke Natur Vilkaaret af at overgive sig til en Mavebetændelse paa Naade og Unaade, eller at slaa sig igjennem, og den har slaat sig igjennem. Men jeg er ogsaa mat som efter Slag og Fare. Derfor korte Svar:

1) Er det din Mening at tage den hele Arnljot? Det vil dog vanskelig gaa. Et Stykke eller to passer først, naar Bogen i hele sin nye Tone har givet Syn for Enkeltheder. Jeg skjønner ikke, det paa Forhaand vil gaa. Men staar du stærkt derpaa, kan jeg gjerne sende dig Noget.

2) færdigt.

...

9) Fru Thoresen, som i alle Selskaber er efter mig som en – Fru Thoresen, blev glad ved Tilbudet, thi denne ene Finger holdt hun sig til, hun vilde tale med mig, og det fik hun da! Nok saa glad ved det forresten.

10) Til Welhaven skal jeg tale. Digte har han vistnok; Prosa naturligvis ikke.

Jeg kan ikke mere *Bjørn*.

den 15de Febr.

Naar jeg ikke kan ret nærme mig Venner, er jeg fangen af stærke Tanker og Strid, og det har været mit Tilfælde nu. Bogen, eller Tidsskriftet er kommet, nu skal det ogsaa faa sin Melding. Det er rent ud fortrinligt, det Bedste vi i Norden har havt. Jeg har endnu ikke mere end bladet. Ja, min Ven, fortsæt! – Har du Stræv, saa har du her Løn, dette er epochegjørende. Og du er Administrator som faa, det har jeg altid sagt. Cl. Petersens to Breve om Ølenschläger er glimrende og for mig stort vækkende.

Jonas Lies Brev er *færdigt*. Tag hans Digt: Tung Luft, du har et Publikum, som ikke har læst det før. – Han bliver nu en stor Digter, det slaar ikke fejl. – Har du læst min Strid med Fr. Brandt i Aftbl. Du maa læse den! Thi eet Synspunkt gaar gennem Alt, jeg renser Samfundet saa godt jeg formaar, Gud skal vide, det er ikke meget. Men for den, som har set Hr. Brandt klædt saaledes

Noget derved, som de ikke klart kan sige sig, men de lægger efter den Dag
strengere Maalestok paa Mangt og Meget iblandt sig.

Lev vel! din *Bjørn*.

Jeg sender dette Brudstykke af et Brev og fortsætter det.

Til Rudolf Schmidt.

17/3 1869. [Kristiania]

at du ikke siger mig, *hvad* det er med Petersen, at du ikke giver mig en positiv
Vished, istedetfor et Par Udbrud, at du kan gaa iver med en hel Hoben
Forretninger uden først at have gjort dette, forfærder mig, og jeg vil aldrig kunne
glemme det.

Skaf dig den udførligste Besked, anvend Tid baade paa at samle og at
fortælle, var han blot din Medarbejder i vor dyrebareste Sag, han var min Ven, og
som jeg har grædt og spekuleret, jeg kommer jo dog ikke af Flekken, Gud, i
hvilken Tilstand du har sat mig.

Redaktør jeg? Du skal gjerne faa mit Navn til din Gjerning, jeg stoler
fuldstændig paa dig. Men jeg giver ikke mit Navn uden til egen Gjerning, og den
vil blive sparsom, jeg skal jo nu til at rejse. Desuden at sætte det over Clemens
Petersens forat dække det, ak ja, jeg har Hjerte til at gjøre mere end det for ham,
men der er i Tingen ligesom en uhyre Indrømmelse til Snakket, det bliver som et
Mord istedetfor et Kjerlighedens Dække.

Tag en fremmed Mand til det, tag Henr. Ibsen. Rejs ned til ham i Dresden,
uopholdelig efter Modtagelsen af dette Brev. Der er noget Stort i hans Natur,
bryd dig Fanden om Resten, hold dig til hint. Læg Situationen op for ham, han
gjør det, han ændrer kanske endog Bopæl for den Sags Skyld.

Han kan ikke vægre sig forat være med, naar Sagen er den største og han kan
gjøre alle os en Tjeneste, som arbejder [paa denne Sag].

Men – vær først sikker som Gud paa, at Petersen er skyldig, at det er Ret vi

gjør, naar vi for Sagens Skyld, for alt det, vi lever for i dette Liv, maa dræbe hans

Navn. Herre Jesus! –

Ja, jeg kan ikke mere.

Lev vel! *Din Bjørn.*

Hvad er det for et sidste Nummer af «Norsk Folkeblad» du har baaret til Orla Lehmann? – Hvor, eller i hvad «skulde han løfte Situationen»? *Dødsstraffen?*

Hils Nielsen! Hils dig selv, kunde jeg nu tale med dig i to Dage uafbrudt.

Til Rudolf Schmidt.

18/3 1869. [Kristiania]

Kjere Schmidt, med Undtagelse af den første Dag, hvori mine Evner var lamslaaede, har jeg siden været vis i min Sag: normal og frisk har han intet gjort mod Lov og Ærbarhed. Jeg har gennemgaaet ham: det er saa umuligt som at jeg i saa Fald havde haft ham til Ven i over 12 Aar. Men det ved du som jeg, at *Rosen* gjorde ham vanvittig, og navnlig at han ikke taalte Vin; sommetider dog bedre end til andre, formodentlig efter Sygdommens Grader; da var han gal, da var der jo ingen Regel længer oppe, han blev et Dyr. Jeg saa ham aldrig sammen med Fruentimmer under slige Forhold, men jeg saa Vellysten i hans svære Tunge, hans hængende Øjne og Mund, hans valne Hænder, – og strax Galskaben var borte, – det fineste, strengt beherskede Sind, som kunde rødme, naar han ikke fik dække Plumpheden bag en Vittighed, thi saa var han gjerne med. – Har han syndet, det har været i Rosens Vanvid, denne djævelske Sygdom, som jeg med Sjelelidelse har studeret i ham, og fra hvem jeg kunde forstaa Frederik den Syvende bedre end Nogen, jeg endnu har talt med. *Rosen* er Vanvid, i alle Fald under visse Forhold, Petersen har jo i den bare Skjorte løbet rundt Huset ved Nattetider, dengang han boede hos Glud, kom ogsaa i disses Sengkammer. –

Tænk dig om, hvor behersket han var: skjønt en Gourmand, aldrig en Skillings Gjæld for den Sags Skyld, paaholden. Han kunde spendere paa at holde sine Søstre i Byen, men ikke paa en glad Aften, naar ikke Lejligheden var lidt extra. Og sin Arbejdstid, hvor ubøjelig ligeoverfor al Slags Fristelse passede han

den ikke. I kunde ikke faa ham med for Alt, som var til. Hans Vrede; hvorledes tæmmede han den ikke; blot Tid til Eftertanke, og han havde faaet Tilfældet roligt indordnet, og gav Vedkommende en Tankegang, som undskyldte. Hans Intelligents var alle hans øvrige Evner saa overlegen, at jeg tror han foran et smukt Fruentimmer, som gjorde tydelige Tegn, ikke engang kunde fornemme en Erektion, blot besat af *Iagttagelsens* Brynde som han strax blev.

Men beherskede Rosen ham, eller blev han fuld (hvad han blev af to Glas; Vin var Gift i hans Natur, som i alle Rosensyge), da fløj jo hadefulde Ord de bedste Venner i Ansigtet, og han var styg – hvor var han ikke styg! Men da var han ogsaa *uansvarlig*.

Dette maa nu undersøges, og vi maa tage os deraf. Hans bedste Venner forstod ikke dette Forhold med Rosen, og Lægerne forstod det jo ikke engang med Frederik den Syvende «en Blanding af et Dyr og et Geni.» – som de Fæhoveder udtrykte sig; thi Sagen var, han var syg, sindssyg, hvergang Rosen var oppe i hans Natur, og det var meget ofte; thi ogsaa han nærede den med Vin.

Tidsskriftet. «Er Nielsen farlig syg, maa det hvile. Dør *han*, maa det dø»; saa talte Dunker igaar, men dette er saare betænkeligt. At lægge dette Tidsskrift ned nu, er at lægge hans Synsmaader ned for flere Aar, er at opgive en Kampens Stilling. Ja, man kan sige: *han* har gjort Sit, *vi* faar nu gjøre Vort; Tidsskriftet er for os mere end for ham; det faar prædike og udsætte i Digt og Forklaring, hvad han har sat i System, den nordiske Aands Trofasthed, dens Fædrelandskjærlighed i Himmelen som paa Jorden; dens ærlige Enfold og dens dybe Tanker, dens Had til det Letfærdige, dens Syn for Hjertelivet.

Men jeg kan ikke udtrykke dig, hvor det er mig imod at sætte mit Navn paa, naar min Virksomhed skal indskrænkes baade reelt af mine andre Gjøremaal og formelt af dine opstillede Betingelser. For Sagens Skyld kan jeg gjøre meget; men dette sker i hvert Fald i den dybeste Uvillighed. Der er noget Usandt i det. Helt sande Forhold kan i ingensomhelst Forening af Kræfter opnaaes, jeg ved det; men et sandere end dette maatte kunne naaes.

Ibsen har utvivlsomt Mere liggende end jeg, han passer ogsaa bedre for denne Virksomhed; min er og bliver folkelig. Men i Herrens Navn, hvortil denne Uforligelighed. Ligeoverfor Petersen, med hvem jeg ofte talte om Ibsen, havde jeg en pinlig Følelse af, at man samtidig med at man rettede Ibsen, hvilket jo var

nødvendigt, tilbagestødte ham. I alt Væsentligt stræber han jo henimod Vort; jeg følte stor Hjælp af hans sidste Bog, ja, jeg har i min Samtid (til nu, da Nielsens flere Bøger kom) ikke faaet eller rettere følt den Hjælp af nogen som af «*Per Gynt*».

Mener du, at han desuagtet er en Fornægtelsens Aand, da har du Ret; jeg mener det ikke. At hans Navn, som forholdsvis mindre slidt paa end mit, i Øjeblikket har mere Nyhedens Interesse for Tidsskriftet, tvivler jeg ikke om. Og skal Tidsskriftet fortsættes med Tab af Nielsen og Petersen, maa du bide i flere sure Æbler end dette, som ikke et Øjeblik vilde falde *mig* surt. Jeg kan og skal modstaa i ham, hvad som hører Uklarheden til – for ikke at sige noget Værre –; men det Eminente maa frem, selv om det, som i ham har en særegen, ikke ofte ægte, Blandingsform, det gjør sin Nytte og har sin Nydelse i Øjeblikket, det har Opmærksomhed til alle Tider. – Se nu paa dette med kold Forstand, og lad saa bagefter Hjertelaget for vore Opgaver prøve ham som af sig selv, uvilkaarligt, altid tilbagevendende, og jeg tror du ændrer din Mening. Kunde jeg tale med dig uafbrudt i flere Dage. – Jonas Lies Brev kommer strax. – Hils, tal med Christian Hviid om Petersen og skriv, tal ogsaa med Weilbach, gjør for min Skyld meget, lad mig høre Manges Meninger og hvad de selv har hørt og tror. Tal med Schwartz. Hils dine Forældre fra mig.

din *Bjørnstjerne*.

Til Rudolf Schmidt.

24/3 1869. [Kristiania]

Fra jeg først kom frem, har jeg aldrig været taget paa Slæb, men jeg har ført min egen Skude, den være nu stor eller liden. Jeg vil fortfare dermed. Meget kunde opnaaes ved private og andre Forbindelser; jeg har kun havt dem, som mit Hjerte har fæstet mig til her som i Udlandet. Min Omgang har altid været liden; ved den er jeg aldrig kommet frem. Clemens Petersen har fra første Færd været mig til overordentlig Nytte og Velsignelse ved sin skønne, rige Omgang, – offentlig ved sin varme Tro paa mig; thi det gjør altid et alvorligt Indtryk, at se En tro paa en Anden, hvormeget man end søger at skjule saadant.

Men derved at han altid, naar han skrev, ogsaa naar han ikke skrev om mig, har indblandet Polemik mod det, han var imod, d.v.s. har *brugt* mig, væsentlig til at slaa Andre med, har han uafsladelig skadet mig og samlet et Parti mod mig selv der, hvor hverken han eller jeg havde noget at strides med, fordi det Meste deraf *skal* have sin Øjebliksvirkning, og *vil* have sit Ophør, strax Situationen bliver saa streng, at Ingen mættes deraf eller glædes derved. – Dette har jeg altid seet, og ofte følt det haardt, men jeg har altid tiet stille.

Den Byrde, den offentlige Afkortning skaffede hans Venskab mig i Øjeblikket; men det skaffede mig personlig saa vidunderlig meget, at jeg vilde have baaret mere end hin Ulempe, saameget mere som Mænd i fuldt Arbejde ikke altid trænger alle disse Hensyn og gjerne kan tage nogle aabenbare Fiender flere, naar disse dog alligevel aldrig er eller kan blive Venner.

Dette var Forholdet.

At jeg efter hans Fald og Flugt behøver at slutte mig til Nogen forat bestaa, ler jeg ad. Man kan gjerne lade Petersens og mit Venskab nu en Stund blive mig til Skade; det har været saa før, og det maa have sin Udgang. Men uretfærdig Anklage bærer jeg alletider; jeg har nemlig længe vænnet mig til at kunne bære den retfærdige.

En anden Sag er dette, at jeg trods din uvorne og hovne Maade at skrive til mig paa, baade har Venskab for dig (og Nielsen) og har en stor Sag sammen med Eder, uden hvilken mit Liv vilde være som slukket; thi hele Nordens Fremtid er for mig i den, og ved Arbejdets Fordeling tilfalder en ringe Del ogsaa mig. Ogsaa forstaar jeg, at det eneste Tilfælde, hvori Tidsskriftet nu kan gaa ud med blot to Navne paa, er *det*, om Nielsen skulde dø; thi da *maa* intet tredje Navn prøve at stille sig, hvor hans stod. Endvidere forstaar jeg, at da var det urigtigt af mig ikke at ville tage Pladsen ved Siden af dit. *Nu* derimod, – ja, der *maa* kunne findes en Maade, hvorpaa Sandheden bliver bedre tjent end ved mit Navn som Redaktør; saadan er ikke Situationen, at jeg skulde opgive mine Planer i Øjeblikket (af stort Værd for mig) for her af al Evne at tage fat.

Døde Nielsen, og her maatte og skulde fortsættes, ja, saa i Guds Navn; jeg maatte da lægge helt om og gjøre med Sandhed, hvad jeg gav mig ud for at gjøre. Dette idag; imorgen eller overmorgen mere, naar dit næste Brev kommer.

Din hengivne *Bjørnstjerne*.

Til Frederik Steen.

Telegr. Kristiania 28/3 1869. Kl. 2.40 Eftm.

Boghandler Steen & Søn

Kbhvn.

Ja.

Bjørnstjerne Bjørnson.

Til Rudolf Schmidt.

Postst. Christiania 29/3 1869.

dit andet Brev er kommet (af 22de Marts); jeg ventede paa det.

Nuvel, jeg gaar med.

I dette, at I kun vil mig, bestemt mig, er der noget for mig, som kommanderer mine Betænkeligheder ned, jeg faar gaa med. Men ubetinget saaledes, at det, jeg har bestilt, det skal Skriftet tage. Der kan gøres en Undtagelse, men da maa jeg selv gjøre den. Her er nemlig Forholdene slige, at jeg maa *bestille* Artiklerne, af fri Drift faar vi ikke to til at tage fat.

Vi har en Ægyptolog Kand. *Lieblein* her; den sidste Opdagelse i dette har jeg bedt ham sende dig, *kort, grejt*. Hold paa ham til Kulturmeddelelserne, (Afhandlinger ikke). – Imorgen kommer unge Sars hjem. – C. Bang kunde under Kulturmeddelelser give Meget, netop i Slagordene er han stærk. *Kjerulf endnu i Rom*, men *han* skriver nok. En Artikel burde være stadig: korte Uddrag af andre Revuers interessanteste Artikler (f.Ex. nu af Revue contemporaine om «Fremtidens Arkitektur».) Tænk paa dette – Vedlagte Digt af mig anser jeg for et af de bedste jeg har gjort. Det har for mange Aar siden staaet trykt i et lidet udbredt Blad heroppe; men det forstaas maaske bedre idag og af Danske.

[Om] «Om Husfliden i Norge» af Ejler Sundt burde staa en liden Artikel

Created at 10/6/2010, from URL:http://www.nslnorge.no/visning/NSL_Bjornson_Danske_brev2.html
under Kulturmeddelelser; kan ingen Anden, saa skal jeg. Bogen er i sit Slags
enestaaende i al Verdens Literatur. Overhovedet, «Kulturmeddelelser» bør
svulme ud til Bogens halve Indhold og vel det. Her har du fundet en Form, som
forløser os, der har ondt for disse tilberedte Revueartikler, og som har mere
Sands for det Essentielle end det formelle Gneri, hvormed en Franskmand
udpensler en liden tynd Ide.

Husk nu paa, naar Nielsen bessner, at alle nervøse Folk ikke er saa friske som
de *synes*, at du er yderlig vaer, lidet talende og fremfor Alt lidet ideførende.

Om Petersen Intet mere, uden hvad han er og hvorved han eksisterer. Jeg skal
selv sende ham Noget *om tre Maaneder*, maaske ikke saa Lidet; men jeg beder
Ingen om Noget til ham. – Fra min Rejse til Finmarken kan meget falde i
Tidsskriftet. Mine Viser her overdrager jeg da for Skriftets Vedk. til C. Bang.
Nuvel, det skal gaa. Vi trænger et kraftigt Bindemiddel mellem Landene, og *med*
Tiden skal dette blive et.

Kjereste Dunker maa selv forberede og indlede sin Mors Dagbøger og har
dertil *nu* ingensomhelst Tid. Ja, vi vil faa mange Skuffelser; men det gaar! Har
du faat Jonas's Brev? –

Din Bjørn.

Til Rudolf Schmidt.

[Kristiania ca. 14/4 1869].

du maa lade – «kan jeg næsten græde» staa. Det er aldeles korrekt svarede til
min Stemning og gør paa mig det [Indtryk?], som en sand Erindring gør, naar
den er overvundet. Det med Sukkene er noget forpint noget. Og nok om det! –
Jeg takker dig for den virkelige Omhu du viser disse mine Kjæledæggger (som
blev til sammen med «Olaf Trygvason» og «Det var der Ingen, som vidste» og
«Bergliot») – og fortælle dig, at den Clemens Petersenske Historie river mig op
ret som det er. Jeg har nu skrevet ham til, jeg vil have fat i hans Tænkemaade og
Tilstand, jeg holder ikke dette ud. At vide ham paa Landevejen uden Trøst eller
Udsigt og dog muligens at kunne gjøre Noget, naar man bare vidste, hvor man
skulde begynde og med hvad, – se, det har drevet mig til at skrive. Jeg kjender jo

—

...

Hils Alle, som vil have en Hilsen fra din Ven *Bjørn*.

Til Rudolf Schmidt.

Postst. Kristiania 19/4 1869.

Tusind Tak for Hæftet No 2; det er en Ære at staa med paa saadant. Det er en lykkelig Forening af Literat og Boghandler i dette Foretag, som naturligvis udelukkende skyldes dig. Aanden i det Hele saa ædel, tillidvækkende; det maa i *Længden* faa en overordentlig Udbredelse. Men det ser jeg, at en Tid maa her holdes ud. Navnlig er man i Norge saa gjentagende skuffet paa Tidsskrifter af de bedste Navne (de to Proff. Munch, o.s.v. o.s.v.) at de sandelig nok ser sig for. Men vent nu lidt! —

Ossian Sars *giver stadige Bidrag*. Over de første strax Fortegnelse. Prof. *Kjerulf* meget syg i *Sydfrankrig*. Han skriver aldrig i «Morgenbladet» — Du skal faa flere Bidrag herfra end jeg selv turde haabe; men jeg vil have bestemte Titler at byde, og det kan jeg ikke endnu.

Min Rejse skal du se Frugter af i mer end een Henseende.

Men Brev kan jeg ikke skrive i denne Tid. Du skal siden faa vide hvorfor. Her er Alt vel; min Kone venter en Lill[e] om en Maaned. — Skulde jeg læse alle Steder, hvor jeg er indbudt, blev jeg ikke færdig paa eet Aar.

din *Bjørn*.

Til Rudolf Schmidt.

9/5 1869. [Kristiania]

Dit sidste Brev, som svævede efter mig paa mine Rejser, likte jeg forbandet

Begyndelser og Begyndelsernes Mistro at bestille, generer det mig ikke, – naar det kun ikke generer dig. Du skjønner vel, at Indtægten er mig total ligegyldig, baade af mit Arbejde og mit Redaktionsbidrag. Saa at, – kan du og Steen komme ud af det, naar jeg (og Nielsen?) helt kommer ud af Betragtning som Indtægtshavende, da vær'sgo'! – Foretagendet er stort og ærefuldt.

Da du i sin Tid talte om 800 norske Abonnenter, lo jeg! Her har aldrig noget videnskabeligt *indenlandsk* Maanedsskrift havt over 300 Ab.! Herefter maa du rette dig! Man læser sit Tidsskrift i Athenæum og spenderer 3 Spd mere i Vin. Her er alle Damer udenfor, ogsaa alt ungt Folk, ogsaa alle Grosserere, nogle Embedsmænd læser sligt, Andre ikke. Men du ser, hvorledes jeg i Folkebladet gjentagende agiterer for at indføre slig Læsning i Husene. Min sidste Mædling (af andet Hefte) vil have Virkning. Saaledes skal jeg blive ved, og det er min faste Tro, at i *Længden* netop dette Tidsskrift skal gjøre, hvad de andre ikke har kunnet gjøre.

Det aandelige Liv i Smaabyerne er næsten begrædeligt; men nu har jeg sat mig i Rapport med det een Gang for alle, jeg er begyndt paa noget, jeg gjør til Livsgjerning. I *Længden* skal ogsaa du se Virkning deraf.

For min egen Del har jeg havt en vidunderlig Rejse, som jeg nu efter et Par Dages nødvendig Hvile fortsætter. At mine Bøger var Folkelæsning i den Forstand havde jeg Bæst ingen Forestilling om; havde jeg havt det, havde meget i min Aarsgjerning været anderledes. At jeg selv var afholdt igrunnen, troede jeg fast paa; thi dels «haver jeg intet Galt bedrevet», dels er jeg saa omtrent Forfatter af alt det, der er blevet levende Sang i dette Folk, og min Optræden er altid ravnorsk, ja, typisk. Men at jeg var det i den Grad, var mig nyt og skjønt.

Ossian Sars giver dig Bidrag med det allerførste. *Martin Arnesen* (Adjunkt paa Fr.hald) giver dig Bidrag til Kulturmeddelelserne, svarede venligt (Stedsnavne m.m.). Kand. *Fasting* havde desværre til sin store Ærgrelse leveret for længere siden «Nordisk Tidsskrift» en Afhandling om Religiøsiteten her og i Danmark med alt Tilhørende, – han har prøvet at faa den tilbage for vort Tidsskrift. Prof. Kierulff sterkt optaget. Men det gjælder med norsk Publikum som med norske Forf: du maa smøre dig med Taalmodighed. – Der er en saa stor Dygtighed i dig, at jeg haaber det hænger ihob, til jeg heroppe har faat

Aar til sker det ikke paa.

Jeg skriver et Digt i disse Dage, som du skal faa; om du vil have det strax for at faa det i næste Hefte, saa sig til; jeg ender det i disse Dage, filer det da med det Samme; det er ganske godt, men kort. Jeg er nemlig saa optaget af alle de Breve, som venter mig, at Halvdelen af min Tid er Forretningernes; selv er jeg stærkt forkjølet.

Et nyt Susjett: Olav Trygvasson, norsk Festsksespil beskæftiger mig nogle Timer hver Dag.

Min Helt, hold bare ud, vi skal i Længden gjøre det godt isammen, men Slagfeltet kan ikke altid ligge, hvor vi vælger det, ej heller Tiden bliver den, vi selv attraar.

Hils din Mor!

din *Bjørn*.

...

Til Johanne Luise Heiberg.

21/5 1869. [Kristiania]

Hvad jeg i Maaneder har tænkt paa, maa jeg dog endelig engang gjøre, nemlig bede Dem gjøre Rejsen med til Finmarken! –

Ved De, at man ikke har set nordisk Natur i sin Storhed, før man har set Finmarken? Ved De, at det er (vel benyttet) den sundeste Rejse, et Menneske kan gjøre? Fra Kjøbenhavn didop er det længere end fra Kjøbenhavn til Rom, og hele den Rejse tilsjøs, paa et Dampskib, som gaar indenskjærs paa tre korte Stykker nær, altsaa en Rejse paa sit eget Stuegulv, med saamange Hvilepladser som man selv lyster.

I Midten af Juli maa vi *allersidst* være der for at se Midnatssolen; jeg har Venner langs den hele Route, De vil med Deres Datter eller Døttre rejse som en Svane og i Anløbsstederne hvile som Prinsessen paa Ærten! –

Personlig er jeg daarlig Opvarter, men jeg faar alle mulige Mennesker til at

varte op; det er dog ogsaa en Egenskab. – Jeg har ikke det mindste Haab om at De vil gjøre Rejsen, men jeg skriver dette bare forat befri min og Karolines Samvittighed. Der er nemlig ikke Sted paa Jorden, som vil byde en theatertræt Sjel større Hvile, end Nordlandenes kolossale Ensomhed i en Luft saa høj og ren, at man ser 11–13 norske Mil som hernede ikke 2, hvorved de vidunderlige Fjelde rykker sammen omkring En til Eventyr og dramatisk Handling, Øgrupperne bliver svømmende Sagn i Flok og Følge, som følger og forfølger; de vilde Fugles Millioner opskræmte Fantasiflokke fra Eddatiden, Fiskenes Mængde, som undertiden løfter Baaden, gjør Sjøen til det underste Gulv i et af Rans Huleslotte.

Omgang med Mennesker, hvis Himmel er Sufitternes Theaterlappe, hvis Tro er Molbech, hvis Samvittighed er Publikum, hvis Ord er Øjeblikkenes Krav, hvis Haab er Haandklap og højere Feu, hvis Liv er Skinsyge og Bagtalelser, og hvis Glæde er Caffé-Slikkerier og Ros af Robert Watt, – lad den jage Dem et Par Hundrede Mil nordpaa gjennem Havluft fremover Sjøens Midtsommersolflade, langs Holmer, Fjeld, op mod de tause Undere, som rager ind i Tilværelsens Urtid, og som kun den fri, hærdede Tanke kan bestige og udgrunde.

Naturligvis, De bryder Dem ikke om, hvad jeg skriver; men skulde det stikke Dem, – jeg er at finde langs Kysten fra Tønsberg til Kristianssand paa Forelæsninger; et Brev eller Telegram naar mig nok. Fra Kristianssand tager jeg direkte opover til Nordlandene.

Karoline kommer desværre dennegang ikke med; hun skal have sin Kamp; jeg er hjemme en Stund og venter paa den. Mine Forelæsninger hidtil mageløse, mit Humør Sommerens. Karolines ogsaa; kun at hun maatte komme med til Nordlandene, det eneste Sted, hvorhen hun ikke har fulgt mig.

Gud velsigne Dem

Deres i Ærbødighed hengivne *Bjørnstjerne Bjørnson.*

Tusinde Hilsener fra Deres

Karoline Bjørnson.

«Maria Stuart i Skotland» havde i Stockholm gaaet 18 Gange, dengang jeg sidst hørte om den. Fru *Hwasser*. Det er den tredje af mine Roller, hun er blevet

Til Rudolf Schmidt.

[Postst. Kristiania 14/6 1869].

Jeg har glemt det Altsammen! O, Vældige, tilgiv mig, hele Digtet har siden lagt der, jeg har været paa Rejser, og er kommet hjem nogle Dage for at gjøre Taler og Sange til Studenterfesten, jeg slap ikke fri.

Fastings skal du tage, vi maa faa den skrivende Ungdom med, fordi de maa lære sig til at læse sig selv. Faa du istand til næste Nummer af hin samme Jungersen et Supplement, hvori *det* (bl.A.) staar, som du i Brevet til mig antyder; faa det istand for Fastings Skyld, og lad det derfor skrives med Kjerlighed.

Hin Jungersens Artikel er skrevet med en Sabel eller med et Plogjern; den stammer ikke fra Videnskabens Kamre, men fra den fri Luft, ikke fra Tænkning, men Handling og Sproget er oplevet, Udtrykket telegrafkort, men dens Mine, som siger det, supplerer.

Hvad min Rejse fører med sig i sin hele Vidde, ved jeg endnu ikke. For mig selv allerede nu det Vidunderligste. Blandt Andet læser jeg for Skolernes tre øverste Klasser, de har Sange færdige, jeg læser, over os og om os Blomster og Flag og Hurra. 800 Børn, ja 1200 paa een Plet, i et Hus!

Ganske kraftige Tag tager jeg, og da igjen for Arbejderne og Betalingsforedrag for «de Dannede (!)». Jeg fortæller mere end jeg læser, og hvad Pokker der falder mig ind, naar jeg kun kan faa en løftet Time istand og saa Et og Andet sagt. I Festerne og Selskaberne har jeg store Sædemarker. – Men skrive? Nej, ikke engang et Brev. Jeg har min fulde Hyre fra jeg slaar Øjnene op, ja, selv *min* Fysik bukker under i et saa uafladeligt Øse af Taler, Mad, Nattevaag, Champagne, Høfligheder, Omfavnelser, Venskabsstiftelser, Fortrolighedsudbrud og Hurraer! – Og saa er det Vaarens Tid med de utallige Blomster! – Jeg kan ikke lang Tid ad Gangen, jeg maa hjem igjen i Fred, og nu, Gud være takket, sidder jeg her atter.

Tidsskriftet er ypperligt. Hin Krebs-Artikel rigtig styrkende, de fire Landslag brave. Men forsøm ikke Kulturmeddelelserne! Jeg skal nu skaffe dig nogle gamle

Brokker ogsaa herfra; mig synes de ellers tarvelige nok, de sidste. Din Kritik skarp; men det er det samme, naar den bare er konsekvent, saa det har en eneste Karakter. – Som før sagt: tag du mit Honorar baade for det Ene og Andet, det er mig en Glæde at være med saa langt jeg i denne Festernes Tid kan strække mig, og Glæden vil være forøget, naar jeg kan vide dit Arbejde betalt. Men min Mening om ydre Fremgang er denne: naar det har bestaaet eet Aar, og i den Tid samlet sig flere og flere gode Ting, *da* først kan vi tænke paa at faa det rigtig godt udbredt, d.v.s. at gjøre Noget for at *faa* det udbredt. Havde Clemens Petersen og R. Nielsen ikke hver paa sin Maade knækket, – du skulde have seet et coup des mains! Men et mislykket coup des mains er den værste Indledning nogen Sag kan faa. – Dit Digt om Kristian den Fjerde raskt, rigtig grebet; fortæller mig ellers om, at du i denne Tid har havt tunge Timer. – Her var en dansk Mand, som fortalte, at du gik med for korte Benklæder, uden Handsker, en grusom lys Frakke, kort meget filosofisk. Formodentlig er det den skjære Løgn, men det vil jeg sige dig, at elegant vil jeg have dig som en Dame, der skal fries til! – Hører du! Eleganter end en Skrædder. Altid paa Moden, hører du! – De maa ikke faa, selv den letteste Biforestilling af den ydre Forstyrrelse, hvormed vor Tid forsyner Filosoferne, du skal for vor Skyld paalægge dig denne Udgift og Byrde; man skal med dit Begreb forbinde Forestilling om en Mand, «som holder sig».

Jeg gad snart se et større Arbejde af dig! Du har naturligvis noget i Ovn, hvad er det? Du maa huske, at Clemens Petersen er tabt, lille Brandes og flere med ham arbejder – ikke godt, det ved Gud, men ufortrødent. Ellers naar ikke deres Arbejde her i Norge saalangt som til Tærskelen! Af Brev fra Fru Hejberg kan jeg skjønne, det naar ikke langt i Danmark heller! Hvad er F. Paludan-Müllers Bog for noget? Skriv om den! – Skal jeg læse den? – Nu snart kommer Religionsfilosofien frem, nemlig ved Kristensen, og det i N.F.

Dette Brev, som jeg skriver Dagen (Morgen) efter min Hjemkomst har naturligvis endnu Forstyrrelsen over sig; men jeg vilde dog skynde mig at sige dig, at jeg forstaar Stillingen saaledes: Tidsskriftet er udmærket; den franske Import i Danmark mislykket hos Andre end Kjøbenhavnriet, (og Scharling: paa Stedet marche!); det Onde, *vi* slider med, har netop nu lidt af de første Krampetræknin– ger i den lange Sygdom, hvoraf det skal dø; – men først om mange Aar vil R. Nielsens Arbejde blive en virkelig Hjælp; thi først om mange

Aar bliver Stillingen hos os: Pietisterne har valgt Defensiven, Grundtvigianerne Offensiven. Det er som offensivt Vaaben hans Hærordning er frygteligst; før det kommer dertil, kommer han heller ikke *paa Mode*. Hans Voldgrav mod Rationalismen har *vi* ingen Brug for, og jeg begynder mere og mere at indse, at I heller ikke har det. Paa dette Felt møder man aldrig Skrift mod Skrift – anderledes end til Parade-øvelse; paa de saakaldte Afgjørelser kommer det ikke an. Derimod: at faa Ordning oprettet mellem sig selv, det er en alvorlig og stor Sag, det er Disciplinens, og een Gang begrebet, er den blevet en Kulturejendom.

Tappre Ven, æd dig ikke fordærvet, arbejd dig heller ikke en Sygdom paa Halsen; men lev sundt for sundt Arbejde. Vi har ikke længer Raad til at miste nogen, og der er en vis forceret Iver i dig, som jeg er alvorlig ræd.

Clemens Petersen har jeg nylig sendt 30 Spd., hans mange Venner skyder nu sammen forat faa ham til Amerika. Jeg skal prøve at bidrage 100 Spd. – Ja, hvordan vil det nu gaa? Han maa gifte sig! –

Min Kone ruller endnu her omkring i Værelserne; hele min Familie i bedste Velgaaende. – Nu vil jeg sige dig Farvel, jeg skal til at skrive Velkommen, Velkommen, Velkommen og maa banke mig op dertil; thi Studenterfester behager mig ikke; jeg maa presse den nationale Forestilling ind og tænke paa det Element af et Folkemøde, som unægtelig er deri, for dog at faa Melodi ud af Forestillingen.

Lev vel, og kom snart hjem igjen. Er der nogen, som ønsker en Hilsen fra mig derover, hvorhen jeg snart vil komme, saa giv den varmt ud; thi Jylland elsker jeg rigtignok paa Forhaand.

din *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Til Rudolf Schmidt.

Ombord i Dampskibet «Finmarken» [(Postst. Hammerfest 26/7).] 22/7 1869.

Fra Kristiania til Hammerfest, som er Landets og Verdens nordligste By, er en forbandet lang Vej, og hvad man vil og mener og lover i Kristiania, brækker op paa Dampskibene, forsaavidt det ikke allerede er skranglet itu i Karjolen, som man fem lange Dage til Ende maa bruge. Dette er min Undskyldning, du store

Mand, hvis sidste Hefte jeg beundrer, hvis Standhaftighed og Raadsnildhed er mig en Glæde, – den eneste af alt det, som fortiden gjøres literært i Norden. Men Brev til dig kan jeg ikke skrive midt iblandt unge Damer, som passiare og paa et rystende Dampskib. Blot min Beundring du storsnude Størhed, som vover at holde Ord: dette er Nordens bedste Tidsskrift, intet Spørsmaal om! –

Nu faar du «En ny Feriefart» fra mig under Kulturmeddelelser. Men først skal jeg spises og drikkes ihjel i Tromsø, Hasseløen og Namsos etc.

Jeg har kun keget i R. Nielsens Artikel, som er den samme Ide, jeg stod frem med paa Studentermødet. Ploug havde den Uforskammethed eller Naivitet at forstaa mig som om jeg havde villet have Universitetet til en Folkehøjskole, og skjønt jeg skarpt tilretteviste ham paa Stedet (saasom han aldrig gjør Andet end misforstaar mig og Mit) saa gav han Morgenbladet sit Navn som Autoritet for en Løgn.

Her hjemme maa tages i paa dette Punkt (Skolen), her faar man hele Bunker fuld af Fejltagelser.

Min Kone har den 16^e Juni 69 faat en Datter, og jeg er i det Hele en meget lykkelig Mand.

din inderlig hengivne *Bjørn*.

Til Rudolf Schmidt.

[Kristiania]. [10/10 1869]

Du gjør mig ganske træt med al din Korrektur. –

Jonas Lie har siden sin lille Digtsamling for nogle Aar siden skrevet sig stort op som lyrisk Digter; at han med Tiden bliver vor første tvivler jeg ikke om.

Det synes mig at du til næste Gang kan tage og samle en hel Kreds af de bedste af dem; jeg skal gjerne plukke dem ud til dig. Honorar maa han have som skrev han dem for Tidsskriftet.

R. Nielsens Richard den Tredje = Brøchner er noget af det Vittigste jeg har læst i videnskabelig Form. Tidsskriftet mageløst. Jeg har paa mine Rejser næsten aldrig nævnt hverken det eller Folkebladet, jeg har talt *jevnsides* begge. Men vent

Udvirk, at min Artikel optages i Berl. Tidende, den *maa* ind i et stort Blad.
Send et Exemplar til *Aftenbladet*, til hvilket jeg skriver derom. Ligesaa et til
Maleren Magnus Bagge, Schöneberger Ufer 41, 2 Treppen. Det sidste behøver du
ikke at betale. Husk nu det! – Jeg skal skrive til Hegel. Jeg skriver i denne Tid
Digt i Digt; du læser dem efterhaanden i Folkebladet, ligesaa en Fortælling
sammesteds «Hans Persen, Skolelærer og Kirkesanger».

Din B. B.

Scharlings Forelæsninger «var saa forstaaelige» at de samlede en god Del
(naturligvis ikke en Fjerdepart af Nielsens Tilhørerkreds); men det synes, som at
de allerede nu er *for* forstaaelige. – Om Nielsen til Foraaret udvirkede sig Ferie
og kom hidop og holdt en Række igjen, paa eget Forlag, helt og holdent, – han
vilde tjene en 6 à 800 Spd. paa eet Bræt og en god Sag tillige. I hvert Fald maa
han til Norge i Sommerferien, jeg har Sted til ham og til min Familie; men
Foredragene *før* Folk flytter ud paa Landstederne.

Man vilde ogsaa denne Gang lade mig betale 28 Skilling norsk for
Korrektoren, fordi den var «Brev»; men jeg slog mig gal og slap. *Om det Skrevne*
maa dog kunne skrives i en Korrektur.

den 10de Okt. 69.

Skrev den Dag jeg skrev dette 30 Breve, saa jeg glemte at sende det!!

Til Rudolf Schmidt.

20/10 1869. [Kristiania]

Skjønt jeg efter nogle Dages Fravær har fuldt op af Breve og ovenikjøbet en grov
Morgenbladsmand at svare, maa jeg tage Dit Brev først og forsikre dig, at
samtidig med dette gaar Brev til Hegel.

1) Om de Unges Forbund ikke en Stavelse fra min Side; lød du mit Raad, da
heller ikke een fra *din*. Den kommer ikke ind under Poesien. Maaske dette ene
kunde siges. At Ibsen er en Slyngel tvivler nu intet Menneske paa, som ikke er

2) Synes ikke, du paa Omslaget bør sætte et eneste Ord. – Sætter du noget vil jeg først se det.

3) Du skal gjerne faa et Par Digte af mig; et lidet har jeg liggende, et større kan jeg fuldføre.

4) Det er morsomt dette med Monrad; – hos Clemens Petersen i hint berømte Gilde demonstrerte jeg for R. Nielsen og Ploug, at Monrad var uden Poesi, derfor tog han fejl af Situationen under den hele Krig. Nu er endelig Pressens Resultat omtrent det samme. Ingen er i store Tider Statsmand uden Poesi. Ploug nævnte som Modbevis hans Oversættelse af Esaias. Da lo jeg og sagde, at det var Hovedbeviset for hans Mangel paa Poesi; thi den, som tror Esaias Poesi kan øges ved at sætte den paa metriske Linjer er en frygtelig Prosaiker. – Brevet følger.

5) Totalt misforstaaet mit Forslag om Jonas Lies Digte. Lejlighedsdigtene, som jeg sendte, har jo *jeg aldrig* anbefalet. Nej, dette er de *bedste* af hans Digte i de sidste to Aar. Deriblandt er glimrende Smaating. Du skal tro mig, naar jeg tilraader saadant; thi dette forstaar jeg mig paa. Vi vil ligefrem gjøre *Affære* med dem. Nu er Sagen maaske ikke saa god, som den var, da jeg foreslog den; thi flere af dem staar nu i det Tyveværk H. P. Holst, den literære Stortyv udgiver. Vi maa ovenikjøbet *hjælpe* ham med hans Tyverier for ikke at komme skamskjændte frem! –

6) Scharling har heroppe gjort *megen Nytte* ved sit Angreb paa Pietisterne. Han har ogsaa angrebet Grundtvigianerne, men dette staar ikke saameget paa Dagsordenen som hint. – Ingen Tilhører har fejlet Øjemærket af ham; Enhver ved, han kun er en Fortæller. *Han er ikke indbuden af Forelæsningskommitteen.* Hint i Folkebladet om ham var af Jonas Lie, som ikke kjendte noget til Scharling; forresten har jeg ikke læst det, jeg var paa Rejser. Men vi maa nytte selv Scharling, Situationen heroppe er nemlig voldsom, fordi Pietisterne, som har Forbund med Materialisterne, tillader sig Alt, Statsraaden er sløv og styres af dem, og Præsterne skjælver af den Grund og andre for denne Minoritets Magt.

Nielsen bør komme og tjene mellem 6 à 800 Species foruden hvad *vi* tjener ved *ham*. Samme Dag han mælder sig, er Listen fuld. Men han maa ikke bruge en eneste filosofisk Betegnelse; Nordmændene stødes selv af et Ord som

Indadvendthed; det er en tysk Dannelselse imod hele deres Sprogsans, og deres Skolegang op i de voxne Aar har paa alle Punkter været fri for Filosofi. Det er netop Nielsens Artikler man heroppe gruer for i Tidsskriftet; man er altid paa Forhaand bange for ikke at forstaa dem.

Ellers er det rent Vanvid af dig at blive vred paa et Publikum fordi det har Brug for flere og for flere forskellige, deriblandt ogsaa for en Fortæller. Og selv om de vurderer en af dem for højt i Øjeblikket, – saaledes er jo ethvert Publikum i Verden, og det er netop forat døve Virkningen af dets Letsind at dygtige Folk arbejder. Lad ham møde op! –

Jeg er forbauset over din Energi, men bange dens Feber; du gjør sikkerlig lidt mere Strid end nødvendig. Du er nemlig en for despotisk Karakter. Men – som du engang er, er du den, der arbejder mest, og dit administrative Talent, som jeg altid har havt Øje for, har faat sin Plads, til Gavn for en stor Sag, den Herren styrke. Jeg bliver mere inderlig i den, jo længer jeg lever. – Jeg giver Intet ud til Jul, her er kun Strid, og skal det være saa, at den ny Tid med Harald Haardraade er begyndt, den hvori ogsaa Poesien skal op at slaas, da siger jeg som Ejnar Tamberskelve, at jeg følger heller den døde Magnus end den levende Harald og lægger fra med alle mine Langskibe.

din Bjørnstjerne.

Til Rudolf Schmidt.

23/10 1869. [Kristiania]

«**F**or Ide og Virkelighed» maa du endelig sende Jonas Lie. Han følger med som mig selv, og han bliver vor stadigste Medarbejder heroppe. Jeg har nu faat *ham* til at skrive – ikke om «de Unges Forbund», men om hvor sjofel, løgnagtig den Trafik er, som paalyver vort Land den Sort Politik; men han skal skrive løftende og fremtidsrigt om det. Vi har ikke jeres Form, men han arbejder meget frem hos os, netop nu, – lad det Stygge ret faa slaa ud, Ibsen hjælper det nok frem! Thi han er selv den Styggeste af dem alle! – Om det Smukke hos os kan Jonas bedst skrive.

Dit Digt – er intet Digt. Tanken har ikke det musikalske Fald, som er et

uundgaaeligt Harmonikrav. Jeg kan ikke i lige Løb huske det, et Barn kan ikke lære det. Det sidste er ingen Betingelse, men burde være det ved et saa enfoldigt, stærkt Emne. Jeg vilde raade dig til *aldrig* at skrive Vers. De stærke Modsætninger, som i Regelen udgjør din Form i Digtet, har Prosaen ogsaa Plads for og de slaaende, løftende Tanker vil først udfolde sin Magt i bredere Form, – i *denne* faar *du* det aldrig, aldrig til. Det er som du ikke har Øre, skjønt du har det fineste Syn for de ydre Regler. – Jonas's Digt, ja, se, det er ikke saa dybt, ej heller saa højt som dit; men Digt er det, godt gjør det, harmonisk, løftende godt og glemmes aldrig.

Du gjør Jonas *Uret* med Honoraret. Kjere Ven, han har Kone, fire Børn og tre Tjenestepiger, som han skal skrive Mad i Munden paa, og være lige lystig efterat have gjort en stiltiende Fallit paa 20.000 Species! – Han gjør nok en og anden Skoghandel; men skjønt han tjener nogle hundrede Species hver Gang, er Pennen hans *visse* Indtægtskilde. Vor Presse og Ugeliteratur betaler *meget* bedre end jeres. Hos mig skriver han intet Digt paa to Vers uden strax at faa 5 Rigsdaler, og for et længere Digt faar han indtil ti Rigsdaler. For et Lejlighedsdigt ved et Selskab eller en Begravelse faar han *ti* Species. En Spalte hos mig betales med to – 2 – Species o.s.v.

Men Jonas skriver ogsaa for Andet end Penge, trods den liden Raad han har; og netop hos os skriver han, fordi *dette er hans eget Program*. Tal derfor *aldrig* mere til ham om Honorar. Den, som har sagt: han er en Hund efter Penge, han har ikke taget hans Stilling i Øje. Jonas er en nobel Karakter. *Dyb* er han ikke, det er sandt, men han er glimrende, og hans Fane altid højt løftet. – Det sidste Hefte atter et ganske fortrinligt. Du er en Pokkers Karl! – Jeg skriver nu en ordentlig anbefaling; Folkebladet udbredes atter stærkt, og saa kommer Tidsskriftet lidt efter lidt efter. – Nej, Scharlings Forelæsning over Grundtvig fylder Folk med Skræk!! Nej, nej, nej! Nu skal ogsaa jeg tage ham et Kursus. Dette er en Skam for jer Alle, at Eders Højskole kan lalle med saadan Barnetunge. –

Nielsens Afhandling har jeg endnu ikke læst, men jeg længes svært. Hils ham hjerteligt. Bed ham læse min Artikel i Norsk Folkeblad om «Almueskolen», den stemmer vel ikke ganske med hans Anskuelse, men den er nu engang min. Jeg har en liden Artikel «Ungkarlemeninger», som nok kunde passe for «Ide og

Virkelighed» Men jeg trykker den først i Folkebladet, saa kan du selv se. Jeg inddeler nemlig Meningerne i to Grupper, og mener, at ved de store Byer faar Ungkarlemeningerne første Plads i Politik, Sæder, Tro, Samfund.

din Bjørn.

Til Rudolf Schmidt.

27/10 1869. [Kristiania]

Dine raske, kjere Linjer med et Par Ord besvarede paa en travl Dag.

1) Til David skrevet samtidig med dette.

2) Til Hegel skrev jeg samtidig med det af mine Breve til dig, hvori jeg angav saadant. Jeg bad ham, *hvis* han vilde bide paa, at gaa til dig. Det gjør han naturligvis ikke; han vægrer sig, og saa kan jeg jo fortsætte noget inderligere. Ellers har jeg intetsomhelst Haab.

3) Intet Omslag, kjere Ven! – Intet Omslag! – Jeg mener Nielsens, dit og mit Omslag var en Ide, vort Forehavende. Blank Sag uden Vrøvl, thi dette (Vrøvlet) hører Dagbladet til, at lade *det* ske, som skal ske, – os. –

Vor Videnskabelighed har lidt et stort Tab i gamle Sars, og mit Venskab et ikke lidet. Jeg elskede den gamle gode Mand; og stod noget paa med mig, saa kom han travende. Jeg fik en Stok, som en dansk Videnskabsmand havde skaaret sig paa Japan. Jeg satte en Sølvplade paa den, hvori mit Navn. Denne Stok bad Sars om og brugte den de sidste Aar af sit Liv. Nu hjemfalder den, og skal ikke komme fra mig mere.

4) Du faar fra Jonas om Norske Tilstande, med Blik paa de Un– ges Forbund. Smukkere, uegennyttigere Opposition end vor har aldrig noget Land havt. Dette er et Overfald af allergemeneste Art. Hvad synes du blot om hans Forhold til mig deri? Naar *Steensgaard* fanger Vind i Sejlene, d.v.s. hvor Sjofelheden i ham rigtig slaar op til Pathos, der giver han fine Stænk af min Form, saa at hver Tilhører kan føle det. Han kunde i den Forbindelse (Fremtidens, Oppositionens) jo godt have skildret mig, og komisk, jeg havde selv leet deraf; men snigmorderisk at blande mig ind i sjofle Forestillinger og Planer af den groveste

herhjemme, sanket Hundreder til ham paa hans Rejse, kautioneret for ham hos Hegel, til han fik sig Navn i Danmark med, taget mig af hans Familie herhjemme, tilbuddt ham mit Møblement, mit hele Bohave dengang jeg var i Danmark, om han vilde komme hjem, – jeg som gennem Oppositionen har skaffet ham hans Digtergage, – han er en Sjøfelis! Det tredje sidste Brev fra ham ender saaledes: «men *din* Ven vil jeg under alle Omskiftelser være, saasandt hjælpe mig Gud, Henrik Ibsen.» –

Her indtraf ellers ved Opførelsen, som man fortæller, at en middelmaadig Skuespiller med et varmt Organ, og som af den charlatanmæssige M. Brun var betroet Steensgaards Rolle, formodentlig fordi han kunde holde Taler (!!)

saaledes tog ivej paa hine PathosSteder, at Huset (ligesom han) glemte Parodien og reves med!! *Ibsen* skulde have bidt Tænder, ved at se det!! Jeg har een Gang før oplevet noget lignende. I den skønne Helene har Offenbach taget ind forat parodiere den «De Sammensvornes verdensberømte Hymne af Wilhelm Tell». De drukne Konger og Chalcas synger den. Men Hymnen er saa mægtig, at først løb mine gamle erfarne Skuespillere lybske, og med dem hele Publikum i en stormende Bravour; jeg lod det hver Kveld gjentage sig; thi det var skjønt at se.

5) *Magnus Bagge bor i Berlin*. Har du sendt et Hefte til *Aftonbladet*?

6) Hvormed slaar Petersen sig op i Amerika? –

7) Jeg glemmer nok oftere at bede dig hilse dine gamle Forældre, og da navnlig din Moder, som tog saa venligt mod mig, hver Gang jeg kom, og lagede – een Kveld den splendide Aftensmad, en anden de vidunderlige Smørogbrød, – og naar du hilser hende, saa hilser du tillige det, der er godt i dig selv

fra din hengivne Ven *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Og naturligvis Nielsen! –

Til Rudolf Schmidt.

[Postst. Kristiania 1/11 1869].

nu tager Hegel det. Jeg faldt nemlig paa at skrive til Scharling og bede ham sige

Jeg holder nu af Scharling trods hans Papa; thi det er Papa, som taler over i ham; uden Papa var han vor.

Hegel har nemlig Skrupler for Martensen og Clausen; men naar *Scharling* har sagt Ja til det, saa maa jo Martensen og Clausen finde sig deri. Den Udvej er her den eneste, og nu gaar det vistnok.

Angaaende dine Vers, Papa Kuno, saa har jeg prøvet dem paa Mange! Nej, de mangler den musikalske Strømning, og det er Synd for saa sande, stærke Tanker, at de ikke faar den Form, som lader dem gjøre Indtryk.

Var jeg din Ven, om jeg ikke sagde dig det? –

Jeg er i Fanden saa godt Humør om Dagene – af mange Grunde. Jeg skulde ogsaa havt den: at have dig heroppe. Over Sverige kunde du godt gjøre en Ferierejse hidop (med Jernbane hele Vejen paa 1/2 Dag nær med Deligence).

Hvordan har du det? Fin og fjong? Ordentlig og sædelig? Arbejder *ikke* om Natten, men nyder nok Søvn? Er du selskabelig, er du filosofisk ensom? Er du forelsket? Du gav Symptomer – er de borte?

Svar mig og tal med mig om dit Menneske og ikke om din Filosofi. Og skjænd ikke paa os, arme Mennesker heroppe, vi er endnu i grunden ikke komne til Nielsen, vi har *langt* igjen. Men mod Pietisterne kan han bruges!

din *Bjørn*.

Læs Kristensen: om *Aandsvirksomhed* i Luthersk Kirketidende. Du faar fra Sars.

Nielsens om, «*Axel og Valborg*» klassisk!! –

Til Rudolf Schmidt.

[Kristiania 15/11 1869]

Tak for Brevet! Da jeg fortiden arbejder paa et meget langt Digt til Sverdrup, kan jeg Intet skrive for Ide og Virkelighed. Over Nytaar vanskelig noget. Husk jeg tjener ikke en Skilling paa N.F., jeg maa ogsaa leve, og Honoraret hos dig er mig personlig nok, – men ikke for min Husholdning.

Skytterne herfra brugte intetsomhelst Hjælpemiddel fremfor de andre Skyttere. De havde saadanne fine Geværer, som norske Skyttere i Regelen har, men de bruger dem aldrig, hvor ikke Konkurrenten bruger dem. Beskyldningen herfor er den største Fornærmelse, som i den hele Strid er fremkommet. At Dagbladet, som har fremsat den, ikke har taget den i sig igjen, efterat en Skytter paa de Øvriges Vegne tilbageviser Beskyldningen som saameget infamere som alle norske Skyttere stod i een Hytte, altsaa alle maatte være Medvidere i Fusk – er maaske dog en endnu større. Og *saadant* vilde vi sætte en national Ære i – først ikke at tænke, dernæst ikke at sige, endelig i at tilbagekalde uopholdelig, naar det var sagt.

Dine Exempler herfra gjælder Intet. Paa den Ting at de Danske ikke er elsket i Norge, eller at Nordmændene ikke vil være Skandi– naver kan du faa tusinde Exempler, og formodentlig omvendt. Men det er vor Statsuafhængighed vi vil have erkjendt, eller rettere: ikke engang det, vi siger kun: *saalænge* Danmarks almene politiske Bevidsthed ikke anerkjender den, saalænge vil vi ikke vide af nogen Skandinavisme, – *dette er nemlig Alt, jeg har sagt*. (Den Raahed paa begge Sider, som ofte generer, hører naturligvis ikke hid.) –

Nuvel Nordmændene siger Nej.

Jonas Lie sender i denne Uge. Det er ogsaa Fanden til Hast med dig altid. – Welhaven dødssyg.

Den norske Forf. som du nærmest burde faa Tag i, er *Asbjørnsen*. Forresten: da du ikke tager Udvalget af Lies Digte, saa byder jeg Fanden Intet mere af nogen anden end mig selv. Lige for Lige. Sars har i Arbejde. – Travelt idag og i Skidt Humør. –

Din Paludan-Müller – et Mestergreb. Din Ide med Svampene udmærket. Men ikke *formange* Arter, navnlig ikke den Sort som Martensen, – da udviskes Forstaaelsen, tag kun tydelige, store Arter, kast i to tre Antydninger de beslægtede Billeder hen.

Din hengivne *Bjornson*.

Til Rudolf Schmidt.

25/11 1869. [Kristiania]

Har ingen Tid idag. Jürgensen udleverer jeg nødig; jeg emner ham til et Digt. Jeg ved selv ikke, hvorfor jeg ikke allerede har skrevet det. Nu arbejder jeg igjen paa Arnljot og er tvær og sær ved hver Forstyrrelse.

Tag saa et Udvalg af Jonas Lies bedste Digte, de bedste han har skrevet siden hans Digtsamling udkom; saa fører vi ham ind for den skand. Læseverden. Jeg skal skrive Indledningen til Digtene; jeg skal ogsaa gjøre Udvalget.

Jeg havde ikke tænkt at skrive et Ord om Mantzius, men heroppe har dette sat meget ondt Blod, da det berettedes, at Kjøbenhavn jublede dertil. Du vil have set Dommen derover i norske Aviser, og have anet den Haan over Kjøbenhavns «Dannelse», som findes i den. Jeg ved jo, det kun er Kjøbenhavneriets; men hvormange ved det, saalænge I selv ikke her faar Øjnene op og arbejder imod Kjøbenhavneriet.

Din Sammenligning med Norge og Schl.Holstein vidner om, hvor dumme I er paa Norge og Nordmænd. Norge har jo intet mere med Sverige at gjøre, end *at det har samme Konge*. Norges Kamp for Anerkjendelse i Danmark er en Kamp for den skand. Ide. Havde I ikke ogsaa her været saa kolossal danskhovmodige og ødumme, saa havde I ved fyldigt at anerkjende os stoppet Munden til paa dem, som siger, «Skandinavisme er at gaa op i Sverige. Giv os, hvad vort er, og I giver Eder selv det.» – At I hædrer *det* i vor Literatur, som fortjener at hædres, hvad beviser det; I tager ogsaa Mandals Lax; den er god. – Nej, lær at kjende Nordmændene, deres Forfatning, deres Karakter, deres Arbejde; – I gjør ingen af Delene, egoistiske Skabhalse!

Her er et begyndende Arbejde i Norge, det er sandt. Men fra 1814 til nu er der arbejdet noget aldeles overordentligt. Af de tre nordiske Lande er *vor* Forbindelse med Udlandet den livligste, se blot i vore Aviser, de er en eneste Indførelse af Udlandet, ligesom Kystens tilsvarende Gjærning. England er Overfartsstedet for os til Europa, aandelig talt. Engelske Reviews, Blade, Handel, Rejsende til og fra, og dette helt op til Vadsø. – Det var ligesaa i vor Histories Begyndelse. Men dømmer du os og vort Arbejde efter danske Maal, saa misvises du forfærdeligt. Hvad I arbejder med, trænger ikke altid vi – og omvendt.

Husk at indtage cand. theol. Georg Fastings Artikel og sæt hans Navn paa.

Har du en Bemærkning at gjøre, saa sæt den roligt til. Men husk, han er en fin, human Natur, noget sær; jeg synes godt om at vinde ham baade for Tidsskriftet og især for hele vor Anskuelse; han staar R. Nielsen meget nær.

Er Jonas Lies Artikel for lang, saa tag mine Digte ud. Men enten alle ind eller intet.

Ret i sidste Digt Begyndelsen af *tredje* Vers (første Linje) *atter* til *dernæst* . I femte Vers: «han kom, – han steg fra Jorden» maa du ikke glemme Tankestregen, ellers forvildes Folk.

Hils Professoren katexokén

din inderlig heng. *Bjørn* .

Hils din Mor! –

Jeg udgiver «Sange, første Del» *over Nytaar* .

Giv mig to fine Aftryk af «– Rejste forbi!» –

Intet Red:honorar til mig.

Til Rudolf Schmidt.

30/11 1869. [Kristiania]

Ibsens Stykke vil have sagt, at det unge Norge er et intrigant, egenkjerligt Samfund, der misbruger Frihedens Navn til dermed at drappere sin Ærgjærrighed og Havesyge. Han laver sig da nogle Personer, paa hvem han henretter den unge norske Nation. Saaledes er det opfattet her af hans Venner og af Alle efter dem. – *Dette* er det jeg kalder Snigmord og alle efter mig. Mig selv – har han ment mig med mere end at indblande Mindelser om mig netop paa de værste Steder, saa er dette værst for ham selv – har jeg ingensted taget i Forsvar. *Hint* (Angrebet paa det unge Norge) protesterte jeg imod, og her var det blevet nødvendigt.

Alle ser, at han har indblandet mig; *men Alle lader som de ikke ser det* – naturligvis – for Ibsens Skyld. Det var *en dansk Mand* forbeholdt at præsentere

denne Anskuelse af Digtet, at jeg var Steensgaard for Offentligheden; og det var *et dansk Publikum* forbeholdt at finde dette «af overordentlig Virkning». Vi kan isandhed ikke hjælpe det. Jeg tænker mig vor første komiske Skuespiller læse et Digt for et norsk Publikum saaledes, at *Carl Ploug deri blev Slyngelen* –! Der vilde blive artige Scener her! – Og Et vilde man neppe faa at se: en norsk Mand af Dannelsen, som blev vred *paa jer*, fordi I ikke syntes om at vort Publikum havde moret sig med saadant. Dette er nemlig nu dit Tilfælde, og gjør dig ingen Ære. Og allermindst havde du faat se en dannet Nordmand blive vred *paa Carl Ploug* og sende ham et høvent, grovt Brev, – dette er ogsaa nu dit Tilfælde.

Jeg skulde mene, at *jeg* er uskyldig i hvad Mantzius gjør, hvad et dansk Publikum gjør, hvad en dansk Referent gjør, hvad en Nordmand svarer herpaa, – jeg skulde mene, at du blot med Skygge af Takt burde have holdt mig udenfor dette, endsige skikke mig et uvorrent Brev derpaa.

Disse Kunster, at ignorere Mantzius, at ignorere hint Publikum, som hørte paa ham – *tages heroppe ikke for gode*. Mantzius er *Eders Publikums Kjæledægge*, det ved jo Enhver, som blot har været i Khavn. –

Og det Publikum, som hører *ham*, er *intet slet Publikum*. Endda kunde begge Dele tilgives, naar en dansk Avis saa ovenpaa havde protesteret; men det var ikke Tilfælde. Tausheden godkjendte det; at du og Ploug intet kjendte dertil beviser her ikke det Mindste, uden forsaavidt det beviser, hvor ganske i sin Orden man fandt det, saa man ikke engang omtalte det for jer.

Saalænge I Danske bevarer denne Vane at søge Fejlene hos Andre, hvor I har dem selv, saalænge vil det neppe gaa godt.

Os og vor Plads kjender I nu slet ikke. Netop nu modtager jeg fra den danske Forlagshandel udgivet og samlet Tegningerne fra Formælingshøjtideligheden. Paa Titelbladet staar de tre Rigers Vaaben, men allerede under første Billede, Hovedbilledet, de to Formæledes Portrætter, staar det danske og svenske Vaaben med Udeladelse af vort. Dette har vakt, (netop efter hvad nu er passeret; thi *nu* maatte de dog være varskuet!) en sand Harmen. *Saadant oplever vi daglig*, og hverken agter vi at taale det, eller agter jeg længer i Godmodighed at svare paa dine Dumheder derom. – Vil I ikke forstaa os, nuvel, vi indretter os derefter, og jeg maa ligeoverfor dig gjøre det samme. Vil du have med mig at gjøre, da er jeg glad derved, jeg sætter stor Pris paa dig, og endnu større paa det, du som en Helt

Created at 10/6/2010, from URL:http://www.nslnorge.no/visning/NSL_Bjornson_Danske_brev2.html
har offret dig. Men vil du ikke behandle mig med Forstaaelse og Hensyn, saa
maa jeg bryde det hele Forhold, saa ondt det end gjør mig; thi jeg sidder i store
Arbejder og trænger Ro af mine Venner. Dette er ikke Ord, men Beslutning:
kommer der eet Brev til af den Sort, trækker jeg mig tilbage til mig selv fra dig og
Tidsskriftet.

Jonas Lie har faat Billetten.

Bjørnst. Bjørnson.

Til Rasmus Nielsen og Rudolf Schmidt.

30/12 1869. [Kristiania]

Paa Grund af Meningen i vedlagte Afskrift, som efter hvad der i denne Sag er
passeret, stiller mig i et falskt eller latterligt Lys – kræver jeg:

1) enten at den Mening, som Stedet indeholder, rettes derhen, at Forf.,
gjørende Afbigt, fortæller, at det var en Fejltagelse af det rette Forhold, som her
lagde Ordene, –

2) eller (da hint neppe vil ske, saasom Tilstaaelsen er skjæmmende for en
dansk Historiker,) – næste Hefte mælder min Udtrædelse af Tidsskriftets
Redaktion.

ærb. Bjørnst. Bjørnson.

Bjørnstjerne Bjørnsons *Brevveksling med danske 1864–1869* er lastet ned gratis
fra bokselskap.no